การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชน บ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ปรัทญ์ ปัญโญ

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สิงหาคม 2558

การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ปรัทญ์ ปัญโญ

การค้นคว้าแบบอิสระนี้เสนอต่อมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
สิงหาคม 2558

การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ปรัทญ์ ปัญโญ

การค้นคว้าแบบอิสระนี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ รำไพพรรณ อภิชาติพงศ์ชัย)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. อาวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร. จุฑาทิพย์ เฉลิมผล)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา เกียรติมณีรัตน์)

คณะกรรมการที่ปรึกษา

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. อาวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร. จุฑาทิพย์ เฉลิมผล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา เกียรติมณีรัตน์)

3 สิงหาคม 2558

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าแบบอิสระเล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของรศ. ดร. อาวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ ประธานกรรมการที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระผู้ซึ่งกรุณาให้ความรู้ คำปรึกษา คำแนะนำ และตรวจทานแก้ไขงานวิจัยเล่มนี้ ตั้งแต่เริ่มดำเนินการศึกษาจนทำให้งานวิจัยเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รศ. รำไพพรรณ อภิชาติพงศ์ชัยที่กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบ อาจารย์ ดร. จุฑาทิพย์ เฉลิมผล และ ผศ. ดร. กาญจนา เกียรติมณีรัตน์ ที่กรุณาเป็นกรรมการที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระเล่มนี้ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับแนวทางการวิจัย ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนทำให้งานวิจัยเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ผู้สอนทุกท่านที่ให้ความรู้แก่ผู้วิจัยตลอดการศึกษา และเจ้าหน้าที่ภาควิชาส่งเสริมเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำปรึกษาอำนวยความสะดวก ตลอดจนการดำเนินการค้นคว้าแบบอิสระจนสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ชาวบ้านผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา ตลอดจนเจ้าหน้าที่สาธารณะสุข องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ที่กรุณาให้ความเมตตา และให้ความอนุเคราะห์ความร่วมมือ และอำนวยความสะดวกในการวิจัยเป็นอย่างดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการวิจัยครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ นายพิชัย และนางบุญศรี ปัญโญ ซึ่งเป็นบิดาและมารดาของผู้วิจัย ที่ได้ให้ความรัก ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้เสมอ และขอน้อมระลึกถึงพระคุณของบุคคลที่ให้การศึกษาทุกท่านที่ได้ให้วิชาความรู้จนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท และขอขอบคุณนายจักรพันธ์ ภูมิสุทธาผล และนายพิศิษฐ์ พิชัย ที่ให้ความช่วยเหลือและคอยผลักดันผู้วิจัยมาโดยตลอด รวมถึงเพื่อนๆ และพี่น้องนักศึกษาปริญญาโท รหัส 53สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรทุกท่านสำหรับมิตรภาพดีๆที่มีให้แก่กันผู้วิจัยขอมอบคุณประโยชน์จากการศึกษาครั้งนี้แด่ทุกท่าน ด้วยความเคารพ

ปรัทญ์ ปัญโญ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

หัวข้อการค้นคว้าแบบอิสระ การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ผู้เขียน นายปรัทญ์ ปัญโญ

ปริญญา วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร)

คณะกรรมการที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. อาวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ	อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
อาจารย์ ดร. จุฑาทิพย์ เฉลิมผล	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา เกียรติมณีรัตน์	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

ขยะเป็นปัญหาสำคัญของชุมชนเกษตรเช่นกัน โครงการวิจัยนี้ได้นำเสนอการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ซึ่งประสบความสำเร็จในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม โดยปรับใช้วิธีวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เพื่อวิเคราะห์การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานเพื่อวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน และเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 18 ราย

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการขยะแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ (1) สถานการณ์ก่อนเริ่มโครงการจัดการขยะโดยชุมชน คนในชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจและจัดการขยะไม่ถูกวิธี เช่น การเผา การทิ้งขยะเรี่ยราดตามถนน และแหล่งน้ำ ทำให้ชุมชนเกิดทัศนียภาพไม่ชวนมอง แหล่งน้ำในชุมชนเริ่มเน่าเหม็นและมีขยะลอยบริเวณผิวน้ำ นอกจากนี้ ขยะเปียกถูกนำไปเป็นอาหารสัตว์เลี้ยง ส่วนขยะอันตรายใส่ถุงแล้วนำไปทิ้งในพื้นที่อื่น (2) ช่วงการจัดการขยะโดยชุมชนภายใต้โครงการชุมชนถังขยะทองคำ ในปี พ.ศ. 2546-2547 โดยชาวบ้านในชุมชนนำขยะในครัวเรือน ที่สามารถรีไซเคิลได้มาใส่ในกรงที่ทาง อบต. ดอนแก้วได้จัดเตรียมไว้ คณะกรรมการจะทำหน้าที่คัดแยกแล้วขาย ส่วนขยะที่เหลือ ทาง อบต. ดอนแก้วจะเป็นผู้จัดเก็บ การดำเนินงานเป็นไปได้ด้วยดี จนกระทั่งปี 2547 คนในชุมชนตระหนักรู้ถึงคุณค่าและมูลค่าของขยะ จึงนำขยะรีไซเคิลไปขายด้วยตนเอง แล้วนำขยะที่ไม่มีมูลค่ามาทิ้งไว้ในกรง ทำให้โครงการนี้ล้มเลิก (3) การจัดการขยะโดยชุมชน ในรูปแบบธนาคารวัสดุรีไซเคิล เริ่มปี 2550 โดยเริ่มจาก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ส่งตัวแทนเข้าร่วมอบรมการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล แล้วกลับมาให้ความรู้แก่คนในชุมชน และทำการประชาคมเพื่อก่อตั้งธนาคารมีคณะกรรมการ 6 คน ปี พ.ศ. 2551 เปิดดำเนินการธนาคารวัสดุรีไซเคิล มีการระดมทุนโดยการทอดผ้าป่าวัสดุรีไซเคิล เปิดรับสมาชิกโดยการขายหุ้นละ 10 บาท ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 94 ครัวเรือน เปิดรับซื้อฝากเฉพาะสมาชิกทุกวันอาทิตย์สุดท้ายของเดือน กำไรที่ได้รับคืนสู่สมาชิกในรูปแบบของเงินปันผล มอบแก่สาธารณะประโยชน์ในชุมชน และตอบแทนคณะกรรมในการทำงาน ปัจจุบันธนาคารวัสดุรีไซเคิลนี้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของตำบลดอนแก้ว

ผลผลิตของโครงการ ได้แก่ องค์ความรู้ด้านการจัดการขยะโดยธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ผลลัพธ์ ได้แก่ ธนาคารขยะกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการขยะ สามารถจัดการขยะได้อย่างถูกวิธี เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง มีรายได้เสริมจากการขายขยะ เกิดความยั่งยืนของการจัดการขยะ และผลกระทบที่เกิดขึ้น คือ คณะกรรมการกลายเป็นวิทยากรสอนประจำห้องเรียนการจัดการขยะ โดยธนาคารวัสดุรีไซเคิล และปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน มีดังนี้ (1) รูปแบบการทำงานของคณะกรรมการ (2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกธนาคาร (3) การเรียนรู้จากข้อผิดพลาดในอดีต (4) การได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

Independent Study Title	Participatory Waste Management of Farmers in Ban Sopsa-Nongfan Community, Don Kaeo Sub-district, Mae Rim District, Chiang Mai Province	
Author	Mr. Pratch Panyo	
Degree	Master of Science (Agricultural Extension)	
Advisory Committee	Assoc. Prof. Dr. Avorn Opatpatanakit	Advisor
	Dr. Juthathip Chalermphol	Co-advisor
	Asst. Prof. Dr. Kanjana Keatmaneerat	Co-advisor

Abstract

Waste becomes serious problem in most agricultural community. This research illustrates how villagers in Ban Sopsa-Nongfan Community, Don Kaeo Sub-district, Mae Rim District, Chiang Mai Province, could successfully participatory manage waste. The objectives of this research were to analyze participatory waste management and identify the factors contribute to the success of this waste management. Qualitative research was applied as research methodology.

It was found that there are three periods of waste management in Ban Sopsa-Nongfan Community, including1) the situation prior to the project was full of improper management such as burning, throwing garbage on the road and in cannel which causes unpleasant scenario and putrid water, wet garbage was used for animal feeding, while hazardous waste was brought out to other community. 2) Waste management under the Golden Bin Community Project supported by Donkaeo Administrative Organization (DAO) was undertaken during 2003-2004 by which household garbage was sorting out and selling while the rest was collected by DAO. And 3) the Recycling Waste Bank started in 2007 by six committee members, who had attended the training, then encouraged the villagers and organized public hearing to form this Bank. The opening day was in 2008 with fund raising through TodPhaPa and selling 10 baht share. Now, there are 94 household members. Bank opens every 4th Sunday. Benefit was return

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

in terms of dividend, community fund, and committee payment. This Recycling Waste Bank becomes learning center of recycling waste management.

The output of this research found to be body of knowledge on waste management through Recycling Waste Bank. The outcome was that this Ban Sopsa-Nongfan Recycling Waste Bank has become learning center. The members can manage waste properly and participatory, leading to more income and more sustainable manner. The interesting impact was that the Bank committee has become the expert of the learning center. The factors contributed to the success of this management were 1) the working process of the committee, 2) participation of the Bank members, 3) the learning from mistakes of prior management, and 4) the support from Donkaeo Administrative Organization.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบาญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ ค

บทคัดย่อภาษาไทย ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ฉ

สารบาญตาราง ฎ

สารบาญรูปภาพ ฏ

สารบาญแผนที่ ฑ

สารบาญแผนภูมิ ฒ

บทที่ 1 บทนำ 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย 3

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 3

1.4 ขอบเขตการวิจัย 3

1.5 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา 4

1.6 นิยามศัพท์ 4

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 6

2.1 การจัดการขยะโดยชุมชน 6

2.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม 17

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 22

2.4 กรอบแนวคิด 28

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบาญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา 29

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ 29
3.2 ขอบเขตการวิจัย 29
3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 30
3.4 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล 30
3.5 ขั้นตอนการศึกษา 31
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล 32

บทที่ 4 ผลการศึกษา 33

4.1 บริบทของชุมชนทั่วไปของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 33
4.2 การจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 35
4.3 การก่อเกิดโครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 42
4.4 ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 75
4.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะชองชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 78
4.6 ปัญหาในการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 82
4.7 ความต้องการและแนวทางการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 86

บทที่ 5 สรุป และอภิปรายผล 88

5.1 สรุปผลการวิจัย 88
5.2 อภิปลายผลการวิจัย 91
5.3 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย 97
5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 99

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบาญ (ต่อ)

หน้า

บรรณานุกรม 100

ภาคผนวก 103

แบบสัมภาษณ์องค์กรสนับสนุนการจัดการขยะโดยชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 104

แบบสัมภาษณ์คณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 108

แบบสัมภาษณ์คนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ด้านการจัดการขยะโดย ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 113

โจทย์วิจัยต่อยอด 118

ประวัติผู้เขียน 120

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบาญตาราง

ตารางที่ หน้า

3.1 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล 30

4.1 ราคารับซื้อวัสดุรีไซเคิล 54

4.2 ผลการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 57

4.3 จำนวนสมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิลในแต่ละปี 66

4.4 ตารางเปรียบเทียบปัญหาการจัดการขยะในแต่ละช่วง 83

5.1 ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรใน ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 90

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบาญรูปภาพ

ภาพที่ หน้า

4.1 เส้นประวัติศาสตร์การจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 35
4.2 ขยะในลำน้ำเหมืองที่ไหนผ่านชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 37
4.3 กรงสำหรับทิ้งขยะรีไซเคิล 39
4.4 เสวียนสำหรับใส่ขยะเปียก 40
4.5 ถังซีเมนต์สำหรับทำปุ๋ยหมัก 40
4.6 คณะกรรมการโครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 42
4.7 ปกนอกสมุดคู่ฝากธนาคารวัสดุรีไซเคิล 47
4.8 ปกในสมุดคู่ฝากธนาคารวัสดุรีไซเคิล 47
4.9 หน้าบันทึกของสมุดคู่ฝากธนาคารวัสดุรีไซเคิล 48
4.10 สถานที่เก็บวัสดุรีไซเคิลที่รับซื้อ 51
4.11 ด้านหน้าของสถานที่เก็บวัสดุรีไซเคิล 52
4.12 ช่องสำหรับแยกเก็บวัสดุรีไซเคิล พลาสติกใสและพลาสติกขุ่น 52
4.13 ช่องสำหรับแยกเก็บวัสดุรีไซเคิล ประเภท กระดาษ 53
4.14 ช่องสำหรับแยกโลหะและขวดแก้ว 53
4.15 ใบเสนอราคาในการรับซื้อ 55
4.16 ผู้มาศึกษาดูงานชมสินค้าจากวัสดุรีไซเคิล 58
4.17 ดอกไม้ประดิษฐ์จากวัสดุรีไซเคิล 59
4.18 ผู้มาศึกษาดูงานเลือกชมสินค้าประดิษฐ์จากวัสดุรีไซเคิล 59
4.19 คนในชุมชนร่วมทอดผ้าป่าขยะในวันเปิดธนาคารวัสดุรีไซเคิล 60
4.20 คณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เรียงลำดับจากซ้ายไปขวา นายจันทร์ คำคง นางสาวบัวจันทร์ เรืองสุวรรณ นางกันยา ตาแก้ว และนายคำ มีปัญญา 64
4.21 การประชาคมการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 68
4.22 คนในชุมชนและพระวัดดอนแก้ว เข้าร่วมการทอดผ้าป่า เพื่อเปิดธนาคารวัสดุรีไซเคิล 69
4.23 เยาวชนนำขยะมาฝากในวันเปิดธนาคารวัสดุรีไซเคิล 69
4.24 ชั่งน้ำหนักขวด และจดบันทึก 70

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบาญรูปภาพ(ต่อ)

ภาพที่ หน้า

4.25 การแผ้วถางริมตลิ่งน้ำปิงในหมู่บ้านสบสา-หนองฟาน 72
4.26 การเข้ามาศึกษาการดำเนินธนาคารวัสดุรีไซเคิลของชุมชนภายนอก 76
4.27 การทำความสะอาดชุมชนในหมู่บ้านสบสา-หนองฟาน 77
4.28 การนำขยะเข้ามาฝากธนาคารฯ 78
4.29 คณะกรรมการจดบันทึกการรับฝาก 80
4.30 การรับฝากวัสดุรีไซเคิล 81
4.31 การจัดเก็บขยะในจุดทิ้งขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 84

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบาญแผนที่

แผนที่		หน้า
1	หมู่บ้านสบสา – หนองฟาน และจุดรวบรวมขยะ	34

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบาญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิด	28
4.1 เส้นประวัติศาสตร์ก่อนเริ่มโครงการจัดการขยะโดยชุมชน	36
4.2 เส้นประวัติศาสตร์ช่วงเริ่มและหยุดโครงการจัดการขยะโดยชุมชน	38
4.3 เส้นประวัติศาสตร์ของโครงธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน	44
4.4 รูปแบบการดำเนินงานธนาคารวัสดุรีไซเคิล	50
4.5 รายชื่อคณะกรรมการและตำแหน่ง	62
4.6 ขั้นตอนการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิล	71
4.7 ปัจจัยที่มีผลต่อการจดการขยะขงชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน	79
5.1 การดำเนินงานจัดการขยะโครงการชุมชนถังขยะทองคำ	89

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีต ชุมชนท้องถิ่นทุกหนแห่งล้วนบริหารจัดการตนเอง เป็นชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเอง ในทุกด้าน จนกระทั่งมีการปฏิรูประบบราชการ มีการรวมศูนย์อำนาจในการบริหารจัดการประเทศ ซึ่งเริ่มต้นมาประมาณ 120 ปี รัฐส่วนกลางจึงค่อยๆรวมอำนาจการบริหารจัดการประเทศไปไว้ที่ส่วนกลางมากขึ้นเรื่อยๆในทุกเรื่อง รัฐส่วนกลางมีอำนาจตามกฎหมายและมีเงินที่เก็บภาษีจากท้องถิ่นทั่วประเทศ เป็นเครื่องมือในการผลักดันประเทศ การรวมอำนาจเกิดขึ้นเบ็ดเสร็จเมื่อมีการวางแผนการพัฒนาประเทศเมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมา (อัมพร, 2554) แผนพัฒนาฉบับต่างๆ ล้วนสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรม การพัฒนาเมือง การพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่ที่พึ่งพิงปัจจัยการผลิตและตลาดภายนอก คนในท้องถิ่นไม่มีอำนาจเครือข่ายองค์กรชุมชนทั่วประเทศซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาและโครงสร้างการปกครองประเทศในทุกด้าน วิเคราะห์ว่าการพัฒนาและการบริหารการปกครองประเทศที่ผ่านมาส่งผลกระทบด้านลบกับชุมชน

แม้ว่าประเทศไทยจะประสบความสำเร็จในแง่อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นไปตามเป้าหมาย แต่ในการพัฒนาบางช่วงได้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง ขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของคนส่วนใหญ่ในสังคมโดยเฉพาะประชาชนในชนบท ชาวบ้านมีความสามารถจัดการชุมชนของตนเองน้อยลง (พรนิดา, 2548) เนื่องจากมีการกระจายตัวของหน่วยราชการ ทั้งงบประมาณและเจ้าหน้าที่เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนแทนชาวบ้าน การพัฒนาในลักษณะดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสภาพวิกฤตการณ์ทางสังคม ในลักษณะทำลายฐานของประชาชนในชนบทให้ล้มละลาย โดยไม่ใช้ประโยชน์ส่วนที่เป็นพลังและศักยภาพที่เคยมีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ การมองข้ามพลังเหล่านี้ของหน่วยราชการและนักพัฒนาจากภายนอก บ่อยครั้งทำให้ความพยายามแก้ปัญหากลับเป็นการสร้างปัญหาใหม่ให้ชุมชน อันเนื่องมาจากแนวทางแก้ปัญหาอาจจะไม่สอดคล้องกับฐานพลังของชุมชน หรือก่อให้เกิดผลกระทบ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ทางลบต่อฐาน พลังเดิมของชุมชนหรือไปเปลี่ยนแปลงฐานแห่งนี้จนไม่สามารถวิเคราะห์ปัญหาและตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมด้วยชุมชนเองได้อีก

การที่ชุมชนใดประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาของตนเองย่อมแสดงถึงความสามารถในการบริหารจัดการที่ดี โดยอาจเป็นการริเริ่มโดยสมาชิกบางคนหรือทั้งหมดในชุมชนร่วมมือกัน ในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไขปัญหา และลงมือแก้ปัญหาอันนำไปสู่ความสำเร็จได้ในที่สุด และจะสามารถนำพาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ตัวอย่างเช่น การจัดการขยะชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ซึ่งเป็นชุมชนเกษตร เป็นชุมชนขนาดเล็ก การจัดการขยะเกิดจากผู้นำชุมชนและประชาชนร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน โดยเน้นหลักการคัดแยกขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิด เริ่มจากกระบวนการสร้างจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ และรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม สร้างกลไกในการขับเคลื่อนในระดับชุมชน โดยมีการค้นหาศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างลงตัว จึงได้มีการจัดทำโครงการการจัดการขยะโดยชุมชนขึ้น ให้มีการคัดแยกขยะออกเป็น 4 ประเภทย่อย ได้แก่ ขยะเปียก ขยะทั่วไป ขยะอันตราย และขยะรีไซเคิล หรือขยะขายได้ ซึ่งขยะเปียกนำไปสู่การทำปุ๋ยหมักในครัวเรือน ขยะแห้งทั่วไป และขยะอันตรายทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วนำไปบริหารจัดการต่อไป ส่วนขยะขายได้หรือขยะรีไซเคิล นำไปสู่การดำเนินงานของธนาคาร วัสดุรีไซเคิล เป็นการสร้างมูลค่าให้กับขยะเป็นวัตถุดิบที่มีค่ามีราคา สามารถสร้างประโยชน์ได้หลากหลาย ดังนั้น ชาวบ้านบ้านสบสา-หนองฟาน จึงจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิลขึ้น เพื่อรวบรวมขยะในชุมชนและส่งเสริมขบวนการมีส่วนร่วม และพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน และคณะทำงานให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานบริหารจัดการวัสดุรีไซเคิล ให้เกิดมูลค่ามากที่สุด โดยเริ่มจากการระดมหุ้นในชุมชน มีการรับซื้อและขายวัสดุในชุมชน ภายหลังจากการฝากขยะ ในบางส่วนนำไปใช้ในกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ นำไปส่งเสริมกิจกรรม การจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน สนับสนุนสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับชุมชน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จากความสำเร็จในการจัดการปัญหาด้านขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน จนเป็นที่ยอมรับของชุมชนใกล้เคียงและหน่วยงานภาครัฐ เช่น การเป็นศูนย์เรียนรู้ การเข้ามาศึกษาดูงานขององค์กรต่าง ๆ เป็นต้น ทำให้พบว่าการที่ชุมชนเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลและต่อตัวชุมชน ทำให้เกิดการร่วมกันแก้ปัญหากันอย่างมีส่วนร่วม และร่วมกันคิดและวางแผนร่วมกันดำเนินงานอย่างจริงจัง จนนำไปสู่การแก้ปัญหาได้จริงและยั่งยืน ทำให้ผู้วิจัยมีข้อสงสัยว่า การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานเป็นอย่างไร ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานมีอะไรบ้าง และมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการจัดการ

ขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน จึงได้ดำเนินการทำวิจัย เพื่อตอบโจทย์วิจัยดังกล่าว ทั้งนี้องค์ความรู้ที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเกษตรอื่นๆ ที่สนใจศึกษาบทเรียนดี ๆ ของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

1.2 วัตถุประสงค์ของวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดองค์ความรู้เรื่องการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

2. เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

3. เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ด้านพื้นที่

หมู่บ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.4.2 ด้านเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย คือ 1 ปี ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2557 ถึง สิงหาคม พ.ศ. 2558

1.4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ได้มุ่งศึกษาที่จะศึกษาเกี่ยวกับการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยจะทำการศึกษาประเด็นต่อไปนี้

ก) บริบทของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ข) ระบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ข.1) การดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ข.2) ปัญหาในการจัดการขยะ

ค) ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ง) ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะชองชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

จ) ข้อเสนอแนะของการจัดการขยะชองชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

1.5 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนของหมู่บ้านสบสา-หนองฟาน ได้แก่ ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการขยะ คณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล รวม 7 คน ชาวบ้านบ้านสบสา-หนองฟาน 10 คน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว 2 คน

1.6 นิยามศัพท์

การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม หมายถึง หลักการและวิธีปฏิบัติในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการทิ้งขยะมูลฝอย การเก็บขยะชั่วคราวไว้ในภาชนะ การรวบรวมขยะมูลฝอย และการแปลงรูปของขยะมูลฝอย โดยจะคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดในทางสุขอนามัย ทัศนียภาพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของคณะกรรมการ สมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิล และองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ตั้งแต่ต้นจนจบกิจกรรม และร่วมกันประเมินผลกิจกรรม ความสำเร็จนี้ทำให้เกิดการยอมรับของคนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานและชุมชนข้างเคียง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะ หมายถึง เหตุอันส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการจัดการขยะ เป็นสิ่งที่มีส่วนส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการจัดการขยะในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน หมายถึง รูปแบบหนึ่งในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการคัดแยกขยะมูลฝอย โดยเริ่มต้นที่ชุมชนเป็นหลัก และใช้สถานที่ในชุมชนในการดำเนินการ เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้าใจในการคัดแยกขยะมูลฝอย ดำเนินการโดยให้คนภายในหมู่บ้านเป็นสมาชิกของธนาคารขยะรีไซเคิล และนำขยะรีไซเคิลมาฝาก เจ้าหน้าที่ธนาคารจะทำการ

คัดแยก และชั่งน้ำหนักแล้วคำนวณเป็นจำนวนเงิน จากนั้นบันทึกลงสมุดคู่ฝาก โดยใช้ราคาที่ทางโรงเรียนประสานกับร้านรับซื้อของเก่าเป็นเกณฑ์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทบทวนองค์ความรู้ที่มีอยู่ เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาและรวบรวมจากเอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการจัดการขยะชุมชน
2. แนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 การจัดการขยะโดยชุมชน

2.1.1 ความหมายของขยะ

ความหมายของคำว่าขยะมีกำหนดไว้หลากหลายรูปแบบ ผู้ศึกษาทำการศึกษาและการรวบรวมจากเอกสารต่าง ๆ เอกสารงานวิจัย รวมทั้งสื่อทางอินเตอร์เน็ต ซึ่งมีความหมายดังนี้

ขยะมูลฝอย ความหมายตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2550 ได้ให้หมายถึงของขยะมูลฝอย แทนพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ให้หมายถึง สิ่งต่างๆที่เราไม่ต้องการใช้ ได้แก่ เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงวัตถุอื่น สิ่งใดที่เก็บกวาดได้จากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนหรือครัวเรือน (กลุ่มบริหารกฎหมายสาธารณสุข กรมอนามัย, 2554)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับ (2554) ให้ความหมายของมูลฝอย หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น

จากความหมายและคำนิยามของหน่วยงานต่างๆ ที่ได้บัญญัติไว้ มีความหมายคล้ายคลึงกัน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ได้ให้ความหมายของขยะชุมชน ไว้ว่า สิ่งของเหลือทิ้งจากการอุปโภคบริโภค ซึ่งเสื่อมสภาพจนใช้การไม่ได้หรือไม่ต้องการใช้แล้ว เช่น ถุงพลาสติก กระดาษ ขวดแก้ว ขวดพลาสติก เศษอาหาร เศษใบไม้ จากสวน จากไร่นา จากครัวเรือน รวมทั้งจากการโยนทิ้งบริเวณริมถนนของผู้ใช้ถนนที่ตัดผ่านหมู่บ้านสบสา-หนองฟาน เป็นต้น

2.1.2 ประเภทของขยะ

ประเภทของขยะได้มีผู้แบ่งหรือจำแนกไว้หลายประเภทตามวิธีการคิดและรูปแบบการจัดการหรือการนำไปใช้ประโยชน์ เช่น เอกสารการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างครบวงจร (กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2547) ได้แบ่งประเภทขยะมูลฝอยเป็น 4 ประเภท เพื่อให้การเก็บรวบรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่

1. ขยะทั่วไป หมายถึง ขยะที่ย่อยสลายไม่ได้ ไม่เป็นพิษและไม่คุ้มค่าต่อการรีไซเคิล เช่น พลาสติกห่อลูกอม ซองบะหมี่สำเร็จรูป ถุงพลาสติก โฟม และฟอยด์ที่เปื้อนอาหาร
2. ขยะย่อยสลายได้ หมายถึง ขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว เช่น ผัก ผลไม้
3. ขยะรีไซเคิล หมายถึง ขยะที่สามารถนำมารีไซเคิลหรือขายได้ เช่น แก้ว กระดาษ พลาสติก โลหะ
4. ขยะมีพิษ หมายถึง ขยะที่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม เช่น หลอดฟลูออเรสเซนต์ ขวดยา ถ่านไฟฉาย กระป๋องสีสเปรย์

สำหรับขยะชุมชน (ยกเว้นขยะอันตราย) ประกอบด้วย สารอินทรีย์ (ย่อยสลายง่าย) และสารอนินทรีย์ (ย่อยสลายยาก) โดยสารอินทรีย์ ประกอบด้วย เศษอาหาร กระดาษ พลาสติก เส้นใยสังเคราะห์ ยาง หนัง และไม้ ส่วนสารอนินทรีย์ ประกอบด้วย แก้ว กระป๋องดีบุก อลูมิเนียม โลหะ และอุปกรณ์เครื่องครัว สำหรับประเทศที่มีการพัฒนาด้านการจัดการขยะค่อนข้างดีขยะชุมชนจะถูกแยกโดยการนำกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งสารอนินทรีย์ส่วนมากจะถูกนำกลับไปใช้ใหม่ ในขณะที่สารอินทรีย์จะถูกส่งไปกำจัด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

พัฒน์ สุจนงค์ (2539) แบ่งประเภทของขยะมูลฝอยได้ดังนี้

1. ขยะเปียก (Garbage) ขยะประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นพวกสารอินทรีย์ ซึ่งมีน้ำเป็นส่วนประกอบค่อนข้างสูง หรือมีความชื้นค่อนข้างมาก ทำให้เกิดการเน่าเปื่อยได้รวดเร็ว ส่งกลิ่นเหม็น และยังเป็นแหล่งเพาะของเชื้อโรค และแมลงต่าง ๆ ได้แก่ สิ่งปฏิกูลที่ได้จากการเตรียมอาหารซึ่งอาจเป็นเศษเนื้อและผลไม้ต่างๆ และรวมถึงเศษอาหารอีกด้วย

2. ขยะแห้ง (Rubbish) เป็นขยะประเภทอินทรียวัตถุ เน่าเปื่อยได้ช้า และใช้เวลาในการย่อยสลายเป็นเวลานาน แต่ขยะประเภทนี้สามารถเป็นเชื้อเพลิงได้ ได้แก่ เศษกระป๋อง กระดาษ กล่อง ลังไม้ แกลบ เศษแก้ว เหล็ก ตะปู หญ้า วัสดุพวกยาง หนัง และใบไม้กิ่งไม้แห้ง ถุงพลาสติก

3. เถ้าถ่าน (Ashes) เป็นขยะที่เกิดจากการเผาไหม้ หรือวัตถุที่เหลือจากการเผาไหม้เหมาะสำหรับใช้ถมที่ลุ่ม ได้แก่ ถ่านไม้ที่ถูกเผาไหม้ ถ่านหิน และวัตถุอื่นๆที่เผาไหม้ได้ รวมทั้งขี้เถ้า

4. ซากสัตว์ (Dead Animals) เป็นขยะที่เกิดจากซากสัตว์ที่ประสบอุบัติเหตุ หรือตายเนื่องจากถูกฆ่า หรือโยนทิ้ง ส่วนใหญ่มักพบบริเวณริมถนน ได้แก่ ซากหมา แมว หนู ซึ่งยังรวมไปถึงเศษชิ้นส่วนของสัตว์ที่มาจากโรงงานฆ่าสัตว์ ตาลาดสด หรือจากบ้านเรือน

5. มูลสัตว์ (Manure) เป็นของเสียที่ถูกขับถ่ายออกมาจากร่างกายของสัตว์ ซึ่งอาจจะเป็นสัตว์เลี้ยงในบ้าน หรือเพื่อการอุตสาหกรรม ได้แก่ โค ควาย สุนัข เป็ด ไก่ เป็นต้น ซึ่งปริมาณขึ้นอยู่กับลักษณะของการเลี้ยง และมูลสัตว์ยังเป็นแหล่งเชื้อโรคอย่างดี

6. เบ็ดเตล็ด (Miscellaneous) เป็นขยะที่ไม่เข้าพวกจากที่ได้กล่าวไปข้างต้น ได้แก่ เศษสิ่งของที่ถูกรื้อถอนจากอาคาร ขยะจากโรงงานอุตสาหกรรม ซากรถยนต์ ฟิล์มถ่ายรูป น้ำมันเครื่อง ขยะจากโรงพยาบาล และยังรวมขยะที่เกิดขึ้นในชุมชน ดังนี้

6.1 ขยะสด (Garbage) เป็นขยะที่เกิดขึ้นจากการเตรียมอาหาร ปรุงอาหาร รวมทั้งเศษอาหารที่เหลือจากการรับประทาน ซึ่งเกิดจากในครัวเรือน หรือร้านจำหน่ายอาหารสด และยังรวมถึงสถานที่เก็บ หรือส่งจำหน่ายอาหาร ซึ่งขยะสดจะมีส่วนประกอบจากอินทรียวัตถุค่อนข้างมาก ซึ่งสลายตัวได้ง่าย เกิดการเน่าเสียง่าย ทำให้เกิดกลิ่นเหม็น ซึ่งขยะประเภทนี้มีปริมาณความชื้นสูง และมีน้ำหนักมาก ได้แก่ เศษอาหาร เศษพืชผักผลไม้ และเศษเนื้อสัตว์ ซึ่งสามารถนำไปเลี้ยงสัตว์เลี้ยงได้ ทั้งนี้ขยะสดควรกำจัดใน 24 ชั่วโมง

6.2 ขยะแห้ง (Rubbish) เป็นขยะที่มีความชื้นและน้ำหนักน้อยกว่าขยะสด สามารถกำจัดได้ด้วยการเผา การจัดเก็บมักสิ้นเปลืองเนื้อที่ในการจัดเก็บ ซึ่งหากจัดการไม่ดี อาจกลายเป็นแหล่งอาศัยของแมลงสาป หนู ขยะประเภทนี้ ได้แก่ เศษแก้ว กระป๋อง ขวด ไม้ กระดาษ พลาสติก โลหะต่างๆ

6.3 เถ้า (Ashes) เป็นขยะที่เหลือจากการเผาไหม้ หรือเป็นกากเชื้อเพลิง ได้แก่ เถ้าจากเตาเผาขยะ เถ้าแกลบ การเผาไหม้ของเชื้อเพลิงบางชนิด ก่อให้เกิดเถ้าบิน (Fly Ashes) ก่อให้เกิด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

มลพิษทางอากาศ และก่อให้เกิดความรำคาญแก่คนในชุมชน หากระบายสู่แหล่งน้ำ ก่อให้เกิดการตื้นเขิน และเกิดมลพิษได้

6.4 ขยะจากโรงงานอุตสาหกรรม (Industrial Refuse) ปริมาณของขยะจะขึ้นอยู่กับกำลังการผลิตในแต่ละวัน รวมทั้งคุณภาพจะแตกต่างกันไปตามกิจกรรม และขนาดของโรงงาน ซึ่งขยะจากโรงงานอุตสาหกรรมมักปนเปื้อนสารพิษและจุลินทรีย์ ก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งการควบคุมจะควบคุมโดยองค์กรส่วนท้องถิ่นนั้น ขยะจากโรงงาน ได้แก่ หากเป็นโรงงานน้ำอัดลม มักเป็นเศษแก้ว เศษไม้ ฝาจุก หากเป็นโรงงานอาหารสำเร็จรูป มักพบทั้งขยะสดและขยะแห้ง คือ เศษเนื้อ เปลือกผลไม้ เศษเหล็ก เป็นต้น

6.5 ขยะจากถนน (Street Refuse) เป็นขยะที่รวบรวมได้จากถนน มักพบเป็นเศษใบไม้ เศษไม้ กระดาษ หรือแม้แต่เศษดิน การจัดการขึ้นอยู่กับองค์กรในท้องถิ่น และจากการจัดการโดยชุมชน หากไม่มีการจัดการ เศษขยะเหล่านี้ มักไหลลงสู่แหล่งน้ำ ก่อให้เกิดการตื้นเขิน และเกิดการอุดตันตามท่อระบายได้ง่าย

6.6 ขยะจากการกสิกรรม (Agricultural Waste) เป็นขยะที่เกิดขึ้นจากการเกษตร ซึ่งเป็นอินทรียวัตถุที่ย่อยสลายได้ ได้แก่ เศษหญ้า ฟาง มูลสัตว์ หากปล่อยทิ้งไว้จะทำให้เน่าเปื่อยกลายเป็นแหล่งเชื้อโรคและที่อยู่อาศัยของแมลง และจุลินทรีย์ยังทำให้เกิดการเน่าเหม็น และอาจก่อให้เกิดมลภาวะทางน้ำหรือดินได้ หากมีปริมาณที่มาก

6.7 ขยะของใช้ชำรุด (Bulky Waste) เป็นขยะที่มักพบการปะปนมากับชนิดอื่น ซึ่งบางชนิดลักษณะการทำลายและการจัดเก็บต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ และยังทำให้สิ้นเปลืองพื้นที่ และยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของยุง หากมีน้ำขัง ได้แก่ อะไหล่รถยนต์ ยางรถ ตู้เย็นที่ชำรุด เฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น

6.8 เศษสิ่งก่อสร้าง (Construction & Demolition Wastes) ย่อยสลายไม่ได้ หากทำการเก็บไม่เรียบร้อย อาจก่อให้เกิดการกีดขวาง ไม่เป็นระเบียบ ได้แก่ เศษไม้ โลหะ เศษอิฐ คอนกรีต ต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักนำไปถมที่หรือใช้ปรับปรุงพื้นที่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.1.3 แหล่งกำเนิดของขยะ

แหล่งชุมชนมีกิจกรรมทั้งจากการเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ซึ่งจัดได้ว่าเป็นแหล่งกำเนิดของขยะที่สำคัญ ประกอบกับมีความก้าวหน้าทางวิทยาการและอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ยิ่งมีส่วนสำคัญในการเพิ่มปริมาณขยะ ซึ่งขยะเหล่านี้มีทั้งขยะทั่วไป ขยะอันตราย ขยะอิเลคทรอนิคส์ต่างๆ ซึ่งแต่ละประเภทมีลักษณะแตกต่างกัน แหล่งกำเนิดของขยะสามารถแบ่งได้หลายวิธี ทั้งนี้ขึ้นกับลักษณะของแต่ละพื้นที่ (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การแบ่งลักษณะตามเขตการปกครอง ได้แก่ ขยะในเขตเทศบาล และขยะนอกเขตเทศบาล (องค์การบริหารส่วนตำบล)

2. การแบ่งตามการใช้ประโยชน์ของที่ดินของชุมชน ได้แก่ ขยะชุมชน (Municipal Waste) และขยะจากการเกษตร (Agricultural Waste) รายละเอียดดังนี้

2.1 ขยะชุมชน (Municipal Waste) แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ขยะจากบ้านพักอาศัย (Residential Waste) ขยะจากกิจกรรมในครัวเรือน มักพบ เศษอาหาร เศษกระดาษ ถุงพลาสติก ขวดต่างๆ อุปกรณ์ที่ชำรุด ทั้งนี้ยังรวมถึงของเสื่อมสภาพต่างๆ ภายในบ้าน

กลุ่มที่ 2 ขยะจากธุรกิจการค้า (Commercial Waste) เป็นขยะจากสถานประกอบการ ร้านค้า หรือการบริการทางการค้าที่ขึ้นอยู่กับประเภทของสินค้า มักพบขยะเหล่านี้ตามอาคาร ตลาดสด ร้านอาหาร ร้านขายของชำ ร้านสะดวกซื้อ ส่วนใหญ่พบขยะที่เป็นเศษอาหาร วัสดุก่อสร้าง บางครั้งพบขยะอันตรายปะปน

กลุ่มที่ 3 ขยะจากสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ (Recreational Waste) เป็นขยะที่พบตามสถานที่พักผ่อน สถานที่ท่องเที่ยว มักพบขยะเหล่านี้ตาม โบราณสถานต่างๆ วัด สวนสาธารณะ ส่วนใหญ่มักพบว่าเป็นเศษอาหาร พลาสติก ขวด ผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ต่างๆ

2.2 ขยะจากการเกษตร (Agricultural Waste) เป็นขยะที่เกิดจากกิจกรรมทางการเกษตร การเพาะปลูก รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ ในอดีตมักพบมูลสัตว์ เศษหญ้า เศษพืชผัก ซักทำการกำจับด้วยวิธีไถกลบ เป็นการหมุนเวียนของเสียที่เป็นโยชน์นำกลับมาใช้ใหม่ แต่ปัจจุบันจำนวนประชากรเพิ่มสูงขึ้น จึงต้องเร่งการผลิตในปริมาณที่มากขึ้น การนำปุ๋ยเคมีเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตจึงเพิ่มสูงขึ้น จึงเป็นการเพิ่มขยะทางการเกษตรให้มากยิ่งขึ้น

3. แบ่งตามลักษณะของกิจกรรม สามารถแบ่งชนิดของขยะที่เกิดจากกิจกรรมหรือสถานที่ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของขยะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ย่านที่พักอาศัย (Residential Area) ขยะที่เกิดจากกิจกรรมการดำรงชีพของคนที่อาศัยอยู่ในบ้านพักอาศัย อาคารชุด หรืออพาร์ทเมนท์

3.2 ย่านพาณิชยกรรม (Commercial Area) ขยะที่มาจากสถานที่ที่มีการประกอบกิจการค้าขายส่ง ขายปลีก หรือการบริการทางด้านการค้าต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าจะเป็นกิจการค้าประเภทใด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

3.3 แหล่งที่มีการก่อสร้างหรือทำลายอาคาร (Construction and Demolition Area) ขยะที่มาจากการก่อสร้าง การรื้อถอนอาคาร หรือการซ่อมถนนและทางเดินที่ชำรุด ส่วนมากขยะจากแหล่งกำเนิดประเภทนี้จะเป็นเศษชิ้นส่วนของอิฐ คอนกรีต เศษปูน เศษไม้

3.4 ย่านเกษตรกรรม (Agricultural Area) ขยะที่มาจากกิจกรรมการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ เพื่อเป็นอาหาร ขยะจากแหล่งดังกล่าวประกอบด้วย มูลสัตว์ เศษพืชผัก ภาชนะบรรจุยาปราบศัตรูพืช เป็นต้น

2.1.4 ผลกระทบของขยะต่อสภาวะแวดล้อม

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2556) กล่าวว่า ขยะนับวันจะเพิ่มปริมาณมากขึ้นตามจำนวนประชากร หากไม่มีการกำจัดให้ถูกวิธีและเหมาะสมแล้วปัญหาความสกปรกและการเกิดมลพิษทั้งทางดิน น้ำ และอากาศ จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

1. ผลกระทบต่อดิน (Soil Pollution) ขยะที่เทกองทิ้งไว้ จะทำให้พื้นดินสกปรกดินมีสภาพเป็นเกลือ ด่าง หรือกรด หรือมีสารพิษที่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตในดิน ตลอดจนทำให้คุณสมบัติทางกายภาพของดินเปลี่ยนแปลงไป เช่น โซเดียม ทำให้เนื้อดินแตกร่วน นอกจากนี้ในกองขยะอาจมีโลหะหนักที่ปะปนมากับขยะ เช่น ปรอท แคดเมียม ตะกั่ว หากมีการปนเปื้อนลงสู่ดินแล้วอาจมีการแพร่กระจายมาสู่คน ทำให้เกิดเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้

2. ผลกระทบต่อแหล่งน้ำ (Water Pollution)

2.1 ขยะที่ตกลงไปในแหล่งน้ำ ลำคลอง และท่อระบายน้ำ จะทำให้แหล่งน้ำตื้นเขิน การไหลของน้ำไม่สะดวกจึงเกิดสภาวะน้ำท่วมได้ง่าย ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องมีการกำจัดขยะในคูคลองหรือท่อระบายน้ำอยู่เสมอ เพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว

2.2 ทำให้เกิดมลพิษทางน้ำ เช่น น้ำเน่า น้ำเป็นพิษ น้ำมีเชื้อโรคปนเปื้อน และน้ำที่มีคราบน้ำมัน ซึ่งไม่เหมาะกับการใช้อุปโภคบริโภค สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงคุณภาพน้ำ เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะพืชและสัตว์น้ำ น้ำเสียที่เกิดจากกองขยะเป็นน้ำเสียที่มีความสกปรกสูงซึ่งมีทั้งสารอินทรีย์สารอนินทรีย์ เชื้อโรค และสารพิษต่างๆ เจือปนอยู่ เมื่อไหลไปตามพื้นดินบริเวณใด ก็จะทำให้บริเวณนั้นเกิดความสกปรก ความเสื่อมโทรมของพื้นดินและอาจเปลี่ยนสภาพทำให้ดินมีคุณสมบัติเป็นด่างหรือกรด กรณีที่ไหลลงสู่แหล่งน้ำก็จะทำให้คุณภาพน้ำเสีย

2.3 ผลกระทบต่ออากาศ (Air Pollution) ขยะที่กองทิ้งไว้ในชุมชน หรือในแหล่งกำจัดซึ่งไม่มีการฝังกลบ หรือขณะเก็บขนไม่มีการปกปิดอย่างมิดชิด ขยะเหล่านั้นจะส่งกลิ่นเหม็น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ออกมาชิ้นส่วนของขยะจะปลิวในอากาศทำให้เกิดความสกปรกแก่บรรยากาศ ส่งผลต่อสุขภาพของมนุษย์ นอกจากนี้อีกประการหนึ่งการเผาขยะทำให้เกิดควันและขี้เถ้า การหมักหมมและเน่าสลายของขยะ จะก่อให้เกิดก๊าซพิษและกลิ่นเหม็น เนื่องจากขยะที่กองทิ้งไว้นานๆ จะมีก๊าซที่เกิดขึ้นจากการหมัก ได้แก่ ก๊าซชีวภาพ และก๊าซไข่เน่าซึ่งมีกลิ่นเหม็น

2.4 ผลกระทบต่อทัศนียภาพ (Visual Pollution) ปัญหาขยะจากการทิ้งไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้เกิดความสกปรก ขาดความเป็นระเบียบเป็นที่น่ารังเกียจแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงรวมทั้งผู้พบเห็น ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจเนื่องมาจากการขาดความรับผิดชอบหรือจิตสำนึกที่ดีในการทิ้งขยะของประชาชน หรือความไม่เพียงพอของภาชนะรองรับมูลฝอย

2.5 แหล่งเพาะพันธุ์และแพร่กระจายของเชื้อโรค (Breeding Places) โดยเฉพาะขยะติดเชื้อจากสถานพยาบาล ซึ่งปะปนกับขยะทั่วไปทำให้ประชาชนที่ไปคุ้ยเขี่ยมูลฝอย (Scavenger) มีการสัมผัสกับเชื้อโรคที่ปนมากับขยะ นอกจากนี้ขยะเปียกที่มีแบคทีเรียทำหน้าที่ย่อยสลายมักจะมีเชื้อโรคจากกองขยะแพร่กระจายไปกับน้ำแมลงวัน แมลงสาบ และสุนัขที่มาคุ้ยเขี่ยกองขยะซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่และแหล่งอาหารของสัตว์เหล่านั้น เช่น เชื้อที่ทำให้เกิดโรคอหิวาต์ ไทฟอยด์ และโรคบิด

2.6 เกิดเหตุรำคาญ (Nuisance) และส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์ เหตุรำคาญที่มาจากกองขยะ เป็นผลมาจากการเกิดผลกระทบต่อทัศนียภาพ ก๊าซพิษ กลิ่นเหม็นเพราะขยะที่กองทิ้งไว้มักมีปัญหา จะมีขยะเปียก เศษอาหารเป็นองค์ประกอบอยู่ ทำให้เกิดการเน่าเสียหรือการย่อยสลายแบบไม่ใช้ออกซิเจน ทำให้เกิดก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟล์ (ก๊าซไข่เน่า) ได้ นอกจากนี้บางครั้งพบว่า เมื่อมีการกำจัดมูลฝอยโดยการเผาเป็นครั้งคราว (Open Dumping on Land and Burning) มักจะมีเหตุรำคาญจากควันหรืออันตรายจากสารพิษที่มีการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์

2.1.5 เทคโนโลยีการกำจัดขยะมูลฝอย

จากคู่มือสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างครบวงจร ของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2547) ได้กล่าวไว้ว่า เทคโนโลยีการกำจัดขยะมูลฝอย สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระบบใหญ่ๆ คือ

1. ระบบหมักทำปุ๋ย เป็นการย่อยสลายอินทรีย์สารโดยขบวนการทางชีววิทยาของจุลินทรีย์เป็นตัวการย่อยสลาย ให้แปรสภาพเป็นแร่ธาตุที่มีลักษณะค่อนข้างคงรูป มีสีดำค่อนข้างแห้ง และสามารถใช้ในการปรับปรุงคุณภาพของดิน ขบวนการหมักทำปุ๋ยสามารถแบ่งเป็น 2 ขบวนการ คือ ขบวนการหมักแบบใช้ออกซิเจน (Aerobic Decomposition) ซึ่งเป็นการสร้างสภาวะที่จุลินทรีย์ชนิดที่ดำรงชีพโดยใช้ออกซิเจนย่อยสารอาหารแล้วเกิดการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และกลายสภาพเป็นแร่ธาตุเป็นขบวนการที่ไม่เกิดก๊าซกลิ่นเหม็น ส่วนอีกขบวนการ เป็นขบวนการหมักแบบไม่ใช้ออกซิเจน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

(Anaerobic Decomposition) เป็นการสร้างสภาวะให้เกิดจุลินทรีย์ ชนิดที่ดำรงชีพโดยไม่ใช้ออกซิเจน เป็นตัวช่วยย่อยสารอาหาร และแปรสภาพกลายเป็นแร่ธาตุขบวนการนี้มักจะเกิดก๊าซที่มีกลิ่นเหม็น เช่น ก๊าซไข่เน่า (Hydrogen Sulfide: H_2S) แต่ขบวนการนี้จะมีผลดีที่เกิดก๊าซมีเทน (Methane Gas) ซึ่งเป็นก๊าซที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เป็นเชื้อเพลิงได้

2. ระบบการเผาในเตาเผา เป็นการทำลายขยะมูลฝอยด้วยวิธีการเผาทำลายในเตาเผาที่ได้รับการออกแบบก่อสร้างที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยต้องให้มีอุณหภูมิในการเผาที่ 850 - 1,200 องศาเซลเซียส เพื่อให้การทำลายที่สมบูรณ์ที่สุด แต่ในการเผามักก่อให้เกิดมลพิษด้านอากาศได้แก่ ฝุ่นขนาดเล็ก ก๊าซพิษต่างๆ เช่น ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (Sulfur Dioxide: SO_2) เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังอาจเกิดไดออกซิน (Dioxins) ซึ่งเป็นสารก่อมะเร็งและเป็นสารที่กำลังอยู่ในความสนใจของประชาชน ดังนั้นจึงจำเป็นจะต้องมีระบบควบคุมมลพิษทางอากาศ และดักมิให้อากาศที่ผ่านปล่องออกสู่บรรยากาศมีค่าเกินกว่าค่ามาตรฐานคุณภาพอากาศจากเตาเผาที่กำหนด

3. ระบบฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล เป็นการกำจัดขยะมูลฝอยโดยการนำไปฝังกลบในพื้นที่ที่ได้จัดเตรียมไว้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับการคัดเลือกตามหลักวิชาการทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วิศวกรรม สถาปัตยกรรม และการยินยอมจากประชาชน จากนั้นจึงทำการออกแบบและก่อสร้าง โดยมีการวางมาตรการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เช่น การปนเปื้อนของน้ำเสียจากกองขยะมูลฝอยที่เรียกว่า น้ำชะขยะมูลฝอย (Leachate) ซึ่งถือว่าเป็นน้ำเสียที่มีค่าความสกปรกสูงไหลซึมลงสู่ชั้นน้ำใต้ดิน ทำให้คุณภาพน้ำใต้ดินเสื่อมสภาพลง จนส่งผลกระทบต่อประชาชนที่ใช้น้ำเพื่อการอุปโภค และบริโภคนอกจากนี้ยังต้องมีมาตรการป้องกันน้ำท่วม กลิ่นเหม็น และผลกระทบต่อสภาพภูมิทัศน์ รูปแบบการฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล อาจใช้วิธีขุดให้ลึกลงไปในชั้นดินหรือการถมให้สูงขึ้นจากระดับพื้นดิน หรืออาจจะใช้ผสมสองวิธี ซึ่งจะขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.1.6 การจัดการขยะและกระบวนการจัดการ

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (2543) ได้เสนอแนะการปรับปรุงด้านองค์กรการบริหารจัดการมูลฝอย โดยเสนอรูปแบบการลงทุนและบริหารการจัดการมูลฝอยที่นิยมใช้มี 4 วิธี คือ

1. หน่วยราชการส่วนท้องถิ่นลงทุนและบริหารกิจการเองทุกขั้นตอนด้วยตนเอง ตั้งแต่การลงทุน การบริหาร การจัดหาบุคลากร รวมทั้งการจัดเก็บรวบรวมและการกำจัดมูลฝอย ซึ่งท้องถิ่นสามารถดำเนินการโดยลำพัง หรือจะร่วมกับท้องถิ่นอื่นๆ ก็ได้ เช่น เทศบาลที่อยู่ใกล้กันอาจจะลงทุนก่อสร้างสถานที่กำจัดรวมเพื่อให้ร่วมกันได้ โดยอาจอยู่ในรูปของ “สหการ” หรือ“บริษัทจำกัด”

2. หน่วยราชการส่วนท้องถิ่นลงทุน และให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเป็นไปตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หมวด 3 การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยมาตราที่ 18, 19 และ 20 ที่ระบุว่า ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรราชการส่วนท้องถิ่นอาจมอบหมายให้บุคคลใดดำเนินการตามวรรคหนึ่งแทน ภายใต้การควบคุมดูแลของราชการส่วนท้องถิ่น หรืออาจอนุญาตให้บุคคลใดเป็นผู้ดำเนินการกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยนั้น ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น

2.1 การว่าจ้าง หมายถึง ท้องถิ่นว่าจ้างให้เอกชนเข้ามาดำเนินการเก็บและ/หรือกำจัดมูลฝอย โดยจ่ายค่าจ้างเป็นการเหมา หรือจ่ายตามหน่วยของงานที่ทำ เช่น คิดค่าจ้างต่อหน่วยน้ำหนัก หรือปริมาตรของมูลฝอยที่จัดเก็บและ/หรือกำจัดได้จริง ซึ่งทั้งสองกรณีมีข้อดี ข้อเสียแตกต่างกัน ในกรณีที่เอกชนเสนอค่าจ้างเป็นระบบเหมาจ่ายจะทำให้ท้องถิ่นทราบค่าใช้จ่ายที่แน่นอน แต่อาจเกิดปัญหาเมื่อเอกชนพยายามลดต้นทุนจนเกิดผลเสียได้

2.2 การให้สัมปทาน หมายถึง ท้องถิ่นเป็นเจ้าของโครงการลงทุนทำกิจการเก็บขนหรือกำจัดมูลฝอย และมอบหมายให้เอกชนมีสัมปทาน หรือสิทธิบริหาร หรือดำเนินการเก็บและ/หรือกำจัดมูลฝอยที่จัดเก็บในพื้นที่รับผิดชอบของตนได้โดยเอกชนจะต้องจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ท้องถิ่นเป็นรายปี หรือรายเดือน ตามแต่จะตกลงกัน โดยมีข้อพิจารณาคุณสมบัติของเอกชนที่สำคัญ ได้แก่ ค่าตอบแทนที่ท้องถิ่นกำหนดไว้คงที่ราคาประมูลการคิดค่าบริการต่ำที่สุด ข้อเสนอทางเทคนิคที่เหมาะสมความสามารถในการประกอบธุรกิจ หนังสือรับรอง เงินประกัน

3. เอกชนลงทุนและบริหารกิจการเอง วิธีนี้เอกชนสามารถเรียกเก็บค่าบริการได้ แต่จะต้องติดต่อหาผู้ใช้บริการเอง ซึ่งผู้ใช้บริการอาจเป็นประชาชนทั่วไป หรือเป็นหน่วยราชการท้องถิ่นหรือหน่วยราชการอื่นก็ได้

4. หน่วยราชการส่วนท้องถิ่นและเอกชนร่วมลงทุนและบริหารกิจการโดยการจัดตั้งบริษัทจำกัด โดยส่วนราชการจะต้องถือหุ้นเป็นมูลค่าเกินร้อยละ 50 ของทุนจดทะเบียน ซึ่งวิธีการนี้ส่วนราชการที่จะลงทุนร่วมกับเอกชนอาจจะมีหนึ่งแห่งหรือหลายแห่งเข้าร่วมทุนกัน เนื่องจากเป็นโครงการที่ไม่อาจให้ผลตอบแทนในเชิงธุรกิจสูง แต่เป็นโครงการที่มีประโยชน์ หากสามารถผลักดันให้เกิดขึ้นได้จะเป็นผลดี เนื่องจากการร่วมลงทุนกันเป็นการลดจุดอ่อนและเสริมศักยภาพของโครงการให้ดีขึ้น โดยแต่ละฝ่ายต้องพยายามสนับสนุนตามบทบาทหน้าที่ของตนเองให้มากที่สุดและร่วมดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีขอบเขตของการพิจารณาทำข้อตกลงนี้ โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ สัดส่วนการลงทุน การแบ่งผลประโยชน์ การบริหารโครงการ การดำเนินการระบบกำจัดของเสีย บทบาทหน้าที่ของท้องถิ่นในการออกกฎหมายรองรับการจัดเก็บค่าบริการ การตรวจสอบมาตรฐาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

พูลศักดิ์ ประณุทนรพล (2540) สรุปว่าการจัดการเกี่ยวกับขยะมูลฝอยที่ดีไม่ได้หมายถึงการกำจัดขยะอย่างถูกต้องเหมาะสม แต่หมายถึง การมุ่งหลีกเลี่ยงหรือลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งก็คือการก่อให้เกิดขยะน้อยลง และลดการเสี่ยงภัยจากมลพิษที่เกิดจากขยะ ดังนั้นการแก้ปัญหาขยะในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไป โดยจะต้องเน้นที่การลดการเกิดขยะจากแหล่งก่อเกิดแทนที่จะคอยควบคุมหรือกำจัดเมื่อเกิดขยะขึ้นแล้ว วิธีการที่ใช้ในการลดปริมาณขยะ คือ ลดปริมาณขยะ (Reduce) และ นำกลับมาใช้ใหม่ (Recycling) ขยะซึ่งไม่สามารถนำกลับไปใช้ใหม่ได้แล้วจึงจะต้องกำจัดโดยการฝังกลบหรือเผา ซึ่งถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยต่อไป กระบวนการกำจัดขยะมูลฝอยด้วยการลดปริมาณขยะจะประสบความสำเร็จได้โดยปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การลดการก่อเกิดขยะ (Reduce at source) หรือการลดขยะจากแหล่งที่เกิด ด้วยการพยายามมุ่งหลีกเลี่ยงหรือลดการเกิดขยะหรือมลพิษที่จะเกิดขึ้นหากสามารถทำได้ วิธีการลดปริมาณขยะที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือ ไม่สร้างขยะขึ้นมา ขยะเมื่อไม่เกิดก็ไม่ต้องกำจัด การป้องกันไม่ให้ขยะเกิดขึ้นมาหรือให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดจึงเป็นขั้นตอนแรกสุด และสำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการกับขยะและสามารถกระทำได้โดยการเปลี่ยนแปลงการออกแบบผลิตภัณฑ์ เปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต หรือเปลี่ยนแปลงการใช้วัตถุดิบทดแทนให้เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้สามารถลดปริมาณทรัพยากรและพลังงานที่ใช้และเกิดขยะน้อยลง ส่งผลให้ประหยัดงบประมาณที่จะต้องใช้ในการกำจัดขยะและของเสียที่เกิดขึ้น เช่น นำตะกร้าใส่ของแทนถุงพลาสติก การหลีกเลี่ยงวัสดุที่ทำลายยากที่ใช้ครั้งเดียวทิ้ง เป็นต้น

2. การนำผลิตภัณฑ์มาใช้ซ้ำ (Reuse) เป็นการนำวัสดุของใช้ในรูปแบบเดิมหรือนำมาซ่อมแซมใช้ หรือนำมาใช้ทำประโยชน์อื่นๆ การนำมาใช้ซ้ำอาจแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

2.1 การผลิตสินค้าเป็นการนำวัสดุเหลือใช้แบบเดิมมาผลิตเป็นสินค้าแบบใหม่ เช่น การนำเศษเหล็กมาผลิตหุ่นยนต์เหล็ก เป็นต้น

2.2 การนำของใช้มาซ้ำ เช่น การนำขวดมาใช้บรรจุน้ำดื่มซ้ำ นำกระดาษกลับมาพับถุงใช้ใหม่ เป็นต้น

3. การนำกลับมาผลิตใหม่ (Recycling) เป็นการแยกวัสดุที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำออกจากขยะและรวบรวมมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าขึ้นใหม่ หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า (Recycle) ขั้นตอนนี้เป็นการนำวัสดุของใช้มาใช้ใหม่เช่นกัน แต่ต่างจากขั้นตอนการนำมาใช้ซ้ำ (Reuse) วัสดุที่สามารถนำมาใช้ในการผลิตใหม่ (Recycling) สำหรับขยะที่สามารถย่อยสลายได้สามารถแยกไปทำการย่อยสลาย (Composting) เพื่อทำเป็นปุ๋ยธรรมชาติหรือให้ย่อยสลายตามธรรมชาติ ส่วนแก้ว ขวด โลหะ พลาสติก นำมาแปรรูปเพื่อใช้ใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4. การฟื้นฟูประโยชน์จากขยะ (Recovery) เป็นการดึงเอาพลังงานจากขยะ ได้แก่ การใช้ขยะเป็นเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้าจากเตาเผาขยะ การดึงเอาก๊าซที่เกิดจากการหมักของขยะที่หลุมฝังมาใช้

5. การกำจัดขยะ (Residue Disposal) ขยะที่เหลือจากการผ่านขั้นตอนต่างๆ ทั้ง 4 มาแล้ว จึงจะต้องมีการกำจัดอย่างถูกวิธี ซึ่งถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการกำจัดขยะ วิธีการที่ใช้กันทั่วไป มีหลักการใหญ่ๆ ดังนี้

5.1 ระบบการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ เป็นการนำขยะมาฝังหรือกองในพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้ ใช้เครื่องจักรกลเกลี่ย และบดอัดให้ยุบตัวลง แล้วใช้ดินกลบทับ และบดอัดให้แน่นอีกครั้ง หลังจากนั้นนำขยะมาเท และเกลี่ยทั้งหมดและบดอัดอีกเป็นชั้นๆ สลับด้วยชั้นดิน กลบป้องกันกลิ่น แมลง น้ำฝนชะล้าง และเหตุรำคาญอื่นๆ ทั้งนี้ อินทรีย์สารที่มีอยู่จะถูกย่อยสลายตามธรรมชาติโดยจุลินทรีย์ทำให้ขยะยุบตัว และเกิดก๊าซมีเทนขึ้นในชั้นของขยะ ระบบการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะมีวิธีปฏิบัติ 3 วิธี ดังนี้

5.1.1 วิธีฝังกลบบนพื้นที่

5.1.2 วิธีฝังกลบแบบขุดร่อง

5.1.3 วิธีฝังกลบแบบหุบเขา

5.2 ระบบการเผา เป็นวิธีการกำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพดีมากวิธีหนึ่งสามารถลดปริมาณขยะได้ประมาณ 70-90 เปอร์เซ็นต์ อาศัยลักษณะสมบัติของขยะที่สามารถติดไฟได้ในเตาเผาขยะ โดยมีก๊าซหรือเชื้อเพลิงเสริม ภายใต้อุณหภูมิ ความดันที่เหมาะสม ขึ้นอยู่กับรูปแบบและขนาดของเตาเผา ซึ่งมีกระบวนการเผาแต่ละชนิดดังนี้

5.2.1 เตาเผาชนิดมีแผงตะกรับ

5.2.2 เตาเผาแบบไร้อากาศควบคุมไม่สมบูรณ์

5.2.3 เตาเผาแบบใช้ตัวกลางทำความร้อน

5.3 ระบบการทำปุ๋ยหมัก เป็นการทำปุ๋ยหมักจากขยะ โดยมีวิธีการหมัก 2 ชนิดได้แก่

5.3.1 การหมักแบบใช้อากาศ เป็นการย่อยสลายอินทรีย์สารในสภาวะที่มีออกซิเจน กระบวนการหมักประกอบด้วยกลไกที่สำคัญ 2 ชนิด ดังนี้

ก. การย่อยสลายอย่างเข็มข้น

ข. การย่อยสลายขั้นสุดท้าย

5.3.2 การหมักแบบไร้อากาศ เป็นการย่อยสลายสารอินทรีย์โดยไม่มีออกซิเจน ผลที่ได้จะเกิดก๊าซมีเทน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

5.3 ระบบการแยกขยะนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก เป็นการเตรียมขยะก่อนไปสู่ระบบการกำจัด ปัจจุบันมีการรณรงค์อย่างแพร่หลาย ให้มีการคัดแยกขยะแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ โรงงานแยกขยะจะมีการแยกโดยใช้แรงงานคน และเครื่องจักร วัตถุที่แยกสามารถนำกลับไปใช้เป็นวัตถุดิบต่อไป

5.4 ระบบการกำจัดขยะด้วยวิธีเทคนิคทางชีวภาพ เป็นการขจัดข้อเสียในการแปรเปลี่ยนอินทรีย์สารจากขยะ ให้เป็นสิ่งที่มีมูลค่าเพื่อใช้ประโยชน์ในกิจการอื่นๆ ต่อไปและสามารถนำไปจำหน่ายได้ ได้แก่ ก๊าซชีวภาพ และปุ๋ยธรรมชาติที่ได้จากการย่อยสลายทางชีวภาพ

5.5 การลดปริมาณมูลฝอยตามแนวคิดสมัยใหม่ ซึ่งได้แก่ การลดการก่อเกิดมูลฝอย (Reduce) หรือการลดมูลฝอยจากแหล่งที่เกิด (Reduce at source) การนำผลิตภัณฑ์มาใช้ซ้ำ (Reuse) การหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ (Recycling) การฟื้นฟูประโยชน์จากมูลฝอย (Recovery) การกำจัดขยะมูลฝอย (Residue Disposal) จะเกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นชุมชน ภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรมและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ

5.5.1 ทำให้ลดปริมาณการใช้วัตถุดิบและพลังงาน ซึ่งมีผลทำให้ต้นทุนการผลิตลดลงและสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายบางส่วนลงได้

5.5.2 ลดมลภาวะในสภาพแวดล้อม เนื่องจากปริมาณมูลฝอยลดลง

5.5.3 เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่หน่วยงาน หรือ องค์กรนั้นๆ ในการช่วยเหลือและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5.5.4 เป็นการเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน เพราะมีสารพิษในสิ่งแวดล้อมลดน้อยลง

5.5.5 ประหยัดงบประมาณค่าใช้จ่ายและการลดการเสี่ยงภัยจากการเก็บขนเคลื่อนย้ายและการกำจัดมูลฝอยลงตามปริมาณมูลฝอยที่ลดลง

5.5.6 ลดความจำเป็นในการก่อสร้างโรงงานกำจัดมูลฝอยลง ซึ่งจะช่วยประหยัดงบประมาณอีกส่วนหนึ่งด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.2.1 ความหมาย

ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมจากเอกสารวิชาการต่าง ๆ โดยรวบรวมไว้ดังนี้

มนัส สุวรรณ (2549) ได้เสนอความหมายของการมีส่วนร่วมไว้อย่างน่าสนใจว่า การมีส่วนร่วมประกอบด้วยมิติต่างๆ คือ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรและจะทำอย่างไร 2. สามารถมีส่วนร่วมได้ในลักษณะใดและ 3. จะแบ่งปันผลประโยชน์อย่างไร จากการดำเนินการการมี

ส่วนร่วมต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหา โดยเน้นการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน ใช้ความชำนาญในการคิดสร้างสรรค์และใช้วิทยากรที่เหมาะสม รวมไปถึงการติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องด้วย

ทำนอง ภูเกิดพิมพ์ (2551) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพความคิด ความเชื่อและความยึดมั่นของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุคแต่ละสมัยอีกด้วย โดยการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (Teamwork) ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา เพราะทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์และอุทิศตนมากยิ่งขึ้นเพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา

จินตวีร์ เกษมศุข (2554) การมีส่วนร่วมหมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้นำและชุมชนได้มีส่วนช่วยเหลือกัน ตั้งแต่การวางแผน การบริหารงบประมาณ การดำเนินการ และการติดตามและประเมินผล ดังนั้น ผลสำเร็จของการพัฒนาจึงขึ้นอยู่กับการสนับสนุนของประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแข็งขัน โดยประชาชนต้องรู้ว่าพวกตนต้องการอะไรเพื่อการพัฒนาของตนเอง

ในที่ประชุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ณ องค์การสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. 1975 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่ไม่อาจกำหนดนิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายของการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกันก็ตาม ดังนั้น การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น อย่างไรก็ดี กลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยายความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าครอบคลุม ประเด็นดังนี้ (กรมอนามัย, 2554)

ประเด็นที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของ ชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่ และมีอิทธิพลต่อกระบวนการ พัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

ประเด็นที่ 2 การมีส่วนร่วมสะท้อนการเกี่ยวข้องโดยสมัครใจ และเป็นประชาธิปไตยในกรณีดังนี้ คือ การเอื้อให้เกิดการพยายามพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน และการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบายและการวางแผนดำเนินการโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและทรัพยากรเพื่อพัฒนากับ ประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ไม่ว่าระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติจะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรง กับประโยชน์ที่ได้รับ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ประเด็นที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบาย และโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของ ประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ ต่อประชาชน

2.2.2 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

โกวิทย์ พวงงาม (2545) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรจะมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวชนบท ยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา ในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวชนบทจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดาเนินงานเหล่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวชนบทรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการวางแผน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวชนบทส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีแรงงานของตนที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวชนบทสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้ว ชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้น ได้รับผลดีได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างใด การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบาก

นอกจากนี้ยังพบว่ามีผู้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่น่าสนใจอีกท่าน โดยทศพล กฤตยพิสฐ (2538) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพโดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความต้องการด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายละวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปแล้วนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย เป็นการประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม ซึ่งการประเมินผลสรุปรวบยอด

จินตวีร์ เกษมศุข (2554) ได้นำเสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป ได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งมีหลายรูปแบบ ได้แก่

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วม เพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นจะต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายและให้ความเห็นต่อโครงการ ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

3.3 การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผย ไม่มีการปิดบังทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน

4. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่

จากความหมายและขั้นตอนการมีส่วนร่วม สามารถกล่าวสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม มีความหมายว่า การร่วมมือกันของคนในชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ในการแก้ไขสิ่งที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีพของคนในชุมชน จนเกิดการตัดสินใจลงมือทำเพื่อแก้ไขปัญหานั้น ๆ ซึ่งเกิดจากการร่วมมือและความรับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกิจกรรม ก่อให้เกิดมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

ด้านขั้นตอนการส่วนร่วม ผู้วิจัยสามารถสรุปขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และร่วมกันหาต้นเหตุขอปัญหา รวมทั้งเข้าใจถึงความต้องการของชุมชน

2. มีส่วนร่วมในการวางแผน ซึ่งอาจจะเป็นโครงการ กิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหา เป็นขั้นตอนที่ช่วยกระตุ้นความคิด การตัดสินใจอย่างเป็นเหตุเป็นผลของคนในชุมชน

3. มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นการร่วมกันลงทุนโดยใช้แรงของตนเองในการดำเนินงาน เกิดการเรียนรู้ในกิจกรรม เพื่อให้กิจกรรมที่ทำบรรลุวัตถุประสงค์

4. มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาของกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ ผลประโยชน์ที่ได้ไม่จำเป็นต้องเป็นในรูปแบบของวัตถุเสมอไป แต่อาจเป็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเพื่อส่วนร่วม และสร้างคุณค่าทางจิตใจ

5. มีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานที่ลงมือปฏิบัติไปนั้น เกิดผลตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ซึ่งถือเป็นการประเมินความก้าวหน้าของกิจกรรมเช่นกัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ได้ทำการศึกษาจากเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวคิด ทฤษฎี ขั้นตอนการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา จากการทบทวนผลงานวิจัยต่าง ๆ สามารถทำการสรุปและเลือกงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ

ชูชีพ ศิริ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการขยะในเขตเทศบาลตำบลบ้านกาด อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าปริมาณขยะในเขตเทศบาลตำบลบ้านกาดส่วนใหญ่มีแหล่งกำเนิดจากสถานประกอบการพาณิชย์โดยเฉพาะขยะประเภทพลาสติก ประชาชนมีการการคัดแยกขยะภายในครัวเรือนก่อนทิ้ง โดยแบ่งขยะเป็น 2 ประเภท คือขยะเปียก และขยะแห้ง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกประเภทขยะอยู่ในระดับน้อย ซึ่งทำให้สภาพการณ์ขยะโดยรวมยังไม่สามารถลดปริมาณลงได้และการบริหารจัดการขยะของเทศบาลไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพื่อให้การจัดการขยะของเทศบาลตำบลบ้านกาดเกิดประสิทธิภาพ จึงต้องมีการรณรงค์ให้ความรู้ แก่ประชาชนเกี่ยวกับการคัดแยกประเภทขยะตั้งแต่ระดับครัวเรือน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลเพื่อเป็นพื้นฐานของการแก้ไขปัญหาขยะและลดปริมาณขยะที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ธนาพร ประสิทธิ์นราพันธุ์ (2544) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการขยะชุมชน กรณีศึกษาบ้านดงม่อนกระทิง เทศบาลนครลำปาง ผลการศึกษาพบว่า การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิงมีรูปแบบดำเนินการจัดการด้วยตนเองโดยดำเนินการจัดเก็บขยะ การจัดหาแรงงานเพื่อปฏิบัติงาน การจัดเก็บค่าธรรมเนียมเก็บขยะ การบริหารกองทุนขยะ และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมถึงการกำหนดเกณฑ์การปฏิบัติเพื่อจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนเอง ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมมากในการจัดการขยะมูลฝอย โดยในกระบวนการดำเนินงานของชุมชนนั้น ปัจจัยการรับรู้ข่าวสาร ผู้นำ การมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ และเทศบาลนครลำปาง เป็นปัจจัยที่มีผลการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน โดยเป็นการหนุนเสริมการดำเนินงานของชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น

บัญชา สุวรรณสิทธิ์ (2550) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนภาคครัวเรือน ให้ความร่วมมือบริหารจัดการขยะมูลฝอยร่วมกับเทศบาล การ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เป็นวิธีสร้างมวลชนสัมพันธ์ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในครัวเรือน และสิ่งที่สำคัญคือการกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอยในอนาคตต่อไป

มาริสา สิรินทร์ (2551) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการในเขตเทศบาลตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า

1. ด้านบริบทการจัดการขยะมูลฝอย สามารถสรุปเป็นประเด็นหลัก ๆ ได้ดังนี้ คือ ปัญหาด้านปริมาณจำนวนขยะในพื้นที่เทศบาลตำบลต้นเปามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตาม จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และเดินทางผ่านหรือมาท่องเที่ยวในพื้นที่ ปัญหาด้านการจัดการ (1)ไม่มีการนำวิธีการจัดการขยะรูปแบบใหม่มาใช้ (2) ถังใส่ขยะที่เทศบาลมีไว้บริการประชาชนยังเป็นถังรวมไม่ใช่ถังแบบคัดแยกขยะ (3) ดำเนินโครงการคัดแยกขยะไม่ต่อเนื่อง

2. แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของชมชนในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า เทศบาลได้เริ่มนำแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยใหม่ ๆ เขามาจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ เริ่มมีการจัดอบรมให้ความรู้กับประชาชน ในเรื่องการคัดแยกขยะที่ใช้ได้กับใช้ไม่ได้ พร้อมทั้งมีการส่งเสริมให้ประชาชนภายในหมู่บ้านเก็บขยะรีไซเคิลไว้จำหน่ายเป็นรายได้ของประชาชนเอง มีการนำถังขยะแบบถังเดียวไว้บริการประชาชน โดยจะนำไปกำจัดที่อำเภอฮอดโดยวิธรการฝังกลบ

3.ด้านข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปพัฒนาเป็นแนวทางสู่แผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการขยะมูลฝอยแบบยั่งยืน สามารถสรุปเป็นประเด็นหลักๆ ได้ดังนี้ 1) ควรเริ่มจากการให้ประชาชนมีความรู้เรื่องประโยชน์และโทษของขยะมูลฝอย 2) ให้ความรู้ประชาชนถึงการจัดเก็บขยะให้ถูกวิธี การนำขยะมูลฝอยประเภทต่างๆ กลับมาใช้ใหม่ 3) เทศบาลควรจัดเตรียมถังขยะไว้บริการประชาชนระบบ 3 ถัง คือ มีถังขยะเปียก ถังขยะแห้ง และถังขยะมีพิษ 4) มีการจูงใจให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมมือกันในการรักษาความสะอาด เช่น มีการประกวดหมู่บ้านน่าอยู่ โดยมีการประกาศการจัดลำดับและมอบรางวัลประจำเดือนทุกเดือน เป็นต้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

วรรณวิมล แพ่งประสิทธิ์ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอย เทศบาลตำบลแม่ใจ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า การจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลตำบลแม่ใจในปัจจุบันเป็นการให้บริการแก่ประชาชนตามอำนาจหน้าที่ ที่ระบุไว้ในกฎหมาย โดยให้บริการเก็บรวบรวมขยะจากบ้านเรือน สถานที่ราชการ สถานบริการต่างๆ ในเขตพื้นที่รับผิดชอบและนอกเขตพื้นที่บางส่วน แล้วเก็บขนขยะไปกำจัด โดยการทิ้งขยะทุกประเภทลงในหลุมดินที่อยู่ห่างจากเขตเทศบาลเป็นระยะทาง 6 กิโลเมตร ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นมีประมาณวันละ 4 ตัน องค์ประกอบขยะส่วนใหญ่เป็นขยะประเภทที่ย่อยสลายง่าย รองลงมาเป็นขยะที่รีไซเคิลได้ จากการสุ่มสัมภาษณ์ผู้มี

หน้าที่รับผิดชอบจัดการขยะในครัวเรือนจำนวน 330 ตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เคยได้รับความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยจากเสียงตามสายในหมู่บ้าน การลดขยะที่ปฏิบัติในครัวเรือนส่วนใหญ่ ได้แก่ การแยกขยะรีไซเคิลไว้สำหรับขาย การทิ้งขยะส่วนใหญ่จะทิ้งขยะทุกประเภทรวมกันในถังขยะที่เทศบาลจัดไว้ให้ ปัญหาอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลตำบลแม่ใจ พบว่า มีปัญหาเรื่องการขาดความร่วมมือ จากประชาชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่ งบประมาณที่ใช้จัดการขยะค่อนข้างมาก และมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ตลอดจนปัญหาการบริหารจัดการในองค์กร ที่ภาระงานยังกระจุกตัวอยู่ที่หน่วยงานเดียว และการจัดทำแผนงานโครงการยังคงเป็นกิจกรรมเดิมๆ หรือเป็นกิจกรรมที่จัดรณรงค์ขึ้นเป็นครั้งคราว ขาดความต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำร่างแผน ปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลตำบลแม่ใจ โดยใช้เทคนิค A-I-C ทำให้ชาวบ้านและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับทราบสถานการณ์ปัญหา มีการกำหนดวิสัยทัศน์การจัดการขยะมูลฝอยร่วมกัน มีการคิดกิจกรรมและวิธีการจนกระทั่งได้ร่างแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นรูปธรรม และส่งมอบให้เทศบาลนำไปจัดทำแผนปฏิบัติการต่อไปได้

ศรัทธาธิป มาประสพ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการขยะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลศึกษาวิจัยพบว่าการจัดการขยะที่ประเทศไทยดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เป็นการแก้ปัญหาที่เน้นการกำจัดขยะด้วยวิธีต่างๆ เช่น การฝังกลบ, การเผาและการเทกองกลางแจ้ง ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายทาง โดยมิได้พิจารณาถึงสาเหตุปัญหาที่แท้จริงที่ทำให้เกิดขยะ อันได้แก่ การผลิต การบริโภค และอรรถประโยชน์ การจัดการขยะในปัจจุบันเป็นไปในลักษณะของการวิ่งตามปัญหา จึงไม่ประสบผลสำเร็จในการจัดการขยะเท่าที่ควร ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เสนอแนวทางการพัฒนาและแนวทางการแก้ปัญหาด้วยการแก้ไขจัดการที่จุดเริ่มต้นหรือสาเหตุของปัญหา ดังนั้น การจัดการขยะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นการแก้ไขจัดการที่สาเหตุของปัญหาขยะ โดยการประยุกต์ใช้เงื่อนไขและคุณลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดในการจัดการ จากการศึกษาตัวอย่างของการจัดการขยะที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการจัดการขยะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การจัดการขยะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการขยะได้จริง เพราะสามารถลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้น และลดผลกระทบของปัญหาขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

จากการศึกษาวิดีทัศน์ เรื่อง คนเมืองบัวไม่กลัวขยะ (2556) ผู้วิจัยได้ทำการสืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2557 ซึ่งเป็นโครงการวิจัย การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านเมืองบัวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีจุดเริ่มต้นจากปัญหาขยะจากสถานที่สาธารณะโดยที่ไม่มีคนเก็บ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้เข้ามาช่วยเหลือโดยการแจกจ่ายถังขยะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แต่ก็ไม่เป็นผล เนื่องจากต้องใช้แรงงานคนและงบประมาณในการจัดเก็บและทำลายค่อนข้างมาก จึงก่อให้เกิดการหาทางออก จากการสนับสนุนจาก สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยร่วมกับ อาจารย์ไพจิตร วสันตเสนานนท์ ร่วมกันกับทุกภาคส่วน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อหาทางออกในการจัดการขยะ โดย 6 หมู่บ้านนำร่อง เริ่มต้นจากการหาต้นตอของขยะ สร้างกลุ่มเยาวชนช่วยสำรวจพื้นที่ และข้อมูลขยะจากครัวเรือนไปหาพื้นที่สาธารณะ จากการสอบถาม แล้วนำข้อมูล และขยะที่ได้นำมาแยกตามประเภทของขยะและข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์ ข้อค้นพบ คือ ขยะในชุมชนมีมากถึง 3 ตันที่ไม่สามารถกำจัดได้ เมื่อทราบข้อมูลแล้วจึงรวบรวมทางเลือกในการจัดการขยะ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม เข้าสู่เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อมองหาตัวอย่างที่ดีเชิงบวก ทำการเรียนรู้จากสิ่งที่ดีที่มีอยู่ แล้วนำทางเลือกที่ได้นำมาจัดการปัญหา โดยเน้นการจัดการในระดับครัวเรือน การกำจัดขยะครัวเรือน มี 3 รูปแบบคือ นำไปขาย ทำปุ๋ยหมัก และการเผาหรือฝัง ทั้งนี้ยังก่อให้เกิดโครงการ การประชาสัมพันธ์จากหมู่บ้านนำร่อง 6 หมู่บ้านขยายสู่ทุกชุมชนในตำบล โครงการหน้าบ้านหน้ามอง โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล โครงการหลักสูตรท้องถิ่น และชุมชนอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อม

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ

ลินดารัตน์ ลักษณ์รุจิ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลตำบลเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ในการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร ผลการศึกษาพบว่า (1) ประชาชนส่วนใหญ่ในเทศบาลตำบลเวียงฝาง มีส่วนร่วมในการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร โดยมีวิธีการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน แต่สามารถนำไปสู่การเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยประสบความสำเร็จโดยได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหารเทศบาล ในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน ยังมีความผูกพันและรู้สึกเป็นเจ้าของในโครงการที่ผู้บริหารเทศบาลจัดทำขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน จึงทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนในชุชนกับผู้บริหารเทศบาล ในการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจรเป็นอย่างดี (2) ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนมีทัศนคติความคิดเห็นที่ดีต่อผู้บริหารเทศบาล และเห็นว่า ผู้บริหารเทศบาล มีบทบาทสำคัญในการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร ผู้บริหารเทศบาลได้ให้ประชาชนในชุชนมีส่วนร่วมและรับทราบปัญหาทุกขั้นตอน จึงทำให้เกิดความร่วมมือและสนับสนุนการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจรด้วยดี

กัญญา จาอ้าย (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า การใช้เอไอซี (A-I-C) เป็นกระบวนการทำให้กลุ่มตัวอย่าง ผู้นำชาวบ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงปัญหา กำหนดเป้าหมายคิดค้นวิธีการแก้ปัญหา และการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย และทำให้เกิด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

กิจกรรมโครงการที่ได้ดำเนินงานในชุมชนคือ (1) โครงการการให้ความรู้เกี่ยวกับขยะและการจัดการขยะ (2) โครงการการจัดตั้งกองทุนขยะ และ (3) โครงการหน้าบ้านน่ามอง จากการติดตามการดำเนินการโครงการพบว่าคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชาวบ้านได้ไปทัศนศึกษาดูงานการจัดการขยะ ได้จัดตั้งกองทุนขยะ และได้ริเริ่มโครงการฝึกอบรมการทำขยะเป็นปุ๋ยหมักชีวภาพเอ็นไซม์ และบำบัดของเสีย รวมทั้งได้ดำเนินโครงการหน้าบ้านน่ามอง ซึ่งสรุปว่าเทคนิคเอไอซี (A-I-C) ทำให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดการยอมรับและรู้สึกว่าเป็นเจ้าของปัญหาอันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ปวันพัสชร์ บุญยะชัยชนะ (2552) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการขยะในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า ในภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการขยะอยู่ในระดับไม่มีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ไม่มีส่วนร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้น ไม่มีส่วนร่วมในการคิดวางแผนในกิจกรรมหรือโครงการ ไม่มีส่วนร่วมในการประชุมและทราบถึงปัญหาสาเหตุ ไม่มีส่วนร่วมในการคิดวางแผน ไม่มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาความต้องการ และ ไม่มีส่วนร่วมในการประเมินผลในกิจกรรมหรือโครงการ รองลงมา มีส่วนร่วมในระดับน้อย คือ มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์หรือชักชวนให้ร่วมทำกิจกรรม เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการ ซึ่งดูได้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการที่ทางเทศบาลเป็นผู้กำหนด เช่น กิจกรรมโครงการจัดรถคัดแยกขยะออกให้บริการ กิจกรรมรณรงค์จัดทิ้งขยะให้เป็นที่ทางหรือการคัดแยกขยะที่จัดทิ้ง กิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะด้วยวิธีต่างๆ กิจกรรมประกวดคำขวัญรณรงค์ประชาสัมพันธ์ด้านการคัดแยกขยะ และการกำหนดอัตราการเก็บขยะ คือ ประชาชนยังไม่มีโอกาสในการเข้าไปร่วมขั้นตอนการค้นหาปัญหา การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา การประชาสัมพันธ์หรือชักชวนร่วมในโครงการรวมถึงการประเมินผลกิจกรรมหรือโครงการอาจกล่าวว่าประชาชนยังไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการอย่างแท้จริง

นภาปวีณ์ เมสนุกุล (2553) ได้ทำการถอดบทเรียนการจัดการขยะชุมชนจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จเพื่อเป็นแนวทางการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังด้ง หมู่ 1 ตำบลวังด้ง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาการถอดบทเรียนพบว่า ปัญหาขยะในชุมชนเป็นปัญหาสำคัญและเกิดขึ้นได้กับชุมชนทั้งในระดับเทศบาลและระดับตำบล ทำให้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และสาเหตุเกิดเนื่องมาจากประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ความร่วมมือ ขาดงบประมาณ ตลอดจนไม่มีพื้นที่จัดการอย่างเหมาะสมในการจัดการขยะ สำหรับการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนนั้น ได้แก่ จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับคนในชุมชน การถอดประสบการณ์ความสำเร็จในการจัดการขยะ การศึกษาดูงาน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การร่วมคิด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ร่วมประชุม วางแผนการดำเนินการ ร่วมลงทุน ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินติดตามผล ทำให้ปริมาณขยะลดลงได้ในที่สุด และสำหรับผลการศึกษาการดำเนินกลุ่มกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังด้งนั้น พบว่า เกิดการดำเนินกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ทำให้ชุมชนวังด้งเกิดความสามัคคี เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคมและชุมชน โดยผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมจัดตั้งกลุ่ม ร่วมเป็นผู้นา ร่วมวางแผน ร่วมลงทุน ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของกิจกรรมต่างๆ ผลการวิเคราะห์แนวทางในการจัดการปัญหาขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องพบว่า ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องมีแนวทางการจัดการปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในชุมชน แต่ยังขาดการวิเคราะห์ระบบและวิสัยทัศน์ร่วมกันกับทุกๆ ฝ่าย เพื่อการแก้ไขปัญหาในระยะยาวต่อไป

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธนาคารวัสดุรีไซเคิล

พริมพรรณ จันทุมา (2557) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จของธนาคารขยะรีไซเคิลบ้านคำนางรวย ตำบลคำน้ำแซบ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษา ธนาคารขยะรีไซเคิลบ้านคำนางรวยเปิดทำการในวันที่ 20 ของทุกเดือนตั้งแต่เวลา 06.00 -15.00 น. มูลเหตุในการจัดตั้งธนาคารขยะฯ เกิดจากความต้องการให้คนในชุมชนจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนกันเอง โดยการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในชุมชนรู้จักการลดปริมาณขยะ การคัดแยกขยะ เห็นขยะเป็นทรัพยากรใหม่ที่มีค่า ชุมชนมีรายได้เพิ่มทั้งยังเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ กำไรที่ได้จากการบริหารงานธนาคารขยะรีไซเคิลบ้านคำนางรวยจะกลับคืนชุมชนในรูปแบบของสวัสดิการให้กับสมาชิกธนาคาร ด้านระบบการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ คล้ายกับธนาคารทั่วไป และปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานธนาคารฯ ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนบ้านคำนางรวย มีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมกันวางแผน ร่วมกันลงมือปฏิบัติงาน (2) ผู้นำและคณะกรรมการธนาคารฯ เป็นผู้ที่มีจิตอาสา เสียสละเวลามาปฏิบัติหน้าที่ มีความศรัทธา มีความเชื่อมั่น จริงจังในการทำงานทั้งที่ไม่มีค่าตอบแทน (3) การบริหารจัดการ มีการวางแผน การจัดการ การประสานงาน การควบคุมงานอย่างเป็นระบบคณะกรรมการทุกคนในธนาคารขยะรีไซเคิลบ้านคำนางรวยสามารถปฏิบัติหน้าที่แทนกันได้ทุกตำแหน่ง (4) มีหน่วยงานภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกที่ให้การสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์และวิทยากร (5) แรงจูงใจ มีสวัสดิการให้กับสมาชิก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.4 กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

แผนภูมิที่ 2.1 กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

Copyright© by Chiang Mai
All rights re

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้ได้ใช้ได้ปรับใช้ระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพ มีเป้าหมายเพื่อศึกษาการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม ผลที่ตามมาของการจัดการขยะ และปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยมีขั้นตอนและองค์ประกอบของการวิจัยดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

- ผู้นำชุมชนของหมู่บ้านสบสา-หนองฟาน จำนวน 1 ราย เลือกจากการเป็นผู้ใหญ่บ้าน
- คณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิลหมู่บ้านสบสา-หนองฟาน จำนวน 6 ราย โดยเลือกจากการเป็นคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล ซึ่งเป็นคณะกรรมการทำงานโดยตรง และเป็นผู้รับผิดชอบการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน
- ชาวบ้านบ้านสบสา-หนองฟาน 10 ราย โดยเลือกจากผู้ที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน
- เจ้าหน้าที่สาธารณสุของค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ซึ่งเป็นองค์กรใกล้ชิดและให้การสนับสนุนการจัดการขยะแก่ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 2 คน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งลักษณะข้อมูลและแหล่งข้อมูลเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้โดยตรงจากการสำรวจพื้นที่ในภาคสนามโดยการสนทนากลุ่ม และจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ พูดคุยกับบุคคลผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำชุมชนของหมู่บ้านสบสา-หนองฟาน คณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล ชาวบ้านบ้านสบสา-

หนองฟาน และองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว โดยมีการจดบันทึกข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ เพื่อเรียบเรียงใหม่ให้เกิดเป็นข้อมูลที่สมบูรณ์

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้โดยศึกษาจากเอกสารที่เป็นแนวคิดทฤษฎี รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และการค้นคว้าอิสระ เพื่อใช้ประกอบแนวคิด ในการนำไปใช้ในการวิเคราะห์ต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ได้แนวทางในวิจัยที่ถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น และศึกษาข้อมูลจากทางราชการ เช่น การสืบค้นจำนวนประชากรของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน จากกรมการปกครอง และจากการสอบถามจากผู้ใหญ่บ้าน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสารทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในขณะที่เข้าพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ทำการวิเคราะห์และนำเสนอในผลการวิจัย

3.3 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

วิธีการและ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกำหนดกรอบเนื้อหาและข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

คารางที่ 3.1 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ขอบเขตด้านเนื้อหา	วิธีการ	เครื่องมือ
1. การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม 1.1 ข้อมูลบริบทของชุมชนและที่มาของขยะ 1.2 การจัดการขยะ 1.3 การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน 1.4 ขั้นตอนการจัดการขยะ	1. จากเอกสารชุมชนและเอกสารทางราชการ 2. สังเกต และถ่ายรูป 3. การสัมภาษณ์ 3.1 ผู้ใหญ่บ้าน 3.2 คณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล 6 ราย 3.3 ชาวบ้านบ้านสบสา-หนองฟาน 10 ราย	1. แบบสัมภาษณ์ 2. การสนทนากลุ่ม 3. เส้นประวัติศาสตร์ของการจัดการขยะในชุมชน โดยใช้เทคนิค Card-sorting Techniques 4. การสังเกต 5. การสำรวจจุด เส้นทางเพื่อให้ได้แผนที่ 6. การจดบันทึก
2. ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะต่อตัวบุคคลและต่อชุมชน 2.1 ผลผลิต 2.2 ผลกระทบ	การสัมภาษณ์ 1. ผู้ใหญ่บ้าน 2. คณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล 6 ราย 3. ชาวบ้านบ้านสบสา-หนองฟาน 10 ราย	

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

คารางที่ 3.1 (ต่อ)

ขอบเขตด้านเนื้อหา	วิธีการ	เครื่องมือ
	4. องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว 1 ราย	
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม	1. วิเคราะห์ปัจจัยและแยกหมวดหมู่ 2. เปรียบเทียบกรณีศึกษาอื่น 3. การสังเกต	

3.5 ขั้นตอนการวิจัย

1. ขั้นเตรียมการวิจัย

1.1 ศึกษาชุมชน สำรวจพื้นที่ โดยการเข้าไปพูดคุยกับผู้ใหญ่บ้าน เพื่อศึกษาชุมชน และทำความเข้าใจกับปัญหา รวมทั้งพูดคุยกับคณะกรรมธนาคารวัสดุรีไซเคิล เพื่อให้ได้พื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน และตรงตามความเป็นจริง พบว่า การจัดการขยะของชุมชนในปัจจุบันได้เป็นต้นแบบแก่ชุมชนอื่น ๆ

1.2 ช่วงการค้นโจทย์ หลังจากลงพื้นที่แล้ว ทำให้ผู้ศึกษาทราบว่า ชุมชนมีการร่วมมือกันแก้ปัญหากันอย่างมีส่วนร่วม จนนำไปสู่การแก้ปัญหาได้จริง ทำให้ผู้วิจัยมีข้อสงสัยว่า การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานเป็นอย่างไร

1.3 ทำความเข้าใจโจทย์วิจัย และศึกษาการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อช่วยให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์

2. ขั้นดำเนินการ

2.1 ทบทวนองค์ความรู้ ศึกษา และเก็บข้อมูลบริบทชุมชน โดยการพูดคุยกับผู้นำชุมชน ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ พร้อมทั้งทำการสำรวจพื้นที่ที่มักพบปัญหาการลักลอบทิ้งขยะ

2.2 สร้างเครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกำหนดกรอบเนื้อหาและข้อคำถามให้สอดคล้องกับแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานบริบทของชุมชน และที่มาของขยะในชุมชน

ตอนที่ 2 ข้อมูลการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตอนที่ 3 ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะ โดยแบ่งเป็น ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม

2.3 เก็บข้อมูลการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน โดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล โดยการสนทนากลุ่ม และใช้บัตรคำร่วมกับการศึกษาเส้นประวัติศาสตร์ของชุมชนในการจัดการขยะ นอกจากนี้ยังสอบถามชาวบ้านชุมนชนบ้านสบสา-หนองฟาน และองค์กรบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ด้านการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

2.4 ตรวจสอบข้อมูลความถูกต้อง โดยนำข้อมูลมือหนึ่งที่ได้จากการสัมภาษณ์ สำรวจแล้วสรุปผลการสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลมือสองที่ได้รวบรวมไว้ นำมาผนวกกับข้อมูลมือหนึ่งที่ได้รับแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่ออธิบายรูปแบบการจัดการขยะ และผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

2.5 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

2.6 สรุปผลการวิจัย

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการสัมภาษณ์ การสังเกต เส้นประวัติศาสตร์ โดยใช้เทคนิค Card-sorting Techniques (CST) การสำรวจจุด เส้นทาง การจดบันทึก ภาพถ่าย และการรวบรวมข้อมูลที่ได้ให้เป็นระบบ แยกประเด็นอย่างชัดเจน จัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้สามารถอธิบายถึงการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน รวมทั้งรวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้น ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะ และอธิบายถึงปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่” มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. บริบทของชุมชนทั่วไปของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน
2. การจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน
    2.1 ก่อนเริ่มโครงการจัดการขยะโดยชุมชน
    2.2 ช่วงเริ่มและหยุดโครงการจัดการขยะโดยชุมชน
3. การก่อเกิดโครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน
4. ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน
5. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะชองชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน
6. ปัญหาในการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน
7. ความต้องการและแนวทางการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

4.1 บริบทของชุมชนทั่วไปของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

4.1.1 ประวัติความเป็นมาและประชากร

บ้านสบสา-หนองฟาน ตั้งอยู่ หมู่ที่ 9 ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ชื่อสบสา มาจาก แม่น้ำสองสายมาบรรจบกัน คือ แม่น้ำสา และแม่น้ำปิง ชาวบ้านจึงเรียกว่า บ้านสบสา ส่วน หนองฟาน มาจาก ในสมัยก่อนมีเก้ง หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ฟาน มากินน้ำที่หนองน้ำหน้าวัดดอนแก้ว ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า บ้านหนองฟาน หมู่บ้านสบสา-หนองฟาน เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2544 แต่เดิมเป็นหมู่ที่ 1 บ้านบ่อปุ๊ ป๊อกสบสา และป๊อกหนองฟาน ซึ่งทั้งสองป๊อกนี้ ได้รวมตัวแยกออกมาเป็นหมู่บ้านใหม่ โดยทำหนังสือยื่นไปองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลดอนแก้ว และได้ก่อตั้งเป็นหมู่บ้านสบสา-หนองฟาน หมู่ที่ 9 โดยมีผู้ใหญ่บ้าน คือ นายสุทัศน์ คำมาลัย ซึ่งดำรงตำแหน่งมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อเริ่มก่อตั้งมีครัวเรือนจำนวน 104 ครัวเรือน และในปัจจุบันมี 277 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 609 คน แบ่งเป็นชาย 303 คน หญิง 306 คน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

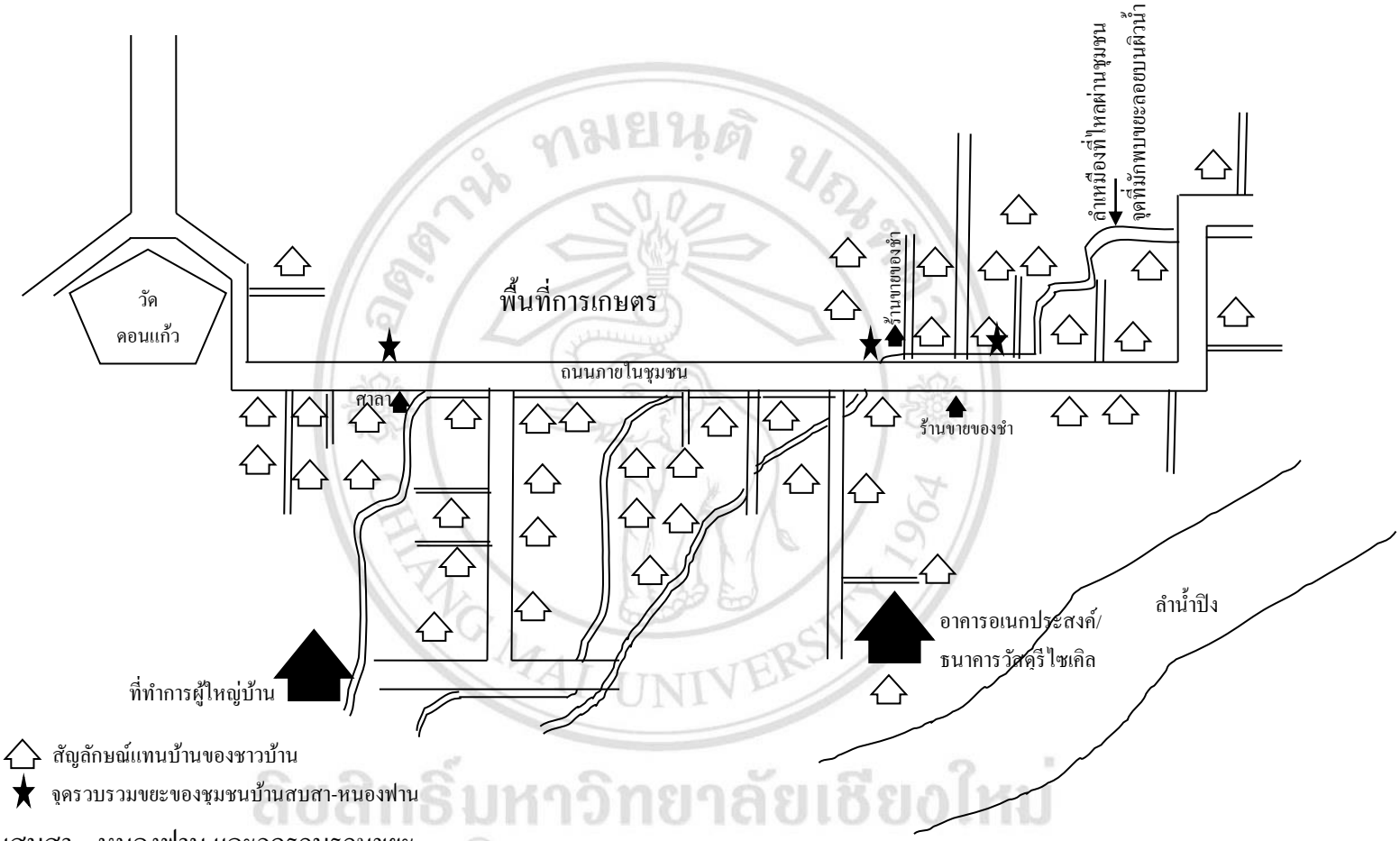

แผนที่ 1 หมู่บ้านสบสา – หนองฟาน และจุดรวบรวมขยะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.2 การจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

การจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งยุคของการศึกษาออกเป็น 3 ยุค คือ ยุคก่อนเริ่มโครงการจัดการขยะโดยชุมชน ซึ่งเป็นช่วงเวลาจากอดีตจนถึงช่วงจะเริ่มโครงการจัดการขยะโดยชุมชน ซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ยุคต่อมา คือ ยุคเริ่มและหยุดโครงการจัดการขยะโดยชุมชน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วได้นำโครงการชุมชนถังขยะทองคำมาปรับใช้กับทุกชุมชนในตำบลดอนแก้ว และยุคสุดท้าย คือ การดำเนินงานจัดการขยะโดยชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ซึ่งได้นำการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลเข้ามาใช้ในการจัดการขยะ ซึ่งชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน สามารถดำเนินงานเป็นไปได้ด้วยดีและเกิดความยั่งยืนจนกลายเป็นชุมชนต้นแบบแก่ชุมชนอื่น ๆ ในด้านการจัดการขยะ ผลการวิจัยได้จากการสนทนากลุ่ม และจากการสัมภาษณ์จากคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล และจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุของค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว

ภาพที่ 4.1 เส้นประวัติศาสตร์การจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.2.1 ก่อนเริ่มโครงการจัดการขยะโดยชุมชน

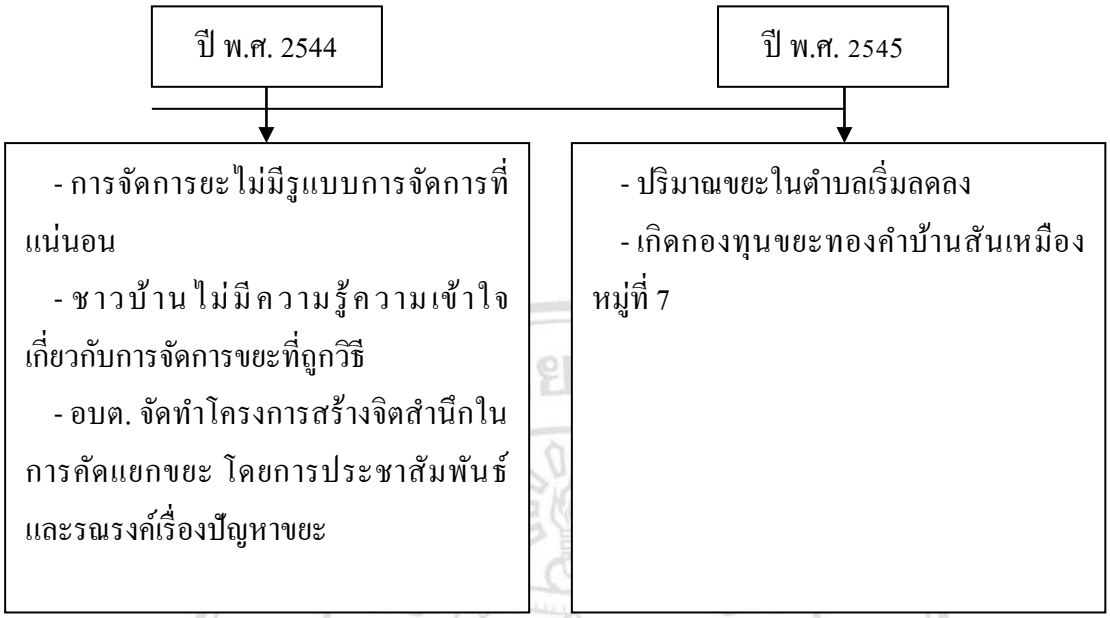

แผนภูมิที่ 4.1 เส้นประวัติศาสตร์ก่อนเริ่มโครงการจัดการขยะโดยชุมชน

จากแผนภูมิที่ 4.1 แสดงให้เห็นถึงลักษณะการจัดการขยะในตำบลดอนแก้ว ซึ่งรวมถึงชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ซึ่งผลการศึกษาได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณะสุข และจากการสนทนากลุ่มกับคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล พบว่า ตั้งแต่อดีตแต่ละหมู่บ้านในตำบลดอนแก้วจัดการขยะด้วยตนเอง โดยการรณรงค์เกี่ยวกับการจัดการขยะจะได้รับจากสื่อทางโทรทัศน์ วิทยุ ไม่มีการรณรงค์อย่างจริงจัง จนกระทั่งปี 2544 องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วได้เริ่มดำเนินการรณรงค์ด้านขยะ เพื่อสร้างจิตสำนึกแก่ทุกชมชน ให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาขยะ โดยประชาสัมพันธ์ผ่านผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งการจัดการขยะของแต่ละชุมชน รวมทั้งชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการขยะ และการคัดแยกขยะ การจัดการขยะโดยมีจัดการกันเองในแต่ละครัวเรือน ซึ่งสามารถแยกการจัดการขยะตามประเภทของขยะได้ดังนี้

1. ขยะแห้ง เช่น ใบไม้ ถุงพลาสติก กระดาษ ส่วนใหญ่จะจัดการโดยวิธีการเผาในบริเวณบ้านของตนเอง และบางส่วนจะเผาในบริเวณไร่นา หรือสวนลำไยของตนเอง

2. ขยะเปียก เช่น เศษอาหาร เศษพืชผัก เปลือกผลไม้ เป็นต้น ส่วนใหญ่จะจัดการโดยเทใต้ต้นไม้ หรือเทให้สัตว์เลี้ยงกินเป็นอาหาร หากมีงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานฉลองต่าง ๆ หรืองานศพ เศษอาหารที่เหลือจะจัดการโดยการขุดหลุมฝังกลบ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

3. ขยะอันตราย เช่น ถ่านไฟฉาย หลอดไฟ กระป๋องสเปรย์ เป็นต้น จะจัดการโดยเก็บรวบรวมใส่ถุง แล้วนำไปทิ้งในพื้นที่อื่น ที่ไม่ใช่บริเวณบ้านตนเอง แต่ยังพบว่า มีการทิ้งเรี่ยราดตามระหว่างทางของถนน หรือตามบริเวณบ้าน ซึ่งเกิดจากการขาดความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการขยะ

ภาพที่ 4.2 ขยะในลำน้ำเหมืองที่ไหนผ่านชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ต่อมา ในปี 2545 อบต. ตั้งงบประมาณโครงการบริหารจัดการขยะโดยชุมชน ซึ่งได้ชุมชนนำร่อง คือ ชุมชนบ้านสันเหมือง หมู่ที่ 7 ผลจากการดำเนินงานทำให้เกิดกองทุนขยะทองคำบ้านสันเหมือง หมู่ที่ 7 และได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 ซึ่งกลายเป็นชุมชนตัวอย่างในการจัดการขยะ แต่ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ยังคงจัดการขยะอย่างไม่ถูกวิธี และยังคงจัดการขยะด้วยตนเอ

ผลกระทบที่ตามมา คือ ทัศนียภาพของชุมชนเริ่มไม่ดี มองไปทางไหนก็มีแต่เศษถุงพลาสติก เศษขยะตามถนนในหมู่บ้าน และที่สำคัญ คือ แหล่งน้ำ ลำน้ำเหมืองในหมู่บ้านเริ่มสกปรก มีกลิ่นเหม็น และพบว่ามีการแอบลักลอบนำขยะมาทิ้ง ซึ่งส่งผลเสียต่อลำน้ำเหมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากต้องนำไปใช้ในการเกษตร ถึงแม้จะเริ่มมีการรณรงค์ด้านขยะในตำบล แต่การรณรงค์เรื่องขยะ ยังคงเป็นเพียงการประชาสัมพันธ์ ซึ่งขาดการลงมือปฏิบัติ การจัดการขยะในแต่ละชุมชนจึงเป็นการจัดการขั้นพื้นฐานและจัดการอย่างถูก ๆ ผิด ๆ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.2.2 ช่วงเริ่มและหยุดโครงการจัดการขยะโดยชุมชน

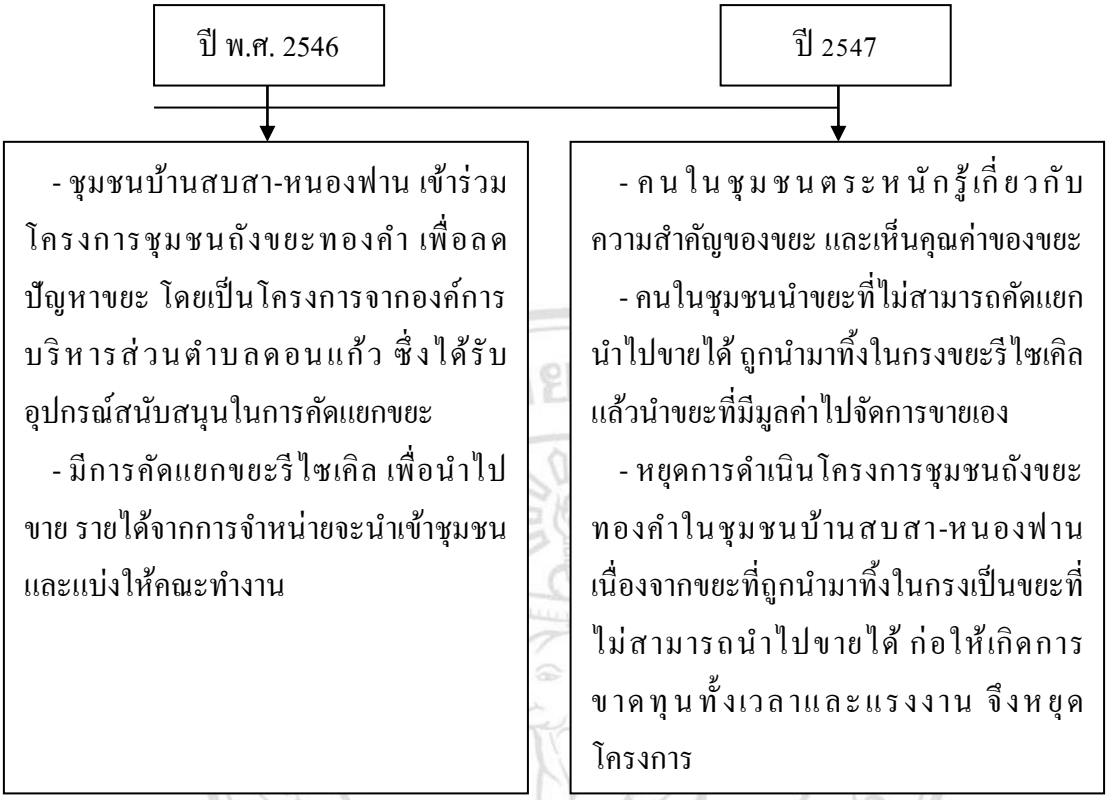

แผนภูมิที่ 4.2 เส้นประวัติศาสตร์ช่วงเริ่มและหยุดโครงการจัดการขยะโดยชุมชน

จากแผนภูมิที่ 4.2 พบว่า ชุมชนหมู่บ้านสบสา-หนองฟาน ได้เข้าร่วมโครงการชุมชนถังขยะทองคำในปี 2546 เพื่อลดปัญหาขยะในแต่ละครัวเรือน ซึ่งแต่เดิมปัญหาขยะมูลฝอยของแต่ละชุมชนในตำบลดอนแก้วนั้นยังไม่ถึงขั้นวิกฤติและก่อให้เกิดปัญหาขยะ แต่จากการคาดการณ์อนาคตเกี่ยวกับจำนวนประชากรในตำบลที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในทุก ๆ ปี จะส่งผลต่อการอุปโภคบริโภคที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ปริมาณขยะเพิ่มสูงขึ้น และจะก่อให้เกิดปัญหาขยะ โดยในขณะนั้นตำบลดอนแก้วยังไม่มีเตาเผาขยะมูลฝอย และในขณะนั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ได้แก้ไขปัญหาโดยการว่าจ้างบริษัทเอกชนเข้ามาจัดเก็บขยะในแต่ละชุมชน โดยมีค่าบริการครัวเรือนละ 60 บาท โดยการจัดเก็บจะเดินเนินการจัดเก็บอาทิตย์ละครั้งในแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งบางครั้งทางบริษัทไม่ได้เข้ามาจัดเก็บขยะตามเวลา ทำให้เกิดขยะตกค้าง เน่าเสีย และส่งกลิ่นรบกวนชาวบ้าน ทั้งนี้ยังพบปัญหาในการดำเนินการจัดเก็บขยะโดยบริษัทเอกชน คือ ปริมาณขยะที่เพิ่มสูงขึ้นและไม่มีสถานที่รองรับขยะที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ต้องว่าจ้างบริษัทเอกชนจัดการขยะเหล่านี้ไปทิ้งในพื้นที่อื่น ทำให้ค่าใช้จ่ายในการว่างจ้างเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ได้จัดทำโครงการชุมชนถังขยะทองคำ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ในการดำเนินการโครงการชุมชนถังขยะทองคำนั้น ทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ทำการเรียกประชุมคนในหมู่บ้านก่อน เพื่อกำหนดเป็นแผนชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วเข้ามาให้ความรู้แก่ชาวบ้านเพิ่มเติมในเรื่องของการคัดแยกขยะในครัวเรือน และให้ความรู้ความเข้าใจและให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาขยะ โดยให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับขยะแต่ละชนิดมีการจัดการอย่างไร ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วได้เข้าไปให้ความรู้แก่ทุกหมู่บ้าน แล้วจึงทำการประชาคมหมู่บ้านว่าชาวบ้านต้องการที่จะเข้าร่วมโครงการนี้กับทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วหรือไม่ ซึ่งทุกชุมชนในตำบลดอนแก้วตกลงเข้าร่วมโครงการชุมชนถังขยะทองคำ

เมื่อเริ่มโครงการฯ ตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านที่เข้าอบรมกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว คือ ผู้ใหญ่บ้านของแต่ละหมู่บ้านในตำบลดอนแก้ว เพื่อเข้าอบรมกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว แล้วจึงกลับมาให้ความรู้แก่คนในชุมชนตนเอง ซึ่งในการเข้าร่วมโครงการฯ ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมแต่อย่างใด องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ทำการแจกจ่ายอุปกรณ์ในการคัดแยกขยะให้แต่ละหมู่บ้าน โดยให้ถังซีเมนต์ เสวียน และกรงใส่ขยะ ให้ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการและสอบถามความต้องการของชุมชนเพิ่มเติมเกี่ยวกับความต้องการในด้านการสนับสนุนด้านอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะในหมู่บ้าน รวมทั้งความต้องการการคัดแยกขยะในครัวเรือน ในขณะนั้น ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานมีนายสุทัศน์ คำมาลัยเป็นผู้ใหญ่บ้าน และนายคำ มีปัญญาเป็นคณะกรรมการ

ภาพที่ 4.3 กรงสำหรับทิ้งขยะรีไซเคิล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 4.4 เสวียนสำหรับใส่ขยะเปียก

ภาพที่ 4.5 ถังซีเมนต์สำหรับทำปุ๋ยหมัก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การดำเนินการจัดการขยะภายในชุมชน แต่ละครัวเรือนได้ดำเนินการคัดแยกขยะภายในครัวเรือนตามที่ผู้ใหญ่บ้านได้ให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะ โดยทำการคัดแยกขยะแห้ง ขยะเปียก และขยะรีไซเคิลที่สามารถนำไปขายได้ แล้วนำขยะที่สามารถรีไซเคิลได้นำไปทิ้งในกรงขยะรีไซเคิล ส่วนขยะที่ไม่สามารถรีไซเคิลได้ให้รวบรวมไว้ยังจุดจัดเก็บขยะภายในหมู่บ้าน ส่วนขยะเปียกจะมีคณะกรรมการดำเนินการจัดเก็บขยะเปียกตามบ้าน จำนวน 2 คน แล้วนำขยะเปียกที่ได้นำมาทำปุ๋ยหมักชีวะภาพไว้ใช้ภายในชุมชน ในส่วนของขยะรีไซเคิล เช่น กระดาษ ขวดน้ำ กระป๋อง กล่อง เป็นต้น คณะกรรมจะคัดแยกแล้วนำไปขาย ส่วนขยะอื่น ๆ ที่เหลือทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วจะดำเนินการจัดเก็บในทุกวันจันทร์ของแต่ละสัปดาห์

การคัดแยกขยะในครัวเรือนในช่วงแรกเป็นไปได้ด้วยดี แต่ละครัวเรือนทำการคัดแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะอันตราย และขยะรีไซเคิลได้ดี โดยลักษณะการจัดการขยะในแต่ละครัวเรือน

1. ขยะแห้ง ได้แก่ ถุงพลาสติก เศษผ้า โฟม เป็นต้น จะรวบรวมใส่ถุง แล้วนำไปทิ้งยังจุดรวบรวมขยะ เพื่อรอการกำจัดต่อไป

2. ขยะเปียก ได้แก่ เศษอาหาร เศษพืช เศษวัชพืช เศษผลไม้ ใบไม้ เป็นต้น รวบรวมนำไปเทในเสวียน หรือถังซีเมน เพื่อทำปุ๋ยหมักซึ่งจะมีอาสาสมัครเป็นผู้รวบรวมตามบ้าน

3. ขยะอันตราย ได้แก่ สเปรย์ ถ่านไฟฉาย หลอดไฟ เป็นต้น ทำการรวบรวมแยกออกจากถุงขยะแห้ง แล้วนำไปทิ้งไว้ยังจุดรวบรวมขยะ เพื่อรอการจัดเก็บ

4. ขยะรีไซเคิล ได้แก่ กระดาษ ขวดแก้ว กระป๋อง เศษเหล็ก เป็นต้น นำไปทิ้งในกรงขยะรีไซเคิล ซึ่งอาสาสมัครจะเป็นคนคัดแยกขยะ แล้วนำไปขายยังร้านรับซื้อของเก่า

ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการดำเนินงานโครงการชุมชนถังขยะทองคำ ภายในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน คือ

1. ชาวบ้านยังคัดแยกขยะแบบถูก ๆ ผิด ๆ ส่วนใหญ่จะพบว่านำขยะรีไซเคิลและขยะอันตรายนำมารวมในถุงเดียวกัน

2. บางครัวเรือนคัดแยกขยะ บางครัวเรือนไม่คัดแยกขยะ ซึ่งคณะกรรมการได้ให้คำแนะนำเสมอ ครัวเรือนที่ไม่ได้ทำการคัดแยกขยะส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า ไม่มีเวลาในการคัดแยก และให้เหตุผลว่าได้จ่ายค่าเก็บขยะไปแล้ว จึงไม่ใช่หน้าที่ของตนที่จะต้องคัดแยกขยะเอง

3. บางครัวเรือนนำขยะทุกชนิดมาใส่ในกรง โดยไม่มีการคัดแยกขยะ ซึ่งกรงเหล็กที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วนำมาวางไว้ เพื่อสำหรับนำขยะรีไซเคิลมาทิ้งเท่านั้น

4. การจัดการขยะเปียก ชาวบ้านสามารถจัดการได้ดี โดยจะแยกขยะเปียกนำไปใส่ในเสวียนที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วนำมาแจกให้

ในส่วนของรายได้ที่ได้จากการจำหน่ายขยะรีไซเคิล มอบให้แก่หมู่บ้าน 30% คณะกรรมการ 70% ซึ่งเมื่อเริ่มโครงการไปเรื่อย ๆ ชาวบ้านเริ่มเห็นคุณค่าในตัวขยะ เกิดการตระหนักรู้และเห็นถึงความสำคัญของขยะ ทำให้ขยะที่นำมาทิ้งในกรงพบเพียงขวดเบียร์ และของไม่มีค่าทิ้งไว้ให้คณะกรรมการคัดแยก ส่วนขยะที่มีมูลค่าชาวบ้านนำไปจัดการขายเอง ซึ่งจากเหตุการณ์นี้ทำให้คณะกรรมการท้อ จนกระทั่งหยุดการดำเนินงานคัดแยกขยะจากกรงทิ้งขยะ เนื่องจากขาดทุนทั้งแรงงานและเวลา ทำให้โครงการนี้ล้มเลิกไปในปี 2547 และไม่เกิดความต่อเนื่องของการจัดการขยะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

โครงการชุมชนถังขยะทองคำ ในปัจจุบันชุมชนที่ทำโครงการนี้ต่อเนื่อง คือ ชุมชนบ้านสันเหมือง หมู่ที่ 7 และเป็นชุมชนต้นแบบในการจัดการขยะที่ประสบความสำเร็จ และทำมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้การคัดแยกขยะเกิดความสะดวกขึ้นเมื่อนำไปกำจัด โดยสามารถแยกขยะได้ออกเป็น 4 ประเภท คือ ขยะรีไซเคิล ขยะเปียก ขยะมีพิษ และขยะที่ต้องทิ้ง ซึ่งโครงการชุมชนถังขยะทองคำ ได้ประสบความสำเร็จและได้รับรางวัลจากสถาบันต่าง ๆ มากมาย

4.3 การก่อเกิดโครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

จากเหตุการณ์ปลายปีพ.ศ. 2547 ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ได้หยุดการจัดการขยะภายในครัวเรือนเป็นเวลา 2 ปี จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2550 ได้กลับมาเริ่มโครงการจัดการขยะภายในชุมชน ซึ่งปัจจุบันการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานเป็นไปได้ด้วยดี และเป็นต้นแบบในการดำเนินงานแก่ชุมชนต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดเชียงใหม่ และต่างจังหวัดเข้ามาศึกษาดูงาน และดูเป็นตัวอย่างในการกลับไปจัดการจัดการขยะของชุมชนตนเอง

ทั้งนี้สาเหตุที่ทำให้ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานกลับมาเริ่มจัดการขยะอีกครั้ง เนื่องจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว คือ คุณวันดี หน่อคำศักดิ์ ได้ประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน นายสุทัศน์ คำมาลัย เพื่อขอตัวแทนจากทางชุมชนจำนวน 2 คน เพื่อเข้ารับการอบรมการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล ซึ่งเป็นโครงการของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วเจาะจงเลือกชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน หมู่ที่ 9 เนื่องจากชาวบ้านบ้านสบสา-หนองฟานมีความรัก ความสามัคคี มีส่วนร่วม และให้ความร่วมมือกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วเป็นอย่างดี รวมทั้งการร่วมงานกันระหว่างชุมชนที่องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วเป็นไปในทางที่ดีเสมอมา มีการแก้ปัญหาในการทำงานร่วมกัน

ภาพที่ 4.6 คณะกรรมการโครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

4.3.1 เส้นทางประวัติศาสตร์ของโครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนอฟาน

โครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิล เป็นหนึ่งในหลายโครงการย่อยของโครงการจัดการขยะโดยชุมชน โดยสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุข การสนทนากลุ่มกับคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล และการสัมภาษณ์ชาวบ้าน 10 คน ทำทราบได้เส้นประวัติศาสตร์ของโครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิลบ้านสบสา-หนองฟาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แผนภูมิที่ 4.3 เส้นประวัติศาสตร์ของโครงธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

จากแผนภูมิที่ 4.3 สามารถอธิบายถึงประวัติศาสตร์การดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลบ้านสบสา-หนองฟาน ซึ่งเริ่มในปี 2550 โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วส่งตัวแทนจากทางชุมชน 2 คน เข้ารับการอบรมการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล โดยกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมร่วมกับสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสถาบันบรรจุภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม เมื่อผ่านการอบรมจึงกลับมาให้ความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยแก่คนในชุมชน ซึ่งจะอบรมให้แก่คณะกรรมการอาสาสมัครสาธารณะสุขภายในหมู่บ้านก่อน แล้วจึงถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนในชุมชนผ่านการประชุมหมู่บ้านเกี่ยวกับการจัดการขยะในครัวเรือน ซึ่งชาวบ้านในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานต่างก็มีความรู้เดิมด้านการจัดการขยะในครัวเรือนอยู่แล้วบ้าง โดยมีคณะกรรมการ 6 คน ได้แก่ นายสุทัศน์ คำมาลัย (ผู้ใหญ่บ้าน) เป็นประธานที่ปรึกษาธนาคารวัสดุรีไซเคิล นายจันทร์ คำคง เป็นผู้จัดการธนาคารวัสดุรีไซเคิล นางจรัสศรี เหมือนวงศ์ เป็นเจ้าหน้าที่จดบันทึก นางสาวบัวจันทร์ เรือนสุวรรณ เป็นเจ้าหน้าที่คิดเงิน นางฐิติวรกุล หินมาลัย เป็นเจ้าหน้าที่บัญชีและการเงิน นายคำ เมปัญญา เป็นเจ้าหน้าที่คัดแยก ได้ให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับธนาคารวัสดุรีไซเคิล เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงาน

สำหรับปัญหาในช่วงเริ่มต้นว่ามีปัญหาอย่างไรบ้าง พบว่า มีชาวบ้านทั้งที่เห็นด้วย และบางส่วนไม่เห็นด้วย เนื่องจาก ธนาคารวัสดุรีไซเคิลเป็นสิ่งใหม่ และยังเป็นการเริ่มต้นใหม่ของกิจกรรมการจัดการขยะภายในชุมชน ชาวบ้านยังมองว่าอาจจะเป็นไปไม่ได้ในการที่จะจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล เพราะชาวบ้านยังไม่รู้จักคำว่าธนาคารวัสดุรีไซเคิล และยังมองภาพรวมของการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิลที่ยังไม่แน่ชัด คณะกรรมการจึงได้ให้ความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนและกระบวนการทำงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลว่า ธนาคารวัสดุรีไซเคิล คือ การพึ่งพาตนเอง การสร้างการมีส่วนร่วม และการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ ไม่เน้นสถานที่ที่ต้องลงทุนในการก่อสร้าง ไม่เน้นการต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการในเรื่องเงินทุนหมุนเวียน แต่จะให้ใช้สถานที่มีอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว คือ อาคารอเนกประสงค์

ส่วนเงินทุนหมุนเวียนสามารถหาได้จากการทอดผ้าป่ารีไซเคิลซึ่งเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และจากการขายหุ้นให้กับสมาชิกในชุมชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมกับทางธนาคารวัสดุรีไซเคิล รวมทั้งเพื่อให้เกิดความรู้สึกของการเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งธนาคารวัสดุรีไซเคิลทำให้ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เกิดการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างจริงจังอีกครั้ง

4.3.2 หลักการและเหตุผลของการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล

ในปัจจุบันคนเราสร้างขยะได้มากมายหลายพันตันต่อปี ขยะส่วนใหญ่มาจากวัสดุที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์แล้ว เช่น กระดาษ ขวด พลาสติก กระป๋อง เศษแก้ว ฯลฯ ถ้าเรานำขยะเหล่านี้มากองรวมกัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

คงสูงเท่าตึกหลายชั้น แต่คนเราสามารถจัดเก็บและกำจัดขยะได้ไม่ถึง 70% ของขยะที่เกิดขึ้น ขยะจะตกค้างอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ และสร้างปัญหามลพิษให้กับคนและสิ่งแวดล้อม และชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานเอง ก็เคยจัดการกับขยะมาแล้วครั้งหนึ่ง ครั้งร่วมโครงการกับองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว แต่โครงการไม่สามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง และก่อให้เกิดปัญหาด้านขยะตามมา เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วเล็งเห็นว่าชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน น่าจะทำโครงการนี้ได้สำเร็จ ชาวบ้านและคณะกรรมการลองร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วอีกครั้ง เพื่อให้ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานมีสภาพสิ่งแวดแล้วที่ดีขึ้น และเกิดการพัฒนาด้านการจัดการขยะให้ดียิ่งขึ้น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและความเป็นชุมชนเข้ามาใช้ในการแก้ไขปัญหาขยะในชุมชน

หลักการและเหตุผลของการก่อตั้งธนาคารเป็นการร่วมมือกันของชาวบ้านทุกคน กำหนดร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้าน โดยมีคณะกรรมการเป็นผู้ร่วมคิด ซึ่งร่วมกันกำหนดหลักการในปี 2551 เพื่อบอกที่มาที่ไปของการเริ่มการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล และเป็นการย้ำเตือนถึงการรับรู้ถึงปัญหาขยะ และต้องร่วมกันจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุม ซึ่งขยะนั้นเกิดขึ้นจากการบริโภค เมื่อแต่ละครัวเรือนตระหนักถึงปัญหาของขยะ รวมกันคิด ร่วมกันจัดการขยะภายในครัวเรือน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของชุมชน เมื่อครัวเรือนสามารถจัดการขยะได้ดี ปัยหาขยะภายในชุมชนจึงจะสามารถลดลงได้

4.3.2.1 วัตถุประสงค์ของธนาคารวัสดุรีไซเคิล บ้านสบสา-หนองฟาน

1. เพื่อกระตุ้นให้ประชาชน มีจิตสำนึก และตระหนักถึงผลกระทบของปัญหาขยะมูลฝอย และเกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของครัวเรือน ชุมชน อย่างต่อเนื่อง

2. เพื่อเป็นพลังเสริมและรักสิ่งแวดล้อมของชุมชน ลดผลกระทบ และลดปริมาณขยะ ให้ความรู้สร้างความเข้าใจให้กับให้กับประชาชนในเรื่องการคัดแยกขยะ ที่ถูกต้องและเหมาะสม

3. สร้างรูปแบบการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

4. นำผลประโยชน์จากการจัดตั้งธนาคารขยะ มาตั้งเป็นกองทุนสนับสนุนกิจกรรมของประชาชน

5. เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีในการจัดการขยะของชุมชน

6. เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน มีความสามัคคีเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทำให้การพัฒนาชุมชนมีความเข้มแข็ง และยั่งยืนตลอดไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.3.2.2 การรับสมัครสมาชิก

การรับสมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิล เริ่มจากการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านในชุมชนผู้สนใจ แล้วทำการกรอกใบสมัคร จากนั้นคณะทำงานของธนาคารฯ จะให้เลขที่สมาชิก พร้อมทั้งลงรายละเอียดในสมุดคู่ฝาก สมุดคู่ฝากจะเก็บรวบรวมไว้ที่ธนาคารฯ ซึ่งสมาชิกสามารถขอดูได้ในวันที่ธนาคารเปิดทำการ

ภาพที่ 4.7 ปกนอกสมุดคู่ฝากธนาคารวัสดุรีไซเคิล

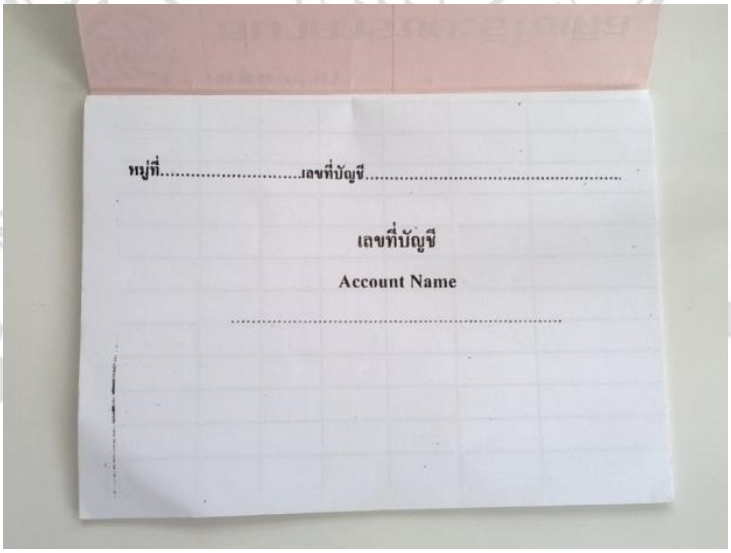

ภาพที่ 4.8 ปกในสมุดคู่ฝากธนาคารวัสดุรีไซเคิล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

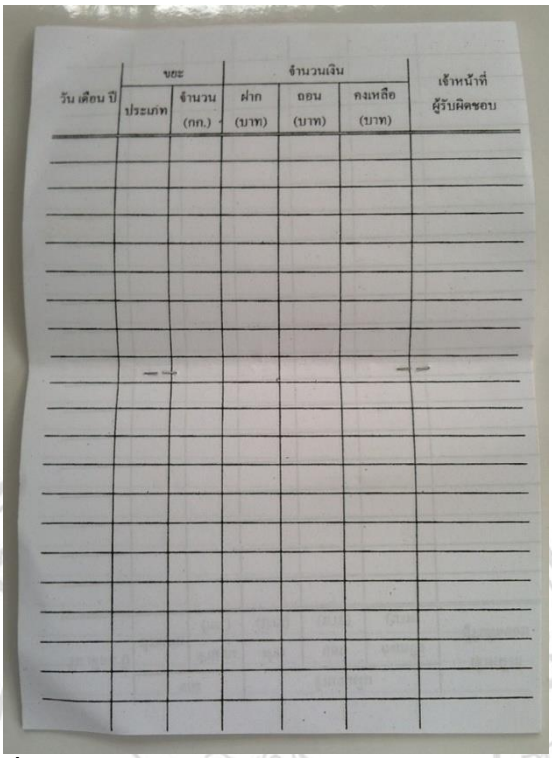

วัน เดือน ปี	ขยะ		จำนวนเงิน			เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ
	ประเภท	จำนวน (กก.)	ฝาก (บาท)	ถอน (บาท)	คงเหลือ (บาท)	

ข้อกำหนดที่ 1 สมาชิกต้องทำการคัดแยกขยะภายในครัวเรือน จากนั้นจึงนำขยะรีไซเคิลเข้าฝากธนาคารวัสดุรีไซเคิล ซึ่งการคัดแยกขยะภายในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานจะแบ่งขยะออกเป็น 3 ประเภท คือ ขยะเปียก ขยะแห้ง และขยะอันตราย โดยมีวิธีการจัดการขยะโดยชุมชน ดังนี้

1.1 ขยะเปียก มีลักษณะการจัดการ 2 รูปแบบ คือ

1) นำมาทำเป็นปุ๋ยหมักในครัวเรือน และปุ๋ยหมักไว้ใช้ภายในชุมชน ซึ่งภายในชุมชนจะทำปุ๋ยหมักโดย ทำปุ๋ยหมักในถังซีเมนต์ ทำปุ๋ยหมักในเสวียน ซึ่งได้มาจากเศษอาหาร เปลือกผลไม้ ใบไม้แห้ง หญ้าแห้ง เป็นต้น ปุ๋ยหมักจากเศษอาหารชาวบ้านจะนำใบไม้แห้งวางทับเศษอาหารในชั้นบนสุด เพื่อให้ใบไม้แห้งช่วยดูดกลิ่นปละดูดซับน้ำจากเศษอาหาร ทำให้ช่วยลดปัญหากลิ่นรบกวน

2) นำมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพในครัวเรือน และของชุมชน ได้มาจากเศษผัก เศษอาหาร ใบไม้ ใบหญ้า ภายในชุมชน หมักโดยผสมกับกากน้ำตาล ใช้เป็นปุ๋ย ฮอร์โมน รวมทั้งสามารถไล่แมลงบางชนิดได้ดี

1.2 ขยะแห้ง มีลักษณะการจัดการ 2 รูปแบบ คือ

1) ขยะแห้งทั่วไป ได้แก่ ถุงพลาสติก เศษกระป๋อง เศษแก้ว เป็นต้น ชาวบ้านต้องคัดแยกภายในครัวเรือน เพื่อนำไปทิ้งยังจุดรวมขยะภายในชุมชน เพื่อรอทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว นำไปกำจัด โดยการเผา

2) ขยะขายได้ คือ ขยะรีไซเคิลต่าง ๆ เช่น ขวดแก้ว กระดาษ กล่องกระดาษ เหล็ก ตะปู เป็นต้น เพื่อนำมาฝากยังธนาคารวัสดุรีไซเคิลบ้านสบสา-หนองฟาน

1.3 ขยะอันตราย

เป็นขยะมีพิษต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม ซึ่งขยะอันตรายที่พบในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ที่มักพบ ได้แก่ หลอดฟลูออเรสเซนต์ ขวดยาฆ่าแมลง ถ่านไฟฉาย กระป๋องสีสเปรย์ เป็นต้น ซึ่งจำต้องทำการคัดแยกออกจากขยะที่ต้องทิ้ง เพื่อนำส่งให้องค์กรบริหารส่วนตำบลดอนแก้วดำเนินการจัดเก็บและนำไปจัดการ

ข้อกำหนดด้านการคัดแยกขยะของทางธนาคารวัสดุรีไซเคิลนั้น มีลักษณะการคัดแยกขยะตามโครงการจัดการขยะโดยชุมชน ที่ทาง อบต. ดอนแก้ว ได้รณรงค์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้ช่วยลดปริมาณขยะที่ต้องทำลายลงไปได้อย่างมาก ส่งผลให้ภายในชุมชนลดปัญหาขยะเรี่ยราดตามถนน รวมทั้งตามจุดเสี่ยงต่าง ๆ ลงไปได้อย่างมาก ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกจำนวน 10 ราย พบว่า ลักษณะการจัดการขยะนั้นไม่ต่างกัน กล่าวคือ ภายในครัวเรือนจะทำการคัดแยกขยะตามวิธีการจัดการขยะโดยชุมชน เพียงแต่ครัวเรือนที่ไม่เป็นสมาชิกให้เหตุผลในการไม่เข้าร่วม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เนื่องจาก ได้เข้าร่วมโครงการจัดเก็บขยะของทาง อบต. ดอนแก้วอยู่แล้ว รวมทั้งสามารถนำขยะรีไซเคิลไปขายยังนอกชุมชนเองได้ ซึ่งได้กำไรมากกว่า แต่ก็มี 2 หลังคาเรือนที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิล แต่นำขยะรีไซเคิลไปบริจาคให้กับทางธนาคาร เนื่องจากไม่ต้องการผลกำไรอะไรจากธนาคาร แต่ยังต้องการมีส่วนร่วม เพื่อช่วยเหลือธนาคารเนื่องจาก เมื่อธนาคารนำขยะไปขายนอกจากเงินที่ได้จะแบ่งปันสู่สมาชิกแล้ว ยังแบ่งปันสู่ชุมชน ซึ่งเขาก็เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเช่นกัน จากลักษณะของการคัดแยกขยะในครัวเรือน สามารถสรุปได้ดัง แผนภูมิที่ 4.4 ดังนี้

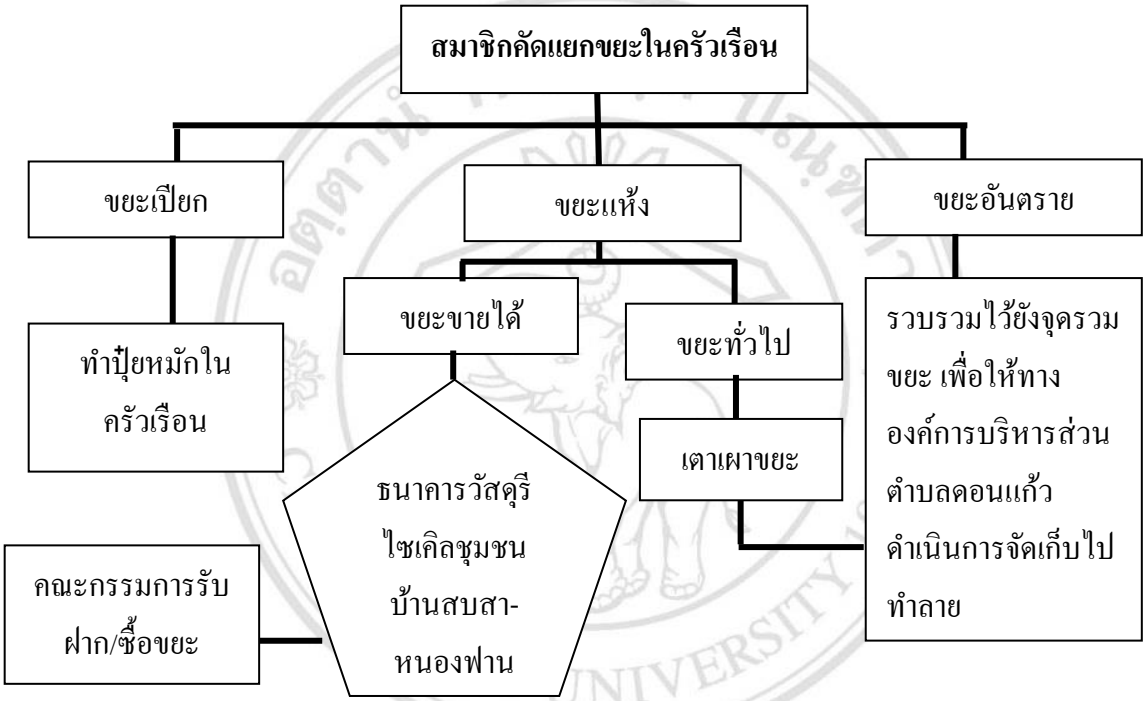

แผนภูมิที่ 4.4 รูปแบบการดำเนินงานธนาคารวัสดุรีไซเคิล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ข้อกำหนดที่ 2 ธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานเปิดทำการทุกวันอาทิตย์สุดท้ายของแต่ละเดือน โดยจะทำการประชาสัมพันธ์ผ่านระบบเสียงตามสายสาธารณะภายในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เกี่ยวกับการรับซื้อและฝากขยะรีไซเคิล

ข้อกำหนดที่ 3 ผลตอบแทนจากธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ดังนี้

- เงินปันผลสำหรับสมาชิกที่ซื้อหุ้นของธนาคาร 10%
- เงินปันดอกเบี้ยสำหรับสมาชิกที่ยังไม่เบิกเงิน 15%
- สนับสนุนกิจกรรมในชุมชน 10%
- พัฒนาธนาคารวัสดุรีไซเคิล 15%
- ตอบแทนคณะกรรมการ 50%

4.3.2.5 การบริหารด้านการเงินของธนาคารวัสดุรีไซเคิล

1. การเงินการบัญชีให้คณะกรรมการเป็นผู้รับผิดชอบ

2. การเบิกจ่ายเงินของธนาคารต้องได้รับความเห็นชอบจากกรรมการอย่างน้อย 3 คนขึ้นไป

3. คณะกรรมการทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบและให้ความร่วมมือผู้มาตรวจสอบบัญชีของธนาคารวัสดุรีไซเคิลระบบงานเอกสารข้อมูล

4. มีเอกสารข้อมูลการดำเนินงานที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้

5. มีการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

6. มีการปรับปรุงเอกสาร หรือแบบฟอร์มที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

ผลการศึกษาที่ได้ได้จากการสนทนากลุ่ม และจากการสังเกตกับทางคณะกรรมการธนาคารวัสดุ ซึ่งคณะกรรมบริหารการเงินด้วยความรอบครอบ และด้วยความซื่อสัตย์ ไว้ใจซึ่งกันและกัน และทำงานด้วยความโปร่งใส สามารถชี้แจงรายละเอียดที่มาที่ไปของเงินแก่สมาชิกและคนในชุมชนได้อย่างถูกต้อง

4.3.2.6 สถานที่เก็บรวบรวมวัสดุรีไซเคิล

คณะกรรมการยึดหลักการง่าย ๆ ภายใต้แนวคิด สถานที่สามารถเก็บรวบรวมขยะได้ สามารถป้องกันลม ฝน และแดดได้ดี ซึ่งชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน มีจุดรวบรวมอยู่บริเวณศาลาเอนกประสงค์ของชุมชน การจัดเก็บมีการคัดแยกประเภทอย่างชัดเจน ซึ่งการคัดแยก ได้แก่ กระดาษ โลหะ อโลหะ พลาสติก และขวดแก้ว เป็นต้น ในการรับซื้อแต่ละครั้งที่เปิดรับซื้อ จะมีการระบุราคาของที่รับซื้ออย่างชัดเจน ในการจัดเก็บ ธนาคารฯ จะทยอยขายวัสดุรีไซเคิลแก่ร้านรับซื้อของเก่า โดยการขนส่งของชุมชนเอง เพื่อเป็นการระบายวัสดุในธนาคาร เพื่อให้มีพื้นที่การจัดเก็บเพียงพอ

ภาพที่ 4.10 สถานที่เก็บวัสดุรีไซเคิลที่รับซื้อ

ภาพที่ 4.11 ด้านหน้าของสถานที่เก็บวัสดุรีไซเคิล

สถานที่จัดเก็บวัสดุรีไซเคิลนั่นมีความแข็งแรง ปลอดภัย อากาศถ่ายเทได้สะดวก รวมทั้งยังทนแดดและทนฝน ทำให้วัสดุรีไซเคิลที่รับฝากและซื้อ มีความปลอดภัย และไม่เกิดการเสียหายในขยะเก็บรักษา ทั้งนี้ในการเก็บวัสดุรีไซเคิล ยังแยกประเภทของการเก็บไว้ตามช่องแยกประเภทของวัสดุรีไซเคิล คือ ช่องสำหรับแยกเก็บวัสดุรีไซเคิล พลาสติกใสและพลาสติกขุ่น ช่องสำหรับแยกเก็บวัสดุรีไซเคิล ประเภท กระดาษ และช่องสำหรับแยกโลหะและขวดแก้ว ในการแยกนั้นเพื่อให้สามารถสะดวกต่อการรวบรวม และทำให้ง่ายต่อการขนย้าย รวมทั้งง่ายต่อการนับ และเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการจัดเก็บ

ภาพที่ 4.12 ช่องสำหรับแยกเก็บวัสดุรีไซเคิล พลาสติกใสและพลาสติกขุ่น

ภาพที่ 4.13 ช่องสำหรับแยกเก็บวัสดุรีไซเคิล ประเภท กระดาษ

ภาพที่ 4.14 ช่องสำหรับแยกโลหะและขวดแก้ว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.3.2.7 การจัดทำใบเสนอราคา

คณะทำงานจะทำการประชุมตกลง ในเรื่องการหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ซึ่งจะทำการกำหนดโดยเทียบเคียงจากร้านรับซื้อของเก่าหลาย ๆ ร้าน เพื่อหาราคากลาง และการตั้งราคารับซื้อของธนาคารวัสดุรีไซเคิลบ้านสบสา-หนองฟานนั้น จะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในแต่ละช่วง ทั้งนี้ราคารับซื้อจะถูกกว่าร้านรับซื้อของเก่าภายนอกชุมชน เนื่องจากธนาคารวัสดุรีไซเคิล ต้องคิดส่วนต่างกำไรขาดทุนจากการดำเนินงาน เพื่อไม่ให้กระทบต่อผลการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลบ้านสบสา-หนองฟาน แล้วจึงจัดทำใบเสนอราคา ซึ่งจะเป็นราคาของวัสดุรีไซเคิลที่จะรับซื้อจากสมาชิก แล้วติดป้ายราคานี้ไว้บริเวณหน้าที่ทำการรับซื้อ ซึ่งเป็นจุดที่สามารถสังเกตได้ง่าย ทั้งนี้ในวันก่อนเปิด

ทำการของธนาคารวัสดุรีไซเคิล ทางคณะกรรมการจะสอบถามราคาของวัสดุรีไซเคิลที่รับซื้อจากทางร้านรับซื้อของเก่าเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของราคา เพื่อนำมาเป็นข้อมูลและทำการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับราคารับซื้อ ซึ่งวัสดุที่รับซื้อและราคารับซื้อต่อกิโลกรัมในปัจจุบัน ดังแสดงในตารางที่ 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1 ราคารับซื้อวัสดุรีไซเคิล

รายการรับซื้อ	ราคารับซื้อ (บาท/กิโลกรัม)	รายการรับซื้อ	ราคารับซื้อ (บาท/กิโลกรัม)
พัดลม	20	หลอดดูด	2
ตู้เย็น	100 - 200	ที่นอนงิ้ว	3
ทีวี	30 – 50	ถุงพลาสติก	8
เครื่องซักผ้า	100 -200	ขวดพลาสติกขุ่น	12
คอมพิวเตอร์	50	ขวดพลาสติกใส	9
กล่องกระดาษ	2	บรรจุขวดพลาสติกแบบรวม	7
เศษกระดาษ	1	ขวดเบียร์ช้างยกลัง	9
สิ่งพิมพ์	4	ขวดเบียร์ลีโอยกลัง	7
กระดาษขาวดำ	5	ขวดใส	10
เหล็ก	4	ขวดแบน	5
อลูมิเนียม	29	ขวดแตก	0.50

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

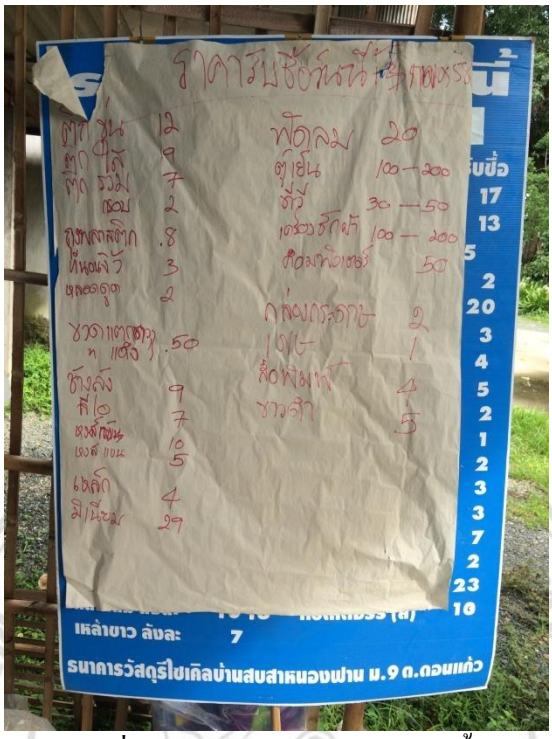

ภาพที่ 4.15 ใบเสนอราคาในการรับซื้อ

4.3.2.8 การประชาสัมพันธ์

คณะทำงานทำการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของขยะรีไซเคิล และธนาคารวัสดุรีไซเคิลแก่คนในชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของยะแต่ละประเภท เพื่อให้ผลสืบเนื่องไปสู่การให้ความร่วมมือในชุมชนเอง โดยเริ่มจากการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายภายในหมู่บ้าน การจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ในชุมชน รวมทั้งการบอกต่อปากต่อปากภายในชุมชน

4.3.2.9 การฝาก

การดำเนินการฝากขยะรีไซเคิลของธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน มีขั้นตอนดำเนินการรับฝาก ดังนี้

1. สมาชิกเขียนใบนำฝากตามประเภทของขยะรีไซเคิลที่นำมาฝาก แล้วนำใบนำฝากพร้อมขยะรีไซเคิลที่นำมาส่งให้เจ้าหน้าที่คัดแยก

2. เจ้าหน้าที่คัดแยกทำการคัดแยกประเภทขยะตามใบนำฝากเสร็จแล้วส่งใบนำฝากให้เจ้าหน้าที่จดบันทึก

3. เจ้าหน้าที่จดบันทึกเรียกสมาชิกเจ้าของบัญชีมาดูการชั่งน้ำหนักและบันทึกข้อมูลน้ำหนักของขยะรีไซเคิลลงในใบฝาก แล้วส่งใบนำฝากให้เจ้าหน้าที่ เพื่อคิดเงิน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4. เจ้าหน้าที่คิดเงินคำนวณจำนวนเงินจากใบนำฝาก โดยเปรียบเทียบราคาจากใบเสนอราคาที่ได้จากการหักผลต่าง ๆ 30% แล้วลงในใบนำฝาก

5. เจ้าหน้าที่บัญชีทำการลงบันทึกข้อมูลลงในสมุดคู่ฝาก เพื่อเก็บเป็นหลักฐานการฝาก-ถอน ของสมาชิก

6. ผู้จัดการธนาคารตรวจสอบความถูกต้องของใบนำฝาก ประกอบด้วย ชื่อ-สกุล เลขที่สมาชิก ราคาต่อหน่วยของขยะรีไซเคิล การคำนวณเงินแต่ละช่อง และยอดรวมของจำนวนเงินทั้งหมด และให้สมาชิกตรวจดูความถูกต้อง แล้วทำการลงรายมือ ชื่อผู้นำฝาก จากนั้นผู้จัดการธนาคารลงรายมือชื่อในใบนำฝาก และสมุดฝากของสมาชิก เพื่อรับรองความถูกต้อง

4.3.10 การถอน

หากสมาชิกต้องการถอนเงิน จะสามารถถอนได้ก็ต่อเมื่อธนาคารฯ เปิดทำการครั้งต่อไป และสมาชิกต้องนำขยะรีไซเคิลมาฝากในวันนั้นด้วย จึงจะสามารถถอนเงินได้

4.3.11 การดำเนินการหลังปิดธนาคาร

การดำเนินการหลังปิดธนาคาร เป็นขั้นตอนการดำเนินงานสรุปผลของการฝากในแต่ละวัน และยังรวมไปถึงการหาข้อตกลงในการขายขยะรีไซเคิลของธนาคารวัสดุรีไซเคิล โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

1. จัดทำเอกสารทะเบียนลูกค้า

หลังจากปิดธนาคารแล้ว เจ้าหน้าที่จะต้องรวบรวมใบสมัครสมาชิกมาลงในเอกสารทะเบียนลูกค้า เพื่อเก็บข้อมูลจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่เข้าร่วมกิจกรรม

2. การขายขยะรีไซเคิลให้ร้านรับซื้อของเก่า

ผู้จัดการธนาคาร และคณะกรรมการ ประสานการขายขยะรีไซเคิลกับร้านรับซื้อของเก่า ซึ่งทางธนาคารฯ จะเป็นผู้นำขยะออกไปส่งเอง โดยใช้รถอีแต๊กของชุมชน

4.2.12 การสรุปผลการดำเนินงานของธนาคาร

คณะทำงานต้องลงรายละเอียดในเอกสารสรุปการนำฝาก เอกสารคุมทะเบียนเจ้าหนี้ และทำการรวบรวมรายรับ-รายจ่าย ลงในสมุดเงินสด เพื่อสามารถตรวจสอบกำไร-ขาดทุนได้ รวมทั้งสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละเดือน และแจ้งให้แก่สมาชิกของธนาคารฯ โดยผ่านการประชุมของ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

หมู่บ้าน รวมทั้งติดประกาศบอร์ดประชาสัมพันธ์ของชุมชน ผลการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลบ้านสบสา-หนองฟาน มีรายละเอียดของแต่ละปี ดังตารางที่ 4.2 ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ผลการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

รายการ	ปี พ.ศ.		
	2555	2556	2557
รายรับ (จากการขาย)	17,578	17,775	11,280
ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ	2,069	11,447	6,066
กำไรสุทธิ	15,509	6,328	5,214
ทุนทั้งหมด			
หุ้น	12,429	12,529	14,881
ฝากสะสม (ปีที่แล้ว+ปีปัจจุบัน)	24,000	28,344	28,344
เงินสมทบ	1,281	2,636	7,686
ปันผลปีที่แล้ว	1,334	1,757	1,582
ปันผลกำไร			
1. ปันผลหุ้น 10%	1550	632	521
2. ปันผลดอกเบี้ย 10 %	1,550	632	521
3. สวัสดิการ 15 %	2,326	950	782
4. สาธารณประโยชน์ 10%	1,550	632	521
5. ตอบแทนคณะกรรมการ 50%	7,754	3,164	2,608

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การดำเนินงานธนาคารวัสดุรีไซเคิลพบว่า รายรับของแต่ละปีนั้นขึ้นอยู่กับการนำขยะรีไซเคิลออกไปขายยังร้ายรับซื้อของเก่า ซึ่งจะดำเนินการขายปีละครั้ง ในทุก ๆ สิ้นปี ซึ่งราคารับซื้อในแต่ละปีจะมีความผันผวนของราคาต่างกัน รวมทั้งปริมาณการนำขยะรีไซเคิลออกไปขาย ทำให้รายรับในแต่ละปีไม่เท่ากัน ด้านค่าใช้จ่าย เป็นค่าใช้จ่ายของธนาคารในการดำเนินงานต่าง ๆ เช่น ค่าน้ำมันรถ ค่าจัดเตรียมอุปกรณ์ในการเข้ามาศึกษาดูงานต่าง ๆ ยังธนาคาร กำไรสุทธิเป็นจำนวนเงินที่เหลือจากการหักค่าใช้จ่ายทั้งหมด แล้วจึงนำมาคิดเป็นเงินปันผลให้แก่สมาชิกในปีนั้น ๆ ซึ่งจะดำเนินการจ่ายเงินปันผลในทุก ๆ สิ้นปี

4.2.13 การติดตามประเมินผล

การประเมินผลโครงการทำการประเมินจากการมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น ยอดกำไรในการซื้อขาย ปริมาณขยะรีไซเคิล ซึ่งจะติดตามการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการความสม่ำเสมอของสมาชิกที่นำขยะรีไซเคิลมาฝาก ซึ่งจะส่งผลต่อการวางแผนดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลในครั้งต่อไป

ภาพที่ 4.16 ผู้มาศึกษาดูงานชมสินค้าจากวัสดุรีไซเคิล

4.2.14 ผลการดำเนินงาน

ก. ผลตอบแทนในรูปของกำไร

- สมาชิกมีรายได้จากการขายวัสดุรีไซเคิล และประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุรีไซเคิล
- สนับสนุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในกิจกรรมส่วนรวมของหมู่บ้าน
- สมาชิกมีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม
- สนับสนุนค่าใช้จ่ายในงานประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 4.17 ดอกไม้ประดิษฐ์จากวัสดุรีไซเคิล

ภาพที่ 4.18 ผู้มาศึกษาดูงานเลือกชมสินค้าประดิษฐ์จากวัสดุรีไซเคิล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ข. คุณภาพชีวิตที่ดีแก่สมาชิกและคนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

- สนับสนุนสวัสดิการผู้สูงอายุภายในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน
- สนับสนุนการศึกษาให้กับเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ค. มีสิ่งแวดล้อมที่ดี

- มีสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ดีขึ้น เนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การทำปุ๋ยหมัก ทำความสะอาดหมู่บ้าน ประดิษฐ์วัสดุรีไซเคิล ผ้าป่าวัสดุรีไซเคิล การทำความสะอาดลำน้ำเหมืองภายในชุมชน ฯลฯ ส่งผลทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น และยังส่งผลทำให้ทัศนียภาพของชุมชนดีขึ้น และมีความสะอาดเป็นระเบียบ

- ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่น่าอยู่

4.3.3 การดำเนินการจัดการขยะในโครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

จากการเข้าร่วมอบรมการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิลขึ้นในปี 2550 ซึ่งทาง อบต. ดอนแก้ว ได้ส่งตัวแทนจากชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เข้ารับการอบรมการก่อตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล แล้วกลับมาจัดการประชุมเพื่อนำความรู้ที่ได้รับประชาสัมพันธ์แก่คนในชุมชน ด้านการจัดการขยะ และร่วมกันรณรงค์การคัดแยกขยะภายในครัวเรือน พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับธนาคารวัสดุรีไซเคิล เมื่อผ่านการประชาคมและได้ดำเนินงานธนาคารวัสดุรีไซเคิล ซึ่งพบว่า เป็นปัญหาหลักในช่วงเริ่มต้นของโครงการ กล่าวคือ ตัวคณะกรรมการเองมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการงานธนาคารวัสดุรีไซเคิลไม่มากนัก ทำให้การรับซื้อวัสดุรีไซเคิลเป็นการซื้อแบบถูก ๆ ผิด ๆ หลังจากได้เรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการรับซื้อ ทำให้คณะกรรมการได้ประชุมและเห็นพ้องว่า ควรไปศึกษาจากร้านรับซื้อของเก่า แต่เป็นเพียงการไปศึกษาแค่ราคา และไม่ได้ศึกษาว่าร้านรับซื้อของเก่าซื้ออะไรบ้าง ซึ่งในขณะนั้นธนาคารฯ รับซื้อตามความเข้าใจของคณะกรรมการเท่านั้น นอกจากนี้ความรู้ในเรื่องการจัดการขยะรีไซเคิลยังได้ความรู้เพิ่มเติมจากความรู้เดิมของนายคำ มีปัญญา ซึ่งเป็นคณะทำงานในช่วงโครงการชุมชยถังขยะทองคำ เข้ามาช่วยเสริมและสอนแก่คณะกรรมการคนอื่น ๆ ให้มีความรู้ในด้านการคัดแยกขยะเพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ 4.19 คนในชุมชนร่วมทอดผ้าป่าขยะในวันเปิดธนาคารวัสดุรีไซเคิล

ในปี พ.ศ. 2551 ในวาระการประชุมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ผู้ใหญ่บ้านได้ทำการหาข้อตกลงกับคนในชุมชน และลงมติเพื่อดำเนินการเปิดธนาคารวัสดุรีไซเคิลบ้านสบสา-หนองฟาน เพื่อรองรับขยะที่มีเพิ่มมากขึ้นในชุมชน และได้ก่อตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิลในวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.

2551 ซึ่งการเปิดธนาคารได้ทำการทอดผ้าป่าขยะ และได้ทำการเปิดรับสมาชิก โดยมีสมาชิกในวันแรก 24 คน และต่อมาคนในชุมชนให้ความร่วมมือในการคัดแยกขยะเป็นอย่างดี ซึ่งทำการคัดแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะอันตราย และขยะที่ขายได้ โดยที่ขยะเปียกจะนำไปทำปุ๋ยหมัก ส่วนขยะแห้งและขยะอันตราย ทุกหลังคาเรือนจะต้องทำการคัดแยกไว้ยังจุดรวบรวมขยะ และคณะกรรมการจะทำการจัดเก็บเพื่อนำไปเผายังเตาเผาขยะของ อบต. ส่วนขยะที่ขายได้ ให้นำมาขายหรือฝากแก่ธนาคารวัสดุรีไซเคิล ทั้งนี้ชาวบ้านให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วม โดยนำขยะรีไซเคิลมาฝาก และบางบ้านนำขยะมาบริจาค ต่อมาในปีเดียวกันได้เข้าร่วมโครงการเพิ่มศักยภาพและจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล 200 ชุมชน และรับการประเมินกิจกรรมธนาคารวัสดุของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ซึ่งหลังจากเข้าร่วมโครงการครั้งนี้ ทำให้ผู้ที่เป็นสมาชิกของธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานได้รับความรู้ด้านการจัดการ และการดำเนินงานธนาคารวัสดุรีไซเคิลเพิ่มมากขึ้น

ในปี พ.ศ. 2552 ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ได้รับโล่รางวัลโครงการเพิ่มศักยภาพและจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล 200 ชุมชน และได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมสัมมนาชี้แจงโครงการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล 400 ชุมชน ของกลุ่มภาคเหนือ ซึ่งเป็นโครงการขยายผลจากโครงการปี พ.ศ. 2551 เพื่อให้ชุมชนที่สามารถก่อตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล เข้าอบรมการเป็นวิทยากร และเป็นพี่เลี้ยงแก่ชุมชนที่สนใจจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล และทาง องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วได้ส่งชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เข้าร่วมโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ซึ่งชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานได้ผ่านการคัดเลือกและได้รับรางวัลชมเชยระดับประเทศ ในปี พ.ศ. 2553 และในปีเดียวกันนี้ยังได้รับรางวัลชมเชยโครงการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล 400 ชุมชน ของกลุ่มชุมชนในภาคเหนือ ซึ่งได้รับในฐานะเป็นพี่เลี้ยงให้แก่ชุมชนน้องใหม่ที่กำลังจะก่อตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิลในชุมชนของตนเองในภาคเหนือ และเป็นฐานการเรียนรู้ด้านการจัดการขยะให้แก่กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ปี พ.ศ. 2555 ได้เข้าร่วมประกวดประกวดประดิษฐ์วัสดุรีไซเคิล ประเภทความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรม “รวมพลคนจิตอาสา ตำบลดอนแก้ว” ประจำปี พ.ศ. 2555 ตามโครงการ “คนไทยจิตอาสา” โดยชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานได้รับรางวัลชนะเลิศ และนอกจากนี้ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ยังคงเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการขยะและการดำเนินงานธนาคารวัสดุรีไซเคิลเรื่อยมาจนถึงในปัจจุบัน นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2558 องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ได้ดำเนินการเปิดเป็นมหาวิชชาลัยดอนแก้วสร้างสุขการศึกษาวิชาชีวิต โดยธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานเป็นหนึ่งในห้องเรียนการเรียนรู้ด้านการจัดการจัดการขยะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.3.4 กรรมการของธนาคารวัสดุรีไซเคิล บ้านสบสา-หนองฟาน

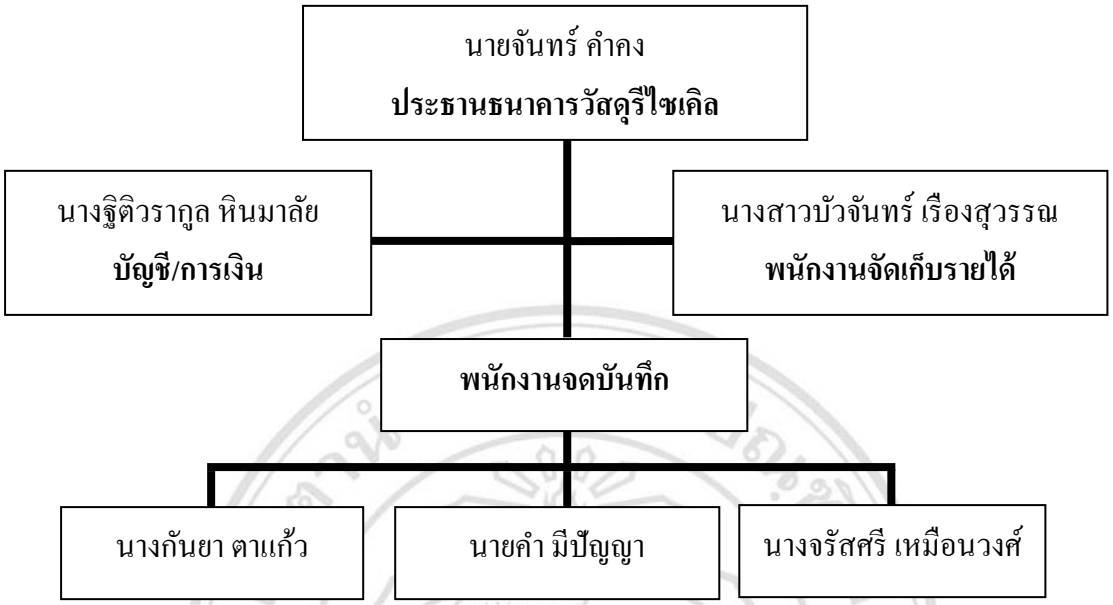

แผนภูมิที่ 4.5 รายชื่อคณะกรรมการและตำแหน่ง

จากแผนภูมิที่ 4.5 เป็นการแสดงตำแหน่งและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละคนที่มีหน้าที่ในส่วนต่าง ๆ แต่ในความเป็นจริงแล้ว การทำงานของคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน จะทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยวันก่อนเปิดทำการจะทำการประชุมเฉพาะคณะกรรมการธนาคารฯ สรุปยอดของเดือนที่ผ่านมา ทำการติดต่อสอบถามร้านรับซื้อของเก่าด้านราคารับซื้อของวันนั้น และทำการตกลงกันว่า ในวันทำการคณะกรรมการคนไหนว่าง สามารถอยู่ดูแลรับซื้อ จดบันทึกได้บ้าง ซึ่งในการแบ่งแยกหน้าที่การทำงานจะไม่มีการเกี่ยงกันทำงาน รวมทั้งการทำงานของคณะกรรมการไม่ได้ยึดติดตามหน้าที่ที่ได้วางไว้ดังแผนภูมิที่ 4.5 โดยแต่ละคนสามารถทำหน้าที่แทนกันได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.3.4.1 บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการ

1. ประธานธนาคารวัสดุรีไซเคิล

หรืออีกชื่อหนึ่งจะเรียกว่า ผู้จัดการธนาคาร มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินงาน ในภาพรวมของธนาคารวัสดุรีไซเคิล และคอยควบคุมกำกับการทำงานของคระกรรมการคนอื่นๆ ซึ่งมีนายจันทร์ คำคง รับตำแหน่งประธานธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน นอกจากนี้แล้วยังมีตำแหน่งทางสังคม คือ เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว และมีอาชีพทางการเกษตรเป็นอาชีพหลัก

2. เจ้าหน้าที่บัญชีและการเงิน

มีหน้าที่รับผิดชอบการกำหนดราคา และคิดจำนวนเงินของสินค้า ที่สมาชิกนำมาฝาก พร้อมทั้งรับผิดชอบการฝาก – ถอนเงินของสมาชิก รับผิดชอบเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเงิน เช่น สรุปยอดเงินฝากของสมาชิก สรุปยอดรายรับ รายจ่ายของธนาคารวัสดุรีไซเคิล และบันทึกรายละเอียด ยอดคงเหลือของสินค้า ตามประเภทปริมาณราคา โดยต้องทำการบันทึกทุกวันที่เปิดทำการ โดยหน้าที่บัญชีและการเงินมีนางฐิติวรากูล หินมาลัย เป็นผู้ดูแล นอกจากหน้าที่นี้แล้ว ยังมีงานประจำที่ต้องรับผิดชอบ คือ เป็นครูสอนศาสนาแก่นักเรียน ณ วัดดอนแก้ว และยังทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

3. พนักงานจัดเก็บรายได้

มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมการเงินของธนาคารขยะ ทั้งรายรับและรายจ่าย การเบิกเงินเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรม การเบิกจ่ายเงินของสมาชิกธนาคารขยะ ให้สามารถตรวจสอบได้ และต้องควบคุมการซื้อ-ขาย และยังรวมถึงการรับผิดชอบข้อมูลการซื้อ ขาย ราคาสินค้าในท้องตลาด การปรับเปลี่ยนราคา การนำสินค้าไปขาย ประสานร้านรับซื้อของเก่า โดยมีนางสาวบัวจันทร์ เรืองสุวรรณดำรงตำแหน่งนี้ นอกเหนือจากหน้าที่ในธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานแล้ว ยังมีหน้าที่หลักคือเป็น อาสาสมัครสาธารณะสุขประจำชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน และมีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร ทั้งนี้ยังดำรงตำแหน่งเป็นเลขานุการกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวบ้านสบสาหนองฟาน ซึ่งได้พัฒนาเป็นห้องเรียนชุมชน วิชาการจัดการเพื่อความมั่นคงทางอาหาร โดยมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอนในห้องเรียนแห่งนี้ด้วย

4. พนักงานจดบันทึก

มีหน้าที่รับผิดชอบการจดบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิก ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล เลขที่ ประเภท และปริมาณวัสดุรีไซเคิล เพื่อส่งต่อให้เจ้าหน้าที่ และรับผิดชอบการคัดแยกวัสดุรีไซเคิล และชั่งน้ำหนัก เพื่อจัดเก็บในสถานที่เก็บ โดยหน้าที่นี้มีเจ้าหน้าที่ 3 ท่าน คือ นางกันยา ตาแก้ว นายคำ มีปัญญา และนางจรัสศรี เหมือนวงศ์ นอกจากนี้ทั้ง 3 ท่าน มีหน้าที่หลักในชุมชน คือ เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ทั้งนี้ นางกันยา ตาแก้ว มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบคือเป็นพนักงานบริษัท ซึ่งเป็นงานประจำที่มีเวลาว่างหลังจากการทำงาน คือ ช่วงหลังเลิกงาน ส่วนนายคำ มีปัญญา ปัจจุบันมีหน้าเป็นนักการภารโรง ของโรงเรียนดอนแก้ว ซึ่งจะมีเวลาว่างในช่วงหลังโรงเรียนปิด นอกจากนี้นางจรัสศรี เหมือนวงศ์ ยังมีหน้าที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว และมีอาชีพเหลักเป็นเกษตรกร ทั้งนี้ยังเป็นประธานกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวบ้านสบสา-หนอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ฟาน ซึ่งปัจจุบันเป็นครูสอนห้องเรียนชุมชน วิชาการจัดการเพื่อความมั่นคงทางอาหาร ของมหาวิชชาลัยดอนแก้วสร้างสุข อีกด้วย

ภาพที่ 4.20 คณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เรียงลำดับจากซ้ายไปขวา นายจันทร์ คำคง นางสาวบัวจันทร์ เรืองสุวรรณ นางกันยา ตาแก้ว และนายคำ มีปัญญา

นอกเหนือจากตำแหน่งและหน้าที่ตามตำแหน่งของคณะกรรมการแต่ละคนที่ต้องรับผิดชอบแล้ว คณะกรรมการทุกคนยังมีหน้าที่ที่ต้องทำงานร่วมกัน ดังนี้

1. มีการวางแผนการดำเนินของธนาคารวัสดุรีไซเคิล เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. จัดประชุมสมาชิกเรื่องของการทำงานของคระกรรมการและรับรู้ รับทราบถึงปัญหา อุปสรรคในการทำงานที่ผ่านมา พร้อมรับคำแนะนำการทำงานจากสมาชิก

3. ให้คณะทำงานมีวาระการประชุม

4. มีการรับซื้อขยะเดือนละ 1 ครั้ง คือวันอาทิตย์

5. ต้องสรรหาร้านรับซื้อของเก่าให้ราคายุติธรรมโดยมีการเปรียบเทียบราคาร้านรับซื้อของเก่าอย่างน้อย 3 ร้าน

6. ให้มีการนำเงินจากการจำหน่ายวัสดุรีไซเคิลเข้ามา เป็นรายรับของธนาคารให้อยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล

จากการสัมภาษณ์ พบว่าคณะกรรมการชุดนี้ เป็นคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิลตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง และไม่มีการเปลี่ยนแปลงของคณะกรรมการ เนื่องมาจากลักษณะการทำงานของคณะกรรมการชุดนี้ มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งมีความชำนาญในการดำเนินงานทั้ง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ในส่วนของธนาคารวัสดุรีไซเคิล และในส่วนของการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะภายในครัวเรือนและชุมชน นอกจากนี้นางบัวจันทร์ เรืองสุวรรณ ได้กล่าวว่า “การเป็นคณะกรรมการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลาเกือบ 10 ปี ไม่รวมกับการเป็น อสม. ประจำหมู่บ้าน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาก็ถือว่าเป็นการพิสูจน์ตัวเอง และตัวคณะกรรมดารเองว่า ทำงานเป็นยังไง พิสูจน์ตัวเองด้วยผลงาน ไม่ใช่เพียงแค่การประกาศเสียงตามสายเพื่อรณรงค์ แต่ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยเริ่มจากตัวคณะกรรกมการเอง ว่าทุกครัวเรือนสามารถทำได้ ทำได้ง่ายและทำได้จริง” นอกจากนี้นางจรัสศรี เหมือนวงศ์ กล่าวเสริมว่า “เราต้องเป็นตัวอย่างแก่ชาวบ้านก่อน ต้องแยกให้เป็นว่าอันไหนขยะแห้ง ขยะเปียก เวลาชาวบ้านถาม เราต้องตอบเขาได้ และช่วยสอนเขาได้ โดยเฉพาะเด็กๆ ถ้าเริ่มปลูกฝังตั้งแต่เล็กๆ โตขึ้นก็จะมีพฤติกรรมการทิ้งขยะที่ถูกวิธี” นอกจากนี้คณะกรรมการคนอื่น ๆ ก็ได้เสริมว่า “คณะกรรมการเรียนรู้จากข้อผิดพลาดในอดีต ตั้งแต่เริ่มโครงการชุมชนถังขยะทองคำ ว่ามีข้อผิดพลาดตรงไหนบ้าง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขในส่วนของการเริ่มจัดกรขยะ โดยธนาคารวัสดุรีไซเคิล ซึ่งช่วงแรกก็ยอมรับว่ายาก เพราะเป็นเรื่องใหม่ แต่เมื่อคิดจะเริ่มทำแล้วก็ต้องทำให้ถึงที่สุด และข้อผิดพลาดในอดีตเป็นบทเรียนที่ดี ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ได้นายคำ มีปัญญา มาช่วย เนื่องจากนายคำเป็นคณะกรรมการชุดก่อน คณะกรรมการก็ได้เรียนรู้จากนายคำส่วนหนึ่ง และจากการไปอบรมส่วนหนึ่ง”

ทั้งนี้คณะกรรมการยังเป็นที่รักของสมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานเป็นอย่างดี โดยสมาชิกของธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ให้ความเคารพและความเชื่อมั่นว่าคระกรรมการชุดนี้จะช่วยทำให้การจัดการขยะของชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืน รวมทั้งมีความภาคภูมิใจในตัวคณะกรรมการเป็นอย่างมาก เนื่องจากช่วยสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน อีกทั้งผู้ที่เป็นสมาชิกและไม่ได้เป็นสมาชิก ยังได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบของผลประโยชน์ส่วนร่วม จากรายได้ที่เกิดจากธนาคารวัสดุรีไซเคิล ที่มีการแบ่งรายได้คืนสู่ชุมชน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.3.4.2 สมาชิกของธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

กลุ่มเป้าหมาย คือ ชาวบ้านในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน หมู่ที่ 9 ตำบลดอนแก้ว นอกจากนี้แล้วยังต้องการขยายเครือข่ายไปยังชุมชนต่าง ๆ ในตำบลดอนแก้ว รวมทั้งกลุ่มคนภายนอกที่สนใจเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขยะ และการจัดการขยะ โดยแต่ละช่วงที่ผ่านมา ตั้งแต่เริ่มเปิดธนาคารในปี พ.ศ. 2550 ได้มีสมาชิกเพิ่ม ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.3 จำนวนสมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิลในแต่ละปี

ปี พ.ศ.	จำนวนสมาชิก (ครัวเรือน)
2550	24
2551	84
2552	87
2553	90
2554	90
2555	91
2556	92
2557	94
2558	94

จากตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนสมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิลในแต่ละปี พบว่าจำนวนสมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิลจากปีแรกที่มีจำนวนสมาชิก 24 ครัวเรือน และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในปีถัดมาซึ่งในปี พ.ศ. 2551 เป็นปีที่ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานได้เปิดธนาคารวัสดุรีไซเคิล และเริ่มรณรงค์อย่างจริง รวมทั้งทำการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับรูปแบบของธนาคารฯแก่คนในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับธนาคารฯ และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะในชุมชนอย่างจริงจัง จนในปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก 94 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.94 ของครัวเรือนทั้งหมด ครัวเรือนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกธนาคารฯ เป็นครัวเรือนที่เป็นคนในพื้นที่ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานแต่เดิม ซึ่งได้เข้ามามีส่วนร่วมกับธนาคารฯโดยการเป็นสมาชิก และในปัจจุบันชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน มีครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจาก การขายที่แก่คนภายนอกชุมชน เกิดการย้ายถิ่นเข้ามาให้ชุมชนเพิ่มสูงขึ้นและไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกธนาคารฯ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

สำหรับการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกและชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกธนาคารฯ นั้น ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์คนในชุมชนจำนวน 10 ราย พบว่า ทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหาและสาเหตุของขยะที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน โดยการประชุมในวาระต่าง ๆ ของชุมชน เมื่อ อบต. ดอนแก้ว และ อสม. ได้เรียกให้คนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานเข้าอบรมเกี่ยวกับการก่อตั้งธนาคารฯ คนในหมู่บ้านก็เข้าร่วมประชุม และร่วมรับฟังถึงขั้นตอนการดำเนินงาน การเป็นสมาชิกและการจัดการขยะในครัวเรือนของตนเอง จากนั้นจึงร่วมกันลงประชาคมหมู่บ้าน และในวาระการประชุมครั้งนี้ ชาวบ้านได้ร่วมกันคัดเลือกคณะกรรมการผู้ที่จะเข้ามาดูแลธนาคารวัสดุรีไซเคิล และธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานก็ได้เกิดขึ้น โดยในวันเปิดธนาคารได้เข้าไปร่วมพิธี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิลกับทางธนาคาร และได้ร่วมเป็นสมาชิกโดยการซื้อหุ้น คนละ 10 บาท – 100 บาท ส่วนผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ให้เหตุผลว่า เนื่องจากทางครัวเรือนได้สมัครรูปแบบการจัดการขยะของ อบต. อยู่แล้ว และไม่ค่อยมีเวลาในการคัดแยกขยะอย่างจริงจังเท่าไร แต่หากมีขยะรีไซเคิล ก็จะนำไปร่วมบริจาคให้กับทางธนาคารฯ เพราะตัวเงินที่ได้ถือว่าได้ไม่มาก แต่ก็อยากช่วยเหลือ เนื่องจากเป็นกิจกรรมของชุมชน ผู้ที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกมีความพึงพอใจของจัดการขยะในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานเป็นอย่างมาก เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน รู้จักกันหมด ยกเว้นแต่บางบ้านที่เป็นบุคคลภายนอกย้ายมาอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งคนในหมู่บ้านจะช่วยกันเป็นหูเป็นตาในการจัดการขยะ เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนเกี่ยวกับการจัดการขยะเป็นไปในทางที่ดี กล่าวคือ แหล่งน้ำสะอาด ถนนสะอาด ชาวบ้านช่วยกันถางหญ้าบริเวณถนน และริมน้ำปิง เพื่อให้ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เป็นชุมชนที่น่าอยู่ และให้สมกับเป็นชุมชนที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการขยะ ธนาคารวัสดุรีไซเคิล

4.3.5 ขั้นตอนในการดำเนินงานธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

การดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ได้ดำเนินงานเพื่อเป็นแนวทางให้ธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานเกิดผลเป็นรูปธรรม ซึ่งประกอบด้วย 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. จัดเวทีประชาคม ให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะที่ถูกต้องแก่คนในภายชุมชน ซึ่งทำการประชาคมเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่างคนในชุมชนเกี่ยวกับการจัดการขยะ และการก่อตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิลภายในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ซึ่งพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาขยะ การวางแผนการแก้ไขปัญหาขยะ และหาข้อตกลงร่วมกัน อันนำไปสู่การวางแผนร่วมกัน โดนคนในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

2. เมื่อผ่านการประชมคม และชาวบ้านเห็นชอบในการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล จึงเปิดรับสมัครคณะทำงาน ซึ่งคณะทำงานตามมติภายในชุมชน เห็นพ้องตรงกันว่า ให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นคณะกรรมการดำเนินงาน และเป็นผู้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน และระเบียบของธนาคารวัสดุรีไซเคิล ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 4.21 การประชาคมการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

3. คณะกรรมการมีการประชุมทุกเดือน เพื่อกำหนดแผนงานและหน้าที่ของแต่ละคน

4. จัดเตรียมสถานที่เก็บรวบรวมขยะ ซึ่งจากการประชุมภายในคณะกรรมการ และการประชุมหมู่บ้าน เห็นพ้องว่า ให้ใช้อาคารอเนกประสงค์ในการดำเนินงานรับซื้อและเก็บรวบรวมขยะ

5. ทำการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการ โดยประชาสัมพันธ์ผ่านการกระจายเสียงตามสายสาธารณะภายในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เกี่ยวกับกำหนดการเปิดธนาคารวัสดุรีไซเคิล และลักษณะของขยะรีไซเคิลที่จะรับซื้อ รวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะภายในครัวเรือน

6. การเปิดธนาคารขยะรีไซเคิล โดยการทอดผ้าป่าวัสดุรีไซเคิล ในปี พ.ศ. 2551 ซึ่งกิจกรรมการทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิล อยู่บนแนวคิดบุญที่เหนือความคาดคิดของมนุษย์ อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อว่า บุญนั้นสามารถหนุนหลังและนำพาไปสู่สิ่งที่ดี กิจกรรมประกอบด้วย การรับบริจาคขยะรีไซเคิลจากชุมชนและหน่วยงานใกล้เคียง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว โรงเรียนดอนแก้ว เป็นต้น มีการแห่ผ้าป่ารีไซเคิล เปิดรับฝากและเปิดรับสมาชิกในวันเปิดธนาคารวัสดุรีไซเคิล และมีการแสดงพระธรรมเทศนา เรื่อง อานิสงส์การทอดผ้าป่า

7. การดำเนินการรับซื้อขาย การดำเนินงานในช่วงแรกนั้น ทางชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เปิดรับฝากทุกวันอาทิตย์ของแต่ละสัปดาห์ แต่ในปี 2555 ได้เปลี่ยนวันทำการ เป็นทุกวันอาทิตย์สิ้นเดือน เนื่องจากคณะทำงานมีภาระและหน้าที่อื่น ที่ต้องรับผิดชอบ ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนวันดำเนินการใหม่ ซึ่งไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของทางธนาคาร

8. คืนกำไรให้สมาชิกในรูปแบบหุ้นส่วน สมาชิกมีความรู้สึกเป็นเจ้าของธนาคารผ่านการถือหุ้นที่ทางธนาคารวัสดุรีไซเคิลขายแก่สมาชิก หุ้นละ 10 บาท และแบ่งเงินปันผลให้แก่สมาชิก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

9. คืนกำไรให้กับสาธารณประโยชน์ และส่วนรวม โดยผลกำไรจากการประกอบการของธนาคารวัสดุรีไซเคิล ส่วนหนึ่งจะนำไปพัฒนาชุมชน และสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กภายในชุมชน สมทบทุนการพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น

10. การประเมินผลการดำเนินงานโครงการ คณะทำงานจะประเมินผลการดำเนินและสรุปผลทุกสิ้นเดือน และทำการแจ้งผลการดำเนินงานของธนาคารผ่านวาระการประชุมของชุมชนในทุกเดือน

ภาพที่ 4.22 คนในชุมชนและพระวัดดอนแก้ว เข้าร่วมการทอดผ้าป่า เพื่อเปิดธนาคารวัสดุรีไซเคิล

ภาพที่ 4.23 เยาวชนนำขยะมาฝากในวันเปิดธนาคารวัสดุรีไซเคิล

ภาพที่ 4.24 ชั่งน้ำหนักขวด และจดบันทึก

ขั้นตอนการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลเป็นการดำเนินงานตั้งแต่ขั้นแรก โดยเริ่มต้นจากการประชาคมภายในหมู่บ้าน เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน ให้รับรู้ถึงปัญหา และกิจกรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาของทางชุมได้ นั่นคือ ปัญหาขยะ ซึ่งทางออกของการแก้ไขปัญหานี้ คือ การจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิลซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งในโครงการจัดการขยะโดยชุมชนของทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว โดยใช้การประชาคมเป็นเครื่องมือในการดึงชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงปัญหาและให้เห็นถึงความสำคัญของขยะ ทั้งนี้นอกจากการดำเนินของคณะกรรมแล้ว ยังมีการส่งเสริมการจัดการขยะโดยการประชาสัมพันธ์ผ่านเครื่องกระจายเสียงตามสาธารณะภายในชุมชน เพื่อกระตุ้นคนในชุมชนให้ตระหนักถึงปัญหาและความสำคัญของขยะ ซึ่งถือเป็นการรณรงค์ไปในตัว ทำให้เกิดการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลถือเป็นการดำเนินงานด้วยจิตอาสา คณะกรรมการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เนื่องจากแต่ละคนล้วนแล้วแต่มีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ รวมทั้งคนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานยังให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมโดยการเข้ามาถือหุ้น และนำขยะรีไซเคิลมาฝากหรือบริจาคในทุกวันทำการ ทำให้ผลการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลดำเนินการไปด้วยดี ซึ่งสามารถสรุปเป็นภาพ ได้ดัง แผนภูมิที่ 4.6 ดังนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.3.5.1 แผนภูมิขั้นตอนการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิล

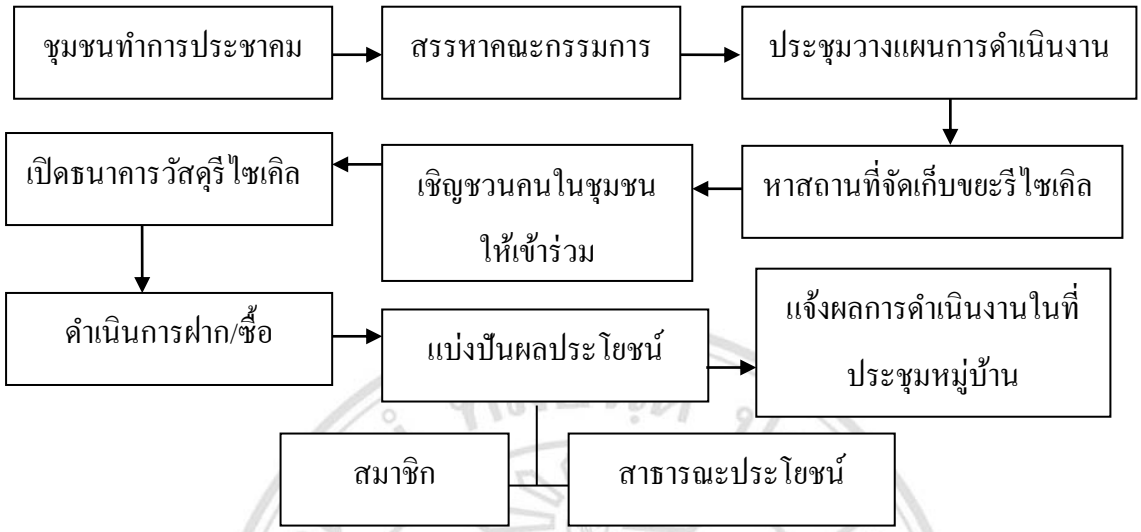

แผนภูมิที่ 4.6 ขั้นตอนการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิล

4.3.6 ผลสำเร็จของธนาคารวัสดุรีไซเคิล

การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน มีการดำเนินงานที่ดีอย่างต่อเนื่อง บริหารงานโดยคนในชุมชน และคนในชุมชนเป็นสมาชิก สามารถตรวจสอบได้ คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการเป็นสมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิล ทั้งนี้ทุกครัวเรือนในชุมชนทำการคัดแยกขยะก่อนทิ้งเสมอ และร่วมกันในกิจกรรมพัฒนาและทำความสะอาดชุมชนอย่างเสมอ ผลสำเร็จของการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมในรูปแบบของธนาคารวัสดุรีไซเคิล มีดังนี้

4.3.6.1 ผลต่อสมาชิก ครัวเรือน และชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

1. มีสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการเป็นต้นมา คนในชุมชนให้ความสนใจ และเข้าร่วมกิจกรรมของธนาคารวัสดุรีไซเคิลของหมู่บ้าน นำวัสดุรีไซเคิลมาขายฝาก และบางครัวเรือนนำมาบริจาคอย่างต่อเนื่อง จากเดิม 7 ครัวเรือน และในปัจจุบันมีสมาชิก 94 ครัวเรือน

2. คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

3. แต่ละครัวเรือนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานมีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ช่วยลดขยะและลดมลภาวะ เนื่องจากขยะที่ต้องทิ้ง คือขยะแห้งเท่านั้น อบต. จะเป็นผู้จัดเก็บไปเผาในเตาเผาขยะของ อบต. หากพบว่าขยะถุงไหนมีขยะเปียกปนอยู่ ถุงนั้นจะไม่ถูกเก็บไปทำลาย และคนในชุมชนจะช่วยกันตรวจสอบและตักเตือนกันเอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4. สมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิล ให้ความช่วยเหลือในการบริหารจัดการขยะ อันไปสู่กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

5. ผลกำไรสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนที่เป็นสมาชิก และชุมชน จากการประดิษฐ์วัสดุรีไซเคิล และการทำปุ๋ยหมัก ขายแก่ผู้สนใจและจากการศึกษาดูงานของหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งจากการขายวัสดุรีไซเคิล

6. ทำให้ชุมชนมีความสะอาด ภายในชุมชนจะร่วมกันทำความสะอาดชุมชนตามวาระต่าง ๆ เพื่อความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น การทำความสะอาดถนนในหมู่บ้าน การแผ้วถางหญ้าในบริเวณที่รกทึบ ตามตลิ่งน้ำปิง เป็นต้น

7. สร้างความรักและความสามัคคีในชุมชน

8. มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

9. เป็นชุมชนต้นแบบในการดำเนินงานและเป็นที่ศึกษาดูงานจากคนในชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในและนอกพื้นที่

10. ขยายเครือข่ายดำเนินงานไปสู่ชุมชนอื่น ในตำบลดอนแก้ว

11. มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต บริหารจัดการอย่างมีเหตุผล มีการนำความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน มาร่วมดำเนินการจัดสรรทรัพยากรในชุมชนอย่างมีคุณภาพ

12. สร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ผ่านกระบวนการธนาคารวัสดุรีไซเคิล โดยการเข้ามาเป็นสมาชิกผู้ถือหุ่นธนาคารฯ และต้องคัดแยกขยะภายในครัวเรือน ซึ่งสมาชิกทุกคนให้ความร่วมมือ แล้วมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นอย่างดี

ภาพที่ 4.25 การแผ้วถางริมตลิ่งน้ำปิงในหมู่บ้านสบสา-หนองฟาน

4.3.6.2 ประโยชน์อื่น ๆ ของธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ผลจากการสังเกตของผู้วิจัย ทำให้พบว่า การจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ในรูปแบบของธนาคารวัสดุรีไซเคิล ก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1. เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติที่มีต่อขยะ ของคนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ทำให้คนในชุมชนเกิดวินัยเกี่ยวกับการจัดการขยะ ซึ่งกลายเป็นเป็นพฤติกรรมที่ติดตัวของคนในชุมชน

2. ช่วยทำให้เกิดการลดปริมาณการใช้ทรัพยากร และเกิดการนำมาใช้หมุนเวียน เช่น ถุงพลาสติกนำมาใช้เป็นถุงขยะ ใช้กระดาษให้ครบทั้งสองหน้าแล้วจึงรวบรวมมาฝากที่ธนาคารฯ เป็นต้น

3. ช่วยฝึกนิสัยการออมของคนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ก่อให้เกิดการมีรายได้เสริมจากการออมและจากการฝาก-ถอนวัสดุรีไซเคิล ซึ่งได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบของเงินปันผล

4. ช่วยให้หมู่บ้านสบสาหนองฟานมีความสะอาดและน่าอยู่มากยิ่งขึ้น ขยะไม่เรี่ยราดตามถนนในหมู่บ้าน รวมทั้งบริเวณบ้านของชาวบ้านมีความสะอาดเป็นระเบียบ ทำให้ชุมชนเป็นระเบียบเรียบร้อยมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนไปในตัว

5. เป็นสถานที่ดูงาน และให้ความรู้แก่ผู้สนใน ทั้งชุมชนในตำบลดอนแก้ว ชุมชนอื่น ๆ รวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความสนใจในการจัดการปัญหาเกี่ยวกับขยะ

6. ช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้เกิดกระบวนการมีการร่วม โดยร่วมกันคิดร่วมกันแก้ไขปัญหานั่นคือ ปัญหาขยะ ร่วมกันวางแผนในการดำเนินงาน ซึ่งก่อให้เกิดธนาคารวัสดุรีไซเคิล และร่วมกันรับผลประโยชน์จากการจัดการขยะ ซึ่งการมีส่วนร่วมยังส่งผลต่อกิจกรรมอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านสบสาหนองฟานได้เป็นอย่างดี

7. ช่วยลดปัญหาไข้เลือดออก ซึ่งเกิดจากน้ำขังในภาชนะต่าง ๆ ซึ่งเมื่อเกิดการจัดการขยะ มีการเก็บขยะอย่างต่อเนื่อง ทำให้ยุงลายมีที่วางไข่ลดน้อยลง ส่งผลให้คนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ปลอดจากโรคไข้เลือดออก

8. ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการจัดการขยะ เพื่อขยายวงกว้าง และให้เกิดการตระหนักถึงปัญหาที่สำคัญของขยะ ซึ่งทำให้ธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะแก่ชุมชนอื่น ๆ และผู้ที่สนใจเกี่ยวกับการจัดการขยะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

9. ก่อให้เกิดหลักการมีส่วนร่วมที่แท้จริงในชุมชน (ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง และร่วมรับผลประโยชน์) ซึ่งเป็นกระบวนพื้นฐานที่สำคัญอันทำให้การจัดการขยะโดยชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานประสบความสำเร็จ

4.3.6.3 ความภูมิใจของคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผ่านการสนทนากลุ่มและจากการสังเกต ในส่วนของความภาคภูมิใจของคณะกรรมการธนาคารฯ พบว่า

1. ได้สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นภายในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ซึ่งคณะกรรมการและชาวบ้านได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาเพื่อหารือเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาขยะในชุมชน แล้วร่วมกันตัดสินใจและดำเนินการแก้ไข ซึ่งคณะกรรมจะคอยกระตุ้นชาวบ้านและช่วยผลักดัน ให้กระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินการไปได้ด้วยดี

2. เป็นคณะทำงานที่มีส่วนสร้างจิตสำนึกที่ดีในการจัดการขยะ และช่วยให้สิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น รวมทั้งช่วยปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีแก่คนในชุมชนเกี่ยวกับการจัดการขยะ จนกลายเป็นพฤติกรรมที่ติดตัวชาวบ้าน ไม่ว่าชาวบ้านจะเดินทางไปยังสถานที่ใดใดก็ตาม ชาวบ้านจะยังคงรักษาพฤติกรรมการจัดการขยะเสมอ เช่น หากเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ แล้วพบขยะทิ้งเรี่ยราด ก็จะทำการเก็บขยะทิ้งลงถัง และขยะที่อยู่ในมือ จะไม่ทิ้งเรี่ยราดเด็ดขาด แต่จะทิ้งลงถังขยะเท่านั้น

3. การสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการ ซึ่งเกิดจากการร่วมกันแก้ไขปัญหาและร่วมกันดำเนินงาน จนเป็นกระบวนเรียนรู้ที่สามารถเผยแพร่แก่ชุมชนอื่น ๆ ได้ ซึ่งคณะกรรมการมีส่วนในการช่วยระดมการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด ส่งผลให้สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหา และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น

ความภาคภูมิใจนี้ เกิดจากการทำงานของคณะกรรมการที่ทำงานด้วยจิตอาสา ไม่หวังผลตอบแทนจากการดำเนินงาน แต่เพียงหวังว่าชุมชนของตนเองจะเป็นชุมชนที่น่าอยู่ และผลประโยชน์นี้จะได้ตกทอดสู่รุ่นลูกรุ่นหลาน และชุมชนเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างแท้จริง โดยพื้นฐานหลักจากการวัฒนธรรม และระบบเครือญาติของคนในชุมชนเอง ซึ่งทำให้เกิดความเอื้อเฟื้อเอื้ออาธรแก่กัน ซึ่งผลพลอยได้ของโครงการนี้คือ การมีจิตสำนึกที่ดี ต่อสิ่งแวดล้อม และการเห็นคุณค่าของขยะของคนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.4 ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

หลังจากที่ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานเกิดการจัดการขยะอย่ามีส่วนร่วมจนเป็นที่ยอมรับ อันสืบเนื่องมาจากการเกิดธนาคารวัสดุรีไซเคิล ส่งผลทำให้ชาวบ้านเกิดการตื่นตัวในเรื่องการคัดแยกขยะตั้งแต่ในระดับครัวเรือน และช่วยกันจัดเก็บขยะในบริเวณชุมชน ซึ่งผลที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน สามารถแบ่งออกผลเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ผลผลิต (Output)

เกิดองค์ความรู้ด้านการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน องค์ความรู้นี้ชุมชนที่เข้ามาศึกษา และเรียนรู้ สามารถนำไปประยุคใช้และสามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วม โดยหาวิธีดึงคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานได้นำโครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิล เข้ามาเป็นส่วนช่วยในการดำเนินจัดการขยะ ซึ่งตลอดการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน ทำให้คณะกรรมการได้เรียนรู้ถึงข้อผิดพลาดในการดำเนินงานและได้ร่วมกันการลงมือแก้ไขที่เกิดขึ้น โดยในทุกครั้งจะต้องผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมโดยการประชุมขอความคิดเห็นจากคนในชุมชนและจากสมาชิกธนาคารเสมอ ทำให้เกิดความโปร่งใส และกระบวนการจัดการต่างๆ ที่เกิดขึ้น สามารถนำมาสรุปบทเรียนเพื่อเผยแพร่ความรู้แก่ชุมชนอื่นๆ ในการนำไปใช้ได้จริง

2. ผลลัพธ์ (Outcome)

1. ธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน กลายเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการจัดการขยะ เกิดจากผลสำเร็จของการดำเนินงานทำให้ทางชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ได้รับรางวัลทั้งในระดับภูมิภาค และรางวัลระดับประเทศ ได้แก่ โล่รางวัลโครงการเพิ่มศักยภาพและจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล 200 ชุมชน ร่วมโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ได้รับรางวัลชมเชยระดับประเทศ และประกวดประดิษฐ์วัสดุรีไซเคิล ประเภทความคิดสร้างสรรค์ ในกิจกรรม “รวมพลคนจิตอาสา ตำบลดอนแก้ว” ประจำปีพ.ศ. 2555 ตามโครงการ “คนไทยจิตอาสา” โดยได้รับรางวัลชนะเลิศ ซึ่งรางวัลเหล่านี้ทำให้ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานกลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการจัดการขยะโดยชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ทำให้แต่ละชุมชนและผู้สนใจเข้ามาศึกษากระบวนการดำเนินงาน เพื่อนำกลับไปใช้แก้ปัญหาขยะยังชุมชนหรือองค์กรของตนเอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 4.26 การเข้ามาศึกษาการดำเนินธนาคารวัสดุรีไซเคิลของชุมชนภายนอก

2. สมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน มีรายได้และผลกำไร ที่ได้มาจากการฝากและขายขยะรีไซเคิลแก่ธนาคารวัสดุรีไซเคิล รวมทั้งรายได้จากการประดิษฐ์วัสดุรีไซเคิล ซึ่งนอกจากรายและกำไรได้ที่เป็นตัวเงินแล้ว สมาชิกยังได้ผลตอบแทนทางอ้อมจากการสนับสนุนและช่วยเหลือต่าง ๆ ของธนาคารวัสดุรีไซเคิลที่มอบให้แก่ชุมชน

3. ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เป็นชุมชนที่เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เกิดจากการร่วมมือร่วมใจของคนภายในชุมชนโดยเรียนรู้ การแก้ไขและจัดการปัญหาขยะ จนสามารถนำไปปรับใช้ในทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีในด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลกระทบในด้านดีต่อส่วนรวมภายนอกชุมชน

4. ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน มีกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในทุกด้าน ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชน ซึ่งธนาคารวัสดุรีไซเคิลเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ก่อให้เกิดการตระหนักถึงกระบวนการมีส่วนร่วมภายในชุมชน ทำให้สามารถดำเนินงานธนาคารวัสดุรีไซเคิลให้ประสบความสำเร็จได้ด้วยดี และเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำกระบวนการมีส่วนร่วมไปใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 4.27 การทำความสะอาดชุมชนในหมู่บ้านสบสา-หนองฟาน

5. สมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิลและคนในชุมชนนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน บริหารจัดการอย่างมีเหตุมีผล จากการเรียนรู้ และจากภูมิปัญญา ร่วมกันดำเนินการจัดสรรทรัพยากรในชุมอย่างรู้คุณค่า

6. กระบวนการจัดการขยะที่เกิดขึ้นส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการขยะ และเห็นคุณค่าของขยะ ซึ่งลูกหลานในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน จะเป็นผู้สืบทอดและร่วมส่งเสริมการคัดแยกขยะที่ถูกต้องต่อไปในอนาคต

7. การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของคนในชุมชนด้านการจัดการขยะได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งพฤติกรรมคัดแยกขยะของคนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

8. การเปลี่ยนของสภาพสิ่งแวดล้อม จากสภาพถนนภายในชุมชนที่เต็มไปด้วยเศษขยะ ถุงพลาสติก ลำน้ำเหมืองที่พบปัญหาการทิ้งขยะ อันส่งผลเสียทำให้ไม่สามารถนำน้ำในลำน้ำเหมืองมาใช้ประโยชน์ได้ แต่ในปัจจุบันหลังจากเกิดโครงการจัดการขยะโดยชุมชน ทำให้ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน มีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น และได้รับการดูแลเป็นอย่างดี อันเกิดจากจิตสำนึกของคนภายในชุมชน

9. ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากผลประโยชน์อันเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจน คือ ปริมาณของขยะในชุมชนลดลง ถนนในชุมชนสะอาดขึ้น ลำนำสะอาดไม่พบการลักลอบทิ้งขยะ ซึ่งชาวบ้านสามารถคัดแยกขยะได้อย่างถูกวิธีจนกลายเป็นพฤติกรรมติดตัว ทำให้เรื่องการจัดการขยะกลายเป็นเรื่องง่าย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 4.28 การนำขยะเข้ามาฝากธนาคารฯ

3. ผลกระทบ (Impact)

การเข้ามาศึกษาการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ทำให้ผู้ศึกษาสังเกตถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนแห่งนี้ ซึ่งเป็นผลกระทบในทางที่ดี พบว่า

1. คณะกรรมการและสมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิลมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมซึ่งไม่ใช่แค่เพียงแต่สิ่งแวดล้อมในชุมชน แต่ยังรวมไปถึงสิ่งแวดล้อมภายนอกชุมชน ทำให้เกิดการทำตาม และเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคนในชุมชนและคนนอกชุมชน

2. คณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน จากจุดเริ่มต้นที่เป็นเพียงวิทยากรเกี่ยวกับการจัดการขยะโดยธนาคารวัสดุรีไซเคิล นำมาสู่การเป็นครูสอนประจำห้องเรียนการจัดการขยะโดยธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

3. เกิดกระบวนการสอนคนรุ่นใหม่ภายในชุมชน ให้เข้ามาร่วมกิจกรรมการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิล เพื่อเป็นการสร้างคนรุ่นใหม่ ให้สามารถเข้ามาช่วยเหลือ หรือทดแทนคณะกรรมการที่ไม่สะดวกหรือไม่มีเวลาเข้ามาดำเนินงานของธนาคาร

4.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการจัดการขยะโดยชุมชน ซึ่งทำให้ผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะโดยชุมชน ประกอบด้วย ธนาพร (2544) พบว่าปัจจัยที่ทำให้การจัดการขยะประสบความสำเร็จ คือ การสนับสนุนจากสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ และเทศบาลนครลำปาง ลินดารัตน์ (2547) พบว่า การมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการขยะมูลฝอย เป็นปัจจัยที่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สำคัญ และพริมพรรณ (2557) พบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานจัดการขยะ คือ (1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน (2) ผู้นำและคณะกรรมการ (3) การบริหารจัดการ (4) หน่วยงานภาคีเครือข่าย (5) แรงจูงใจแก่สมาชิก จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยได้กรอบในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัจจัยจากการสังเกต ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานได้ดังนี้

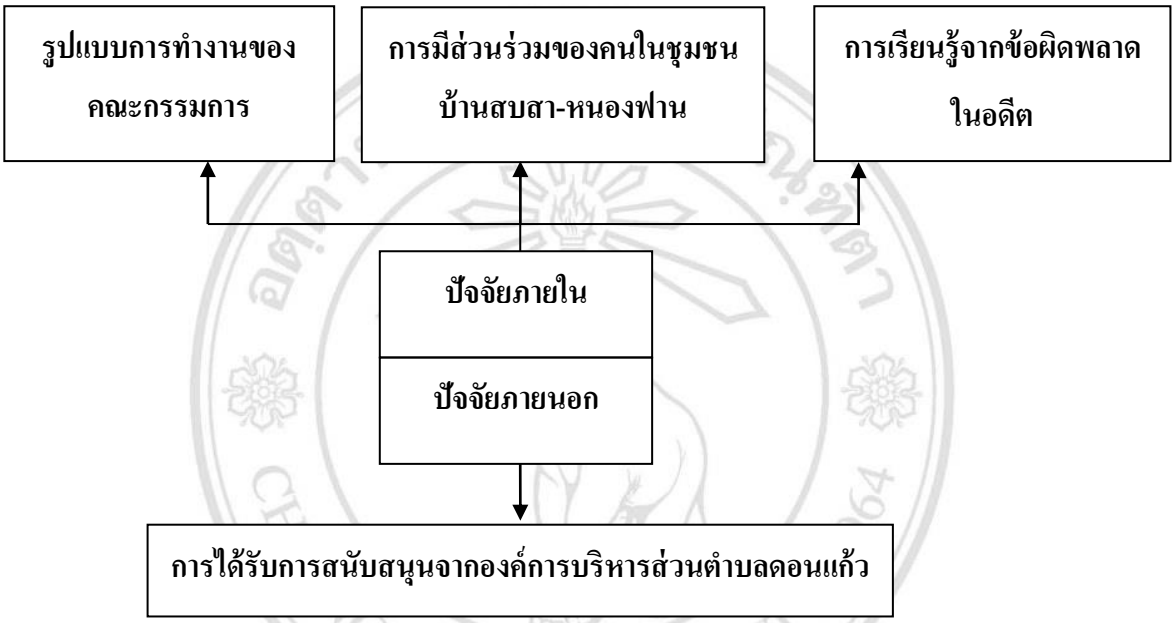

แผนภูมิที่ 4.7 ปัจจัยที่มีผลต่อการจดการขยะขงชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

1. รูปแบบการทำงานของคณะกรรมการ

โครงสร้างการทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล ประกอบด้วย 6 คน 3 ตำแหน่ง ได้แก่ ตำแหน่งประธาน พนักงานการเงินและบัญชี พนักงานจัดเก็บรายได้ พนักงานจดบันทึก 3 คน โดยการกำกับดูแลจะช่วยกันดูแลกันเองภายในธนาคารวัสดุรีไซเคิล การจัดองค์กรและการบริหารงานที่ดี มีความเป็นอิสระ โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน และมีการจัดสรรบทบาทหน้าที่ของสมาชิกอย่างเหมาะสม รูปแบบการบริหารงาน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 คณะกรรมการ เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานธนาคารวัสดุรีไซเคิล และเป็นผู้รู้ในเรื่องการจัดการขยะ ช่วยจุดประกายความคิดโดยคนในชุมชน ทำให้เกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มโดยธรรมชาติ ซึ่งไม่ได้มาจากการจัดตั้งโดยองค์กรหรือบุคคลภายนอก ทำให้เกิดความรู้สึกการเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งเป็นคณะทำงานตั้งแต่เริ่มแรกของการเปิดธนาคารวัสดุรีไซเคิล ทำให้มีประสบการณ์ในการทำงานและเป็นที่เชื่อถือของคนในชุมชน สามารถถ่ายทอดความรู้ และให้ข้อมูลข่าวสารแก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี การทำงานมีการวางแผนงานอย่างชัดเจน โดยการเรียก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ประชุมคณะกรรมการทุกเดือน เพื่อกำหนดวันเปิดรับฝาก-ถอน รวมทั้งเป็นกลุ่มคนผู้สร้างกระบวนการมีส่วนรวมของคนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน รวมทั้งในขั้นตอนของการไปอบรบเพื่อให้ได้ความรู้ใหม่ ๆ จะเป็นลักษณะของการวนกันไปเรียนรู้ แล้วนำความรู้ที่ได้รับกลับมาสอนแก่คณะกรรมคนอื่น ๆ เพื่อที่จะได้นำความรู้นั้นไปขยายผล และส่งต่อความรู้ให้แก่คนในชุมชน ซึ่งทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างมีศักยภาพของธนาคารวัสดุรีไซเคิล ที่ส่งผลดีต่อชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

1.2 สมาชิก เป็นผู้ให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมกับธนาคารวัสดุรีไซเคิลเป็นอย่างดี นั้นคือ คนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน มีจำนวนสมาชิก 94 ครัวเรือน จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 277 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.94 ถึงแม้จะไม่ครบทั้งร้อยละ 100 แต่ในอนาคตคณะกรรมการคาดว่าทุกหลังคาเรือนจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของธนาคารวัสดุรีไซเคิล ผู้ศึกษาทำการสังเกตการมีส่วนร่วมและการให้ความร่วมมือของคนในชุมชน จากการเปิดรับฝาก-ถอน สมาชิกผู้ถือหุ้นจะทยอยนำวัสดุรีไซเคิลมาฝากหรือขาย แก่คณะกรรมการตลอดทั้งวัน รวมทั้งการให้ความร่วมมือเมื่อมีการเรียกประชุม และการให้ความรู้ต่าง ๆ แก่ชาวบ้าน

ภาพที่ 4.29 คณะกรรมการจดบันทึกการรับฝาก

2. การมีส่วนร่วมของชาวบ้านชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

การดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิล เป็นการจัดการขยะที่คนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการโครงการ เนื่องจากการที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานนั้น ทำให้เกิดการเรียนรู้ เกิดประสบการณ์ในการจัดการขยะของครัวเรือนตนเอง ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นตั้งแต่ครั้งแรกที่ได้มีการหารือในเรื่องการประชาคมจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิลภายในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ทำให้ชาวบ้านเกิดการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมกันตัดสินใจ และ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ร่วมลงมือทำ ซึ่งหากระบวนการก่อตั้งและดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิล ไม่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การจัดการขยะภายในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานก็จะล้มเหลวและไม่ประสบความสำเร็จดังเช่นการจัดการขยะในช่วงแรก

ภาพที่ 4.30 การรับฝากวัสดุรีไซเคิล

3. การเรียนรู้จากข้อผิดพลาดในอดีต

ข้อผิดพลาดในอดีต เป็นบทเรียนแห่งการเรียนรู้ ที่คณะกรรมการและสมาชิกของธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน นำมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาขยะในชุมชน ซึ่งข้อผิดพลาดในอดีตที่ค้นพบ คือ กระบวนการมีส่วนร่วม รวมทั้งรูปแบบของการจัดการขยะที่ไม่ชัดเจน รวมทั้งการขาดแรงจูงใจ ซึ่งส่งผลให้การจัดการขยะในช่วงปี พ.ศ. 2546 – 2547 ประสบความล้มเหลว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้นำกลับมาเป็นบทเรียน และเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์ของการดำเนินของธนาคารวัสดุรีไซเคิล ทำให้ขั้นตอนการดำเนินงานและการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งในส่วนของธนาคารวัสดุรีไซเคิล และในส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน สามารถดำเนินงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานนั้นๆ ไปได้ด้วยดี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4. การได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว

องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว เป็นหน่วยงานหลักในพื้นที่ เป็นปัจจัยที่มีส่วนช่วยในการส่งเสริมการทำงานธนาคารวัสดุรีไซเคิล และกระบวนการจัดการขยะในชุมชน โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วได้สนับสนุนการดำเนินงานต่าง ๆ แก่ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน โดยรูปการสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว แบ่งออกเป็น ดังนี้

4.1 นำเสนอการพัฒนารูปแบบการจัดการขยะที่สอดคล้องกับชุมชน โดยการนำตัวแทนชุมชนเข้าอบรมการก่อตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล ทำให้ชุมชนมีการตอบสนอง เกิดความเชื่อมั่นและมีแรงจูงใจในการทำงานเพื่อตัวชุมชนเอง ซึ่งกิจกรรมที่ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานทำได้ดีและประสบความสำเร็จจนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชนอื่น ๆ ให้เข้ามาศึกษาดูงานในด้านการจัดการขยะและด้านการดำเนินงานธนาคารวัสดุรีไซเคิล

4.2 สนับสนุนด้านงบประมาณบางส่วน ในช่วงเริ่มต้นของการเปิดธนาคาร เช่น ตราชั่ง เครื่องคิดเลข สมุดบัญชีฝากถอน เป็นต้น

4.3 สนับสนุนด้านการหาสถานที่ดูงาน รวมทั้งพาคณะกรรมการ ซึ่งเป็นตัวแทนของคนในชุมชนไปอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ เช่น เข้าร่วมสัมมนาโครงการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล 400 ชุมชน ของกลุ่มเครือข่ายภาคเหนือ เพื่อฝึกประสบการณ์การเป็นพี่เลี้ยง การไปศึกษาดูงานการรับซื้อขยะของร้านรับซื้อของเก่า เป็นต้น แล้วนำสิ่งที่ได้กลับมาเผยแพร่แก่คนในชุมชน

4.4 ในปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ได้ก่อตั้งมหาวิชชาลัยดอนแก้วสร้างสุขการศึกษาชีวิต ซึ่งได้ให้ธนาคารวัสดุรีไซเคิลเป็นห้องเรียนการเรียนรู้ด้านการจัดการขยะกลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยผลักดันให้การจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และมีรูปแบบการพัฒนาเพื่อเป็นบทเรียน ในการเรียนการสอนแก่ชุมชนอื่นๆ ที่เป็นชุมชนเครือข่าย

4.6 ปัญหาในการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

4.6.1 ปัญหาการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

จากการศึกษาในด้านของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เป็นการรวบรวมปัญหาจากการสัมภาษณ์ ซึ่งรวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคของการจัดการขยะ ได้ดังตารางที่ 4.4 ดังนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 4.4 ตารางเปรียบเทียบปัญหาการจัดการขยะในแต่ละช่วง

ปัญหาการจัดการขยะ		
ช่วงก่อนเริ่มโครงการจัดการขยะโดยชุมชน	**ช่วงเริ่มและหยุดโครงการจัดการขยะโดยชุมชน**	**การดำเนินโครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิล**
- มีการลักลอบทิ้งขยะลงในแม่น้ำ ทำให้น้ำเหมืองที่ไหนผ่านชุมชนเริ่มเน่าเสีย และส่งกลิ่นเหม็น ไม่สามารถนำน้ำมาใช้อุปโภคบริโภคได้ - การจัดการขยะของแต่ละครัวเรือนจัดการขยะอย่าง ถูก ๆ ผิด ๆ ซึ่งใช้วิธีการเผาในการกำจัดขยะ	- การจัดเก็บขยะของบริษัทเอกชนไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของแต่ละหมู่บ้านในตำบลดอนแก้ว ทำให้เกิดปัญหาขยะตกค้าง ส่งกลิ่นเหม็นรบกวน - ขยะที่นำมาทิ้งในกรงทิ้งขยะรีไซเคิล กลายเป็นขยะที่ไม่มีมูลค่า - บางครัวเรือน ไม่ตัดแยกบางครัวเรือนคัดแยกขยะ ซึ่งได้มีการแก้ไขบอกกล่าวเป็นระยะ ๆ จากคณะกรรมการ	- ไม่มีการจัดเก็บขยะเปียกเพื่อนำไปทำเป็นปุ๋ยหมัก แต่ละครัวเรือนต้องจัดการด้วยตนเอง - พบการลักลอบทิ้งขยะใกล้ ๆ กับชุมชนในบางครั้ง - คณะกรรมการธนาคารฯ แต่ละคนมีหลากหลายตำแหน่ง บางครั้งการนัดหมายหรือนัดประชุมอาจมีเวลาไม่ตรงกัน

จากตารางที่ 4.4 ตารางเปรียบเทียบปัญหาการจัดการขยะในแต่ละช่วง พบว่า ปัญหาในแต่ละช่วงนั้นแตกต่างกัน โดยในช่วงก่อนเริ่มจัดการขยะโดยโครงการจัดการขยะโดยชุมชนของทาง อบต. ดอนแก้วนั้น พบว่า ปัญหา คือ การลักลอบทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำสาธารณะ นั่นคือ ลำน้ำเหมืองที่ไหลผ่านชุมชน รวมทั้งปัญหาการทิ้งขยะเรี่ยราดตามท้องถนนในหมู่บ้าน และปัญหาสำคัญในช่วงนั้น คือ ความรู้ด้านการจัดการขยะอย่างถูก ๆ ผิด ๆ ของคนในชุมชนเกี่ยวกับการจัดการขยะ ซึ่งส่วนใหญ่กำจัดขยะโดยวิธีการเผา

ช่วงเริ่มและหยุดโครงการจัดการขยะโดยชุมชน ภายใต้โครงการชุมชนถังขยะทองคำ ปัญหาที่พบ คือ เมื่อแต่ละครัวเรือนทำการจัดการคัดแยกขยะแล้ว นำขยะไปไว้ยังจุดรวบรวมขยะของชุมชนตามกำหนดการของ อบต. ดอนแก้ว ซึ่งในแต่ละสัปดาห์จะมีรถเก็บขยะเอกชน เข้ามาเก็บขยะในชุมชน ซึ่งช่วงแรกยังดำเนินการได้ด้วยดี แต่ในภายหลังการจัดเก็บเริ่มไม่ตรงตามเวลาที่ได้ตกลงไว้ ทำให้เกิดปัญหาการตกค้างของขยะ เรื่องกลิ่นรบกวน ปัญหาต่อมา คือ เมื่อเริ่มโครงการชุมชนถังขยะทองคำเป็นระยะเวลาหนึ่ง ชาวบ้านเกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของขยะที่สามารถนำไปขายได้ ขยะใน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

กรงแทนที่จะเป็นขยะรีไซเคิล กลายเป็นขยะไม่มีมูลค่า ทำให้เกิดการล้มเลิกโครงการชุมชนถังขยะทองคำในหมู่บ้านสบสา-หนองฟาน ทั้งนี้ยังพบอีกว่ายังมีบางครัวเรือนที่ไม่ทำการคัดแยกขยะ

ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงการดำเนินงานธนาคารวัสดุรีไซเคิล ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาภายในชุมชน พบว่า ในปัจจุบันไม่มีการจัดเก็บในเรื่องของขยะเปียก เพื่อนำไปทำปุ๋ยหมักดังเช่นในอดีต มีเพียงไม่กี่ครัวเรือนที่ทำปุ๋ยหมักเองภายในครัวเรือน ซึ่งสาเหตุที่เลิกกิจกรรมนี้ เนื่องจาก ในครั้งแรกไม่มีสถานที่เก็บขยะเปียกที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น แต่ต่อมาจากการประชุมในชุมชนเห็นพ้องว่าสามารถใช้พื้นที่บริเวณอาคารอเนกประสงค์ (สถานที่ตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล) ในการจัดเก็บ ซึ่งในช่วงแรกของการดำเนินงานนั้นเป็นไปได้ดี และได้กลุ่มคนจากบ้านจัดสรรเข้ามามีส่วนร่วมกับทางชุมชน เนื่องจากทางกลุ่มบ้านจัดสรรจะมีบริษัทเอกชนเข้ามากำจัดขยะแค่ขยะทั่วไป แต่ขยะเปียกทางบ้านจัดสรรต้องจัดการเอง ทำให้กลุ่มบ้านจัดสรรเข้ามาร่วมด้วย แต่ต่อมามีเสียงคัดค้านจากคนภายในชุมชนจาก 1 เสียง และเริ่มขยายเป็นวงกว้าง ซึ่งกล่าวว่า เป็นการนำขยะสารพิษเข้ามายังหมู่บ้าน ในช่วงแรกอาสาสมัครไม่ได้สนใจคำกล่าวหาเหล่านี้ แต่พอนำไปปรึกษากับผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านก็คล้อยตามคำกล่าวนี้ ทำให้อาสาสมัครเก็บขยะเปียก ลาออกจากการเป็นอาสาสมัคร ทำให้ในปัจจุบันไม่มีผู้เก็บขยะเปียก ไม่มีการทำปุ๋ยหมัก ทำให้ปัจจุบันเหลือเพียงธนาคารวัสดุรีไซเคิลที่รับฝาก-ถอนวัสดุรีไซเคิล

ภาพที่ 4.31 การจัดเก็บขยะในจุดทิ้งขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ปัญหาเกี่ยวกับคณะทำงาน คือ คณะกรรมสวมหมวกหลายใบ กล่าวคือ แต่ละมีตำแหน่งหน้าที่ในชุมชนหลายตำแหน่ง การรวมกันเพื่อประชุมในแต่ละครั้งยากแก่การรวมตัว นอกจากนี้ยังพบว่าการทำงานของคณะกรรมการเป็นแนวคิดการดำเนินงานวันต่อวัน กล่าวคือ ทำงานในแต่ละวันให้ดี

ที่สุด และพยายามแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้ดีที่สุด ซึ่งทำให้ขาดระเบียบและแบบแผนที่แน่ชัด และการบันทึกการประชุมในแต่ละครั้งไม่ได้ทำการจดบันทึกไว้ ทำให้เกิดการหลงลืมในเรื่องของกระบวนการทำงานในบางจุดไปบ้าง

ในส่วนของแผนงานสร้างคน เพื่อเข้ามาสานกิจกรรมยังไม่แน่นอน ซึ่งคณะกรรมการได้ชี้แจงเพิ่มเติม ดังนี้

1. เด็กและคนภายในชุมชน ออกไปตั้งรกรากและออกไปทำงานนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น ทำให้กำลังคนรุ่นใหม่เริ่มลดน้อยลง

2. ผู้มีการศึกษาสูงส่วนใหญ่ไม่มีเวลาว่างเข้ามาช่วยดูและช่วยเหลือกิจกรรมของทางชุมชนมากนัก เนื่องจากในการประชุมแต่ละครั้งเป็นเพียงการส่งตัวแทนครัวเรือนเข้าร่วมประชุม

ซึ่งในส่วนของการสร้างคนรุ่นใหม่นี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการดึงลูกหลาน เข้ามาช่วยในการทำงาน ในด้านการเป็นวิทยากร โดยเริ่มจากการศึกษาจากการปฏิบัติจริงจองคณะกรรมการตั้งแต่กระบวนการต้อนรับ ไปจนถึงขั้นตอนของการบรรยายเกี่ยวกับธนาคารวัสดุรีไซเคิล แต่ยังมีอุปสรรคในส่วนของเวลา ซึ่งส่วนใหญ่เด็กต้องไปเรียนหนังสือ และมีเรียนพิเศษ ซึ่งจะได้เข้ามาช่วยเหลือคระกรรมการในเมื่อมีเวลาว่างจากการเรียนเท่านั้น

นอกจากนี้ยังพบว่าชาวบ้านยังไม่เข้าร่วมทั้งหมด แต่ทางคณะกรรมการให้ข้อคิดเห็นว่าในอนาคตครัวเรือนทุกครัวเรือนจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิลอย่างแน่นอน และจากการสัมภาษณ์ครัวเรือนที่ไม่เข้าร่วม 3 ราย เหตุผลในการไม่เข้าร่วมเนื่องจาก ได้เข้าร่วมโครงการจัดเก็บขยะของทาง อบต. ดอนแก้วอยู่แล้ว รวมทั้งสามารถนำขยะรีไซเคิลไปขายยังนอกชุมชนเองได้ ซึ่งได้กำไรมากกว่า แต่ก็มี 2 หลังคาเรือนที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิล แต่นำขยะรีไซเคิลไปบริจาคให้กับทางธนาคาร เนื่องจากไม่ต้องการผลกำไรอะไรจากธนาคาร แต่ยังต้องการมีส่วนร่วมเพื่อช่วยเหลือธนาคารเนื่องจาก เมื่อธนาคารนำขยะไปขายนอกจากเงินที่ได้จะแบ่งปันสู่สมาชิกแล้ว ยังแบ่งปันสู่ชุมชน ซึ่งเขาก็เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเช่นกัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

และยังพบปัญหามีการแอบทิ้งขยะจากบุคคลภายอยู่บ้าง ซึ่งชาวบ้านก็ช่วยกันเป็นหูเป็นตาอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้แล้วยังพบว่าราคารับซื้อวัสดุรีไซเคิลของธนาคารฯ ราคาต่ำกว่าร้านรับซื้อของเก่า

นอกจากนี้ยังขาดสถานที่รับซื้อที่มีความสะดวกและเข้าออกง่าย ซึ่งชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เป็นชุมชนไม่ติดถนนใหญ่ ทำให้การเดินทางเข้าออกไม่สะดวก

4.7 ความต้องการและแนวทางการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ผลการวิจัยด้านความต้องการและแนวทางเกี่ยวกับการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ผู้วิจัยได้รวบรวมจากการสัมภาษณ์ทั้งคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล และจากการสัมภาษณ์คนในชุมชน พบว่า

1. ความต้องการและแนวทางจากทางคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล

1.1 มีความต้องการให้คนภายในชุมชนช่วยกันดูแล เป็นหูเป็นตามากขึ้น เกี่ยวกับการลักลอบทิ้งขยะจากบุคคลภายนอก

1.2 อยากให้เกิดการคัดแยกขยะที่จริงจังกว่านี้ เนื่องจากยังพบว่าบางครัวเรือนไม่ทำการคัดแยกขยะก่อนนำขยะออกจากครัวเรือน เพื่อให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว นำขยะเหลือทิ้งไปจัดการต่อ ซึ่งมักพักได้จากถุงขยะที่ไม่ถูกเก็บจากจุดทิ้งขยะ

1.3 คณะกรรมการมีความต้องการ อยากให้มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น ซึ่งในปัจจุบันพบว่ามีคนในชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งแสดงเห็นจากตัวเลขของจำนวนสมาชิกในวันเปิดธนาคารที่มีจำนวน 7 ครัวเรือน และในปัจจุบันมีสมาชิก 94 ครัวเรือน

1.4 มีความต้องการของทางบ้านจัดสรร และหมู่บ้านข้างเคียงที่อยากจะเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกกับทางธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ซึ่งคณะกรรมการยังไม่มีแผนและกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับการเปิดรับสมาชิกภายนอกชุมชน

1.5 คณะกรรมการมีความต้องการที่จะรณรงค์อย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของคนในชุมชนให้เกิดการตื่นตัวเกี่ยวกับปัญหาและความสำคัญของขยะ อยู่ตลอดเวลา

1.6 มีความต้องการขายขยะรีไซเคิลเอง โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางหรือร้านรับซื้อของเก่า ซึ่งจะทำให้ทางธนาคารวัสดุรีไซเคิลสามารถกำหนดราคารับซื้อเองได้

1.7 ต้องการสร้างเครือข่ายภายในตำบลให้เกิดการรับซื้อทั้งตำบล โดยธนาคารวัสดุรีไซเคิลเป็นศูนย์กลางการรับซื้อ

1.8 คณะกรรมการมีต้องการให้คนภายนอกรวมทั้งสมาชิกภายในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ทำการประเมินคณะทำงานในด้านการทำงาน ควรปรับปรุงแก้ไข หรือมีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด อันจะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานของคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล

2. ความต้องการและแนวทางจากคนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

2.1 ต้องการให้ราคารับซื้อวัสดุรีไซเคิลเท่ากับร้านรับซื้อของเก่า

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.2 การจัดการขยะในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานเป็นไปได้ด้วยดี ชาวบ้านเห็นว่าการจัดการขยะในชุมชนถือว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก ซึ่งสามารถสร้างความภูมิใจ และสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนและสร้างชื่อเสียงให้กับตำบลดอนแก้ว ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ

2.3 ชาวบ้านให้ความร่วมมือกับทางคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล และพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมให้ได้มากที่สุด รวมทั้งให้ความร่วมมือกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วในด้านการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ วิจัยเรื่อง การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้วอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง และทำการวิเคราะห์รวมทั้งสังเคราะห์ข้อมูล ทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้วิจัย คณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน รวมทั้งคนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานเพื่อให้ได้ความรู้เรื่องการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชนโดยสามารถนำเสนอผลการวิจัยได้ 5 ส่วน ดังรายละเอียดดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อได้ดังนี้

1. การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

1.1 ก่อนเริ่มโครงการจัดการขยะ โดยชุมชนคนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะที่ถูกต้อง การจัดการส่วนใหญ่เป็นการจัดการด้วยตนเอง ซึ่งขยะในชุมชนแบ่งออกเป็น ขยะแห้ง ส่วนใหญ่จัดการโดยวิธีการเผา ขยะเปียก จัดการโดยการฝังกลบ และบางส่วนใหญ่ให้เป็นอาหารสัตว์เลี้ยง ขยะอันตราย จัดการโดยรวบรวมใส่ถุง แล้วนำไปทิ้งในพื้นที่อื่น และยังพบว่ามีขยะทิ้งเรี่ยราดตามถนนภายในชุมชน ซึ่งผลกระทบที่ตามมา ทำให้ชุมชนมีทัศนียภาพไม่ชวนมอง แหล่งน้ำในชุมชนเริ่มเน่าเหม็น และมีขยะลอยบริเวณผิวน้ำ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.2 การจัดการขยะโดยชุมชน โครงการชุมชนถังขยะทองคำ สนับสนุนการดำเนินงานโดย อบตง ดอนแก้ว ทาง อบต. เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะในครัวเรือน และมอบกรงแยกขยะ เพื่อใช้สำหรับทิ้งขยะรีไซเคิล เพื่อให้คณะกรรมการมาจัดเก็บ แล้วนำขยะไปขาย รายได้ที่ได้นำเข้าหมู่บ้านและเป็นค่าแรงให้คณะกรรมการ ขยะเปียกคณะกรรมการทำการจัดเก็บตามบ้านเพื่อนำมาทำปุ๋ยหมักใช้ภายในชุมชน ส่วนขยะแห้งที่ต้องนำไปทิ้งและขยะอันตราย แต่ละครัวเรือนรวบรวมใส่ถุงแล้วนำไปวางไว้ยังจุดรวบรวมขยะในหมู่บ้าน โดย อบต. จะดำเนินการจัดเก็บโดยจ้างเอกชนมาจัดเก็บ ปัญหาที่พบ คือ ครัวเรือนยังคัดแยกขยะถูก ๆ ผิด ๆ และขยะรีไซเคิลในกรงเริ่มน้อยลง และกลายเป็นขยะที่ขายไม่ได้ จนทำให้โครงการนี้ล้มเลิก และหยุดใช้กรงคัดแยกขยะ โดยสามารถสรุปเป็นแผนภูมิ ได้ดังนี้

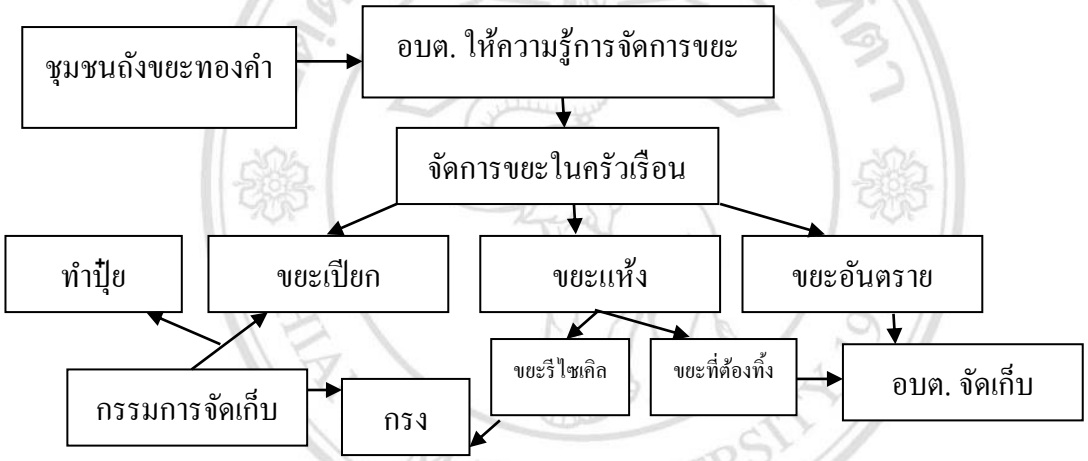

แผนภูมิที่ 5.1 การดำเนินงานจัดการขยะโครงการชุมชนถังขยะทองคำ

1.3 จัดการขยะโดยชุมชน โครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิล

การจัดตั้งและดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เริ่มต้นโดยส่งตัวแทนจากทางชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน 2 คน เข้าร่วมอบรมการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล แล้วกลับมาให้ความรู้แก่คนในชุมชน แล้วทำการประชาคมเพื่อก่อตั้งธนาคารโดยได้ดำเนินการก่อตั้งขึ้นในปี 2550 มีคณะกรรมการ 6 คน ในปีต่อมาจึงได้ดำเนินการเปิดธนาคารวัสดุรีไซเคิล ในวันที่ 31 สิงหาคม 2551 โดยทำการทอดผ้าป่าวัสดุรีไซเคิล เพื่อรวบรวมเป็นทุน และเปิดรับสมาชิก โดยการขายหุ้น ละ 10 บาท ซึ่งในวันนั้นมีสมาชิกจำนวน 24 ครัวเรือน โดยหนึ่งครัวเรือนเท่ากับหนึ่งสมาชิกเท่านั้น ตามระเบียบของธนาคารฯ ที่ได้ตั้งไว้ โดยสมาชิกกลุ่มแรกเป็นคณะกรรมการ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของ อบต. ดอนแก้ว และคนในชุมชน ซึ่งในปัจจุบัน (พ.ศ. 2558) ดำเนินการเปิดรับซื้อฝากเฉพาะสมาชิกทุกวันอาทิตย์สุดท้ายของเดือน มีสมาชิกจำนวน 94 ราย รายได้ในแต่ละปีขึ้นอยู่กับการนำวัสดุรีไซเคิลออกไปจำหน่าย กำไรที่ได้รับจะคือสู่สมาชิกในรูปแบบของ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เงินปันผล และมอบแก่สาธารณะประโยชน์ในชุมชน รวมทั้งตอบแทนคณะกรรมการในการทำงาน การดำเนินงานของธนาคารได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของตำบลดอนแก้ว

2. ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

หลังจากที่ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานได้ทำการจัดการจัดกับขยะโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังอีกครั้ง สามารถสรุปผลที่เกิดขึ้นตามมาจากการจัดการขยะได้ตารางที่ 5.1 ดังนี้

ตารางที่ 5.1 ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ผล	กรรมการธนาคาร	สมาชิกธนาคารฯ	อบต.	ชุมชน
ผลผลิต	องค์ความรู้ด้านการจัดการขยะ โดยธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน			
ผลลัพธ์	- คณะกรรมการและสมาชิกธนาคารฯ เกิดทักษะในการจัดการขยะในครัวเรือนและภายในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน		- เกิดศูนย์การเรียนรู้ด้านการจัดการขยะ ธนาคารวัสดุรีไซเคิล หมู่ 9	
	- มีความต่อเนื่องของการจัดการขยะ โดยมีรูปแบบการจัดการของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน	- การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมการจัดการขยะ	- ได้รูปแบบการจัดการขยะเพื่อนำไปเผยแพร่ และสอนแก่ชุมชนอื่นๆ	- เป็นชุมชนเข้มแข็งด้านการจัดการขยะ
	- คณะกรรมการมีจิตสาธารณะ ในการดำเนินงานของชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน	- สมาชิกธนาคารฯมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น		- การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ดีขึ้น
		- สมาชิกธนาคารฯ มีรายได้และผลกำไร จากการฝากและขายขยะรีไซเคิล		- ชุมชนได้รับการปันผลในรูปของตัวเงินในการใช้สาธารณะประโยชน์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ผล	กรรมการธนาคาร	สมาชิกธนาคารฯ	อบต.	ชุมชน
ผลกระทบ	คณะกรรมการและสมาชิกธนาคารฯ มีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมซึ่งไม่ใช่เพียงแต่สิ่งแวดล้อมในชุมชน แต่ยังรวมไปถึงสิ่งแวดล้อมภายนอกชุมชน ทำให้เกิดการทำตามและเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคนในชุมชนและคนนอกชุมชน		เกิดครูสอนประจำห้องเรียนการจัดการขยะโดยธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน	กระบวนการสอนคนรุ่นใหม่ภายในชุมชน ให้เข้ามาร่วมกิจกรรมการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิล

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เพื่อทำการวิเคราะห์ถึงสิ่งที่เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการดำเนินงานการจัดการขยะ โดยสามารถสรุปปัจจัยได้ดังนี้

3.1 รูปแบบการทำงานซึ่งเป็นการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิล สามารถแบ่งออกเป็น

1. คณะกรรมการ ที่ดำเนินงานธนาคารวัสดุรีไซเคิล
2. สมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิล

3.2 การมีส่วนร่วมของชาวบ้านชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

3.3 การเรียนรู้จากข้อผิดพลาดในอดีต

3.3 การได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้วอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษา การจัดการขยะโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการทบทวนตัวเองถึงที่มาที่ไปของการจัดการขยะว่าเป็นอย่างไรจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผลที่ตามมาหลังจากเกิดการจัดการขยะภายในชุมชน รวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะโดยชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ซึ่งผลการศึกษาสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ชุมชนบ้านสา-หนองฟาน ได้เรียนรู้กระบวนการความล้มเหลวและกระบวนการอันนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการขยะของชุมชนด้วยตนเอง จนสามารถนำมาเผยแพร่และเป็นบทเรียนให้แก่ชุมชนอื่น ๆ และผู้ที่สนใจ โดยจากอดีตคนในชุมชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะส่งผลให้เกิดปัญหาขยะภายในหมู่บ้าน รวมทั้งหมู่บ้านอื่น ๆ ในตำบลดอนแก้ว จนได้รับความรู้ในการจัดการขยะทั้งขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะอันตราย ซึ่งรูปแบบการจัดการเป็นไปในรูปแบบของต่างคนต่างจัดการกันเองภายในครัวเรือนภายใต้โครงการชุมชนถังขยะทองคำ ซึ่งชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานได้เข้าร่วมโครงการนี้ แต่ดำเนินการได้เพียงไม่นานโครงการนี้จึงหยุดดำเนินการ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดจากกระบวนการจัดการและการขาดแรงจูงใจในการคัดแยกขยะและให้ความร่วมมือ และเกิดความล้มเหลวในการจัดการขยะ แม้ อบต.ดอนแก้ว จะแจกจ่ายอุปกรณ์ และให้ดำเนินงานโดยมีคณะกรรมการช่วยดูแลในด้านการจัดการแต่ก็ยังล้มเหลว เนื่องจากรูปแบบการจัดการขยะเป็นรูปเดิมจากชุมชนอื่น ซึ่งนำมาปรับใช้กับชุมชนแห่งนี้ไม่ได้ผลที่เกิดขึ้นซึ่งสอดคล้องกับ ศรัทธาธิป (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการขยะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่าการจัดการขยะที่ประเทศไทยดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เป็นการแก้ปัญหาที่เน้นการกำจัดขยะด้วยวิธีต่างๆ เช่น การฝังกลบ, การเผาและการเทกองกลางแจ้ง ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายทาง โดยมิได้พิจารณาถึงสาเหตุปัญหาที่แท้จริงที่ทำให้เกิดขยะ อันได้แก่ การผลิต การบริโภค และอรรถประโยชน์ การจัดการขยะในปัจจุบันเป็นไปในลักษณะของการวิ่งตามปัญหา จึงไม่ประสบผลสำเร็จในการจัดการขยะเท่าที่ควร และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของมาริสา (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการในเขตเทศบาลตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพบว่า ปัญหาด้านปริมาณจำนวนขยะในพื้นที่เทศบาลตำบลต้นเปามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และเดินทางผ่านหรือมาท่องเที่ยวในพื้นที่ปัญหาด้านการจัดการ (1)ไม่มีการนำวิธีการจัดการขยะรูปแบบใหม่มาใช้ (2)ถังใส่ขยะที่เทศบาลมีไว้บริการประชาชนยังเป็นถังรวมไม่ใช่ถังแบบคัดแยกขยะ (3)ดำเนินโครงการคัดแยกขยะไม่ต่อเนื่อง

ต่อมาทางชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานได้มากลับเริ่มจัดการขยะภายในชุมชนอีกครั้งภายใต้โครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิล ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการก่อตั้งธนาคารฯกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึก ตระหนักถึงผลกระทบของปัญหาขยะ โดยรูปการดำเนินของธนาคารวัสดุรีไซเคิลมีรูปแบบการดำเนินงานคล้ายธนาคารทั่วไป เปิดทำการทุกวันอาทิตย์สุดท้ายของทุกเดือน ซึ่งกระบวนการดำเนินงานของธนาคารเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทั้งที่เป็นสมาชิกและ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ไม่เป็นสมาชิกของธนาคาร โดยสมาชิกได้เข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนแก้ไขปัญหา และทำการประชาคม แล้วดำเนินการก่อตั้งธนาคารฯ ร่วมกัน กำหนดข้อตกลงในการจัดการขยะร่วมกัน และทุกคนไม่ว่าจะเป็นสมาชิกหรือไม่เป็นสมาชิกสามารถตรวจสอบผลการดำเนินงานของธนาคารได้ และสุดท้ายผลประโยชน์ที่คนในชุมได้รับล้วนได้ประโยชน์ร่วมกันไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ซึ่งถือเป็นกระบวนการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วม และดูแลทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน ผลกำไรจากธนาคารฯ จะคืนสู่สมาชิกในรูปแบบของเงินปันผล ทั้งนี้กำไรยังแบ่งไปยังชุมชนในด้านสาธารณประโยชน์ ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจในการเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกธนาคารฯ รวมทั้งลดปัญหาขยะ และเห็นคุณค่าในตัวขยะ ผลการศึกษาสอดคล้องกับ พริมพรรณ(2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จของธนาคารขยะรีไซเคิลบ้านคำนางรวย พบว่า มูลเหตุในการจัดตั้งธนาคารขยะฯเกิดจากความต้องการให้คนในชุมชนจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนกันเอง โดยการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในชุมชนรู้จักการลดปริมาณขยะ การคัดแยกขยะ เห็นขยะเป็นทรัพยากรใหม่ที่มีค่า ชุมชนมีรายได้จากการฝากและขายขยะ ทั้งยังเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ กำไรที่ได้จากการบริหารงานธนาคารขยะรีไซเคิลบ้านคำนางรวยจะกลับคืนชุมชนในรูปแบบของสวัสดิการให้กับสมาชิกธนาคาร ด้านระบบการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ คล้ายกับธนาคารทั่วไปนอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นภาปวีณ์ (2553) ทำการศึกษาเรื่อง ถอดบทเรียนการจัดการขยะชุมชนจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จเพื่อเป็นแนวทางการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังด้ง ผลการถอดบทเรียนพบว่า ปัญหาขยะในชุมชนส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม สาเหตุเกิดเนื่องมาจากประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ความร่วมมือ ขาดงบประมาณ ตลอดจนไม่มีพื้นที่จัดการอย่างเหมาะสมในการจัดการขยะ สำหรับการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนนั้น ได้แก่ จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับคนในชุมชน การถอดประสบการณ์ความสำเร็จในการจัดการขยะ การศึกษาดูงาน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การร่วมคิด ร่วมประชุม วางแผนการดำเนินการ ร่วมลงทุน ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินติดตามผล ทำให้ปริมาณขยะลดลงได้ในที่สุด

ขยะที่พบมรชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน คือ ขยะเปียก ขยะแห้ง โดยขยะแห้งแบ่งเป็นขยะขายได้ และขยะทั่วไป และขยะอันตราย โดยที่ขยะเปียกนั้นแต่ละครัวเรือนต้องจัดการด้วยตนเอง โดยการนำไปทำปุ๋ยหมักในครัวเรือน ส่วนขยะแห้งที่ขายได้ จะนำมาฝากหรือขายแก่ธนาคารวัสดุรีไซเคิล ส่วนขยะทั่วไปและขยะอันตราย ทำการคัดแยกใส่ถุงดำเพื่อนำไปทิ้งในจุดทิ้งขยะที่ได้กำหนดไว้ภายในชุมชน เพื่อรอการจัดเก็บจากองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ซึ่งจะทำการดำเนินการจัดเก็บทุกวนจันทร์ก่อนเวลา 9 นาฬิกา ซึ่งลักษณะของขยะทีเกิดขึ้นในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน สอดคล้องกับกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2547) แบ่งขยะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ออกเป็น ขยะทั่วไป ขยะย่อยสลายได้ ขยะรีไซเคิล และขยะมีพิษ ซึ่งกระบวนการจัดการขยะเป็นไปตามแนวคิดของ พูลศักดิ์ (2540) ซึ่งเน้นการลดการเกิดขยะจากแหล่งก่อเกิดขยะ มากกว่าจะควบคุมหรือกำจัด เมื่อขยะได้เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ดำเนินการสอดคล้องกับวิธีนี้

กระบวนการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานในภาพรวมถือว่าชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานได้ประสบความสำเร็จในด้านการจัดการขยะ จนกลายเป็นความรู้ที่สามารถเผยแพร่ให้ชุมชนอื่น ๆ สามารถปฏิบัติตามได้ ในฐานะผู้ศึกษามีความภูมิใจในตัวชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานเป็นอย่างมาก และในอนาคตชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานก็จะยังคงจัดการกับขยะได้อย่างยั่งยืน

2. ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

หลังจากที่ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานได้ทำการจัดการจัดกับขยะ อย่างจริงจังอีกครั้งโดยผ่านโครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิล ซึ่งผลที่เกิดขึ้นตามมาจากการจัดการขยะ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของคนในชุมชนด้านการจัดการขยะ เกิดการเปลี่ยนของสภาพสิ่งแวดล้อมและทัศนียภาพในชุมชนที่ดีขึ้น ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานกลายเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการจัดการขยะชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในทุกด้าน ทั้งนี้สมาชิกยังได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบของเงินปันผล รวมทั้งผลตอบแทนทางอ้อม จากการนำผลกำไรจากการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลที่ได้รับแบ่งปันสู่สาธารณะประโยชน์ในชุมชน และคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการศึกษาเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านเมืองบัวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด (ออนไลน์, 2556)ซึ่งผลจากการจัดการขยะอย่างมีส่วนของแต่ละชุมชนทำให้เกิดโครงการหน้าบ้านหน้ามอง โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล โครงการหลักสูตรท้องถิ่น และชุมชนอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ พริมพรรณ (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยแห่งความสำเร็จของธนาคารขยะรีไซเคิลบ้านคำนางรวย ตำบลคำน้ำแซบ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีเน้นให้ประชาชนในชุมชนรู้จักการลดปริมาณขยะ การคัดแยกขยะ เห็นขยะเป็นทรัพยากรใหม่ที่มีค่า ชุมชนมีรายได้เพิ่มทั้งยังเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ กำไรที่ได้จากการบริหารงานธนาคารขยะรีไซเคิลบ้านคำนางรวยจะกลับคืนชุมชนในรูปแบบของสวัสดิการให้กับสมาชิกธนาคารนอกจากนี้ปริมาณขยะที่นำออกไปจำหน่ายในแต่ละปี มีปริมาณไม่เท่ากัน ซึ่งได้ข้อบ่งชี้นี้จาก ตารางที่ 4.2 พบว่ารายรับจากการขายขยะรีไซเคิลในปี 2557 มีปริมาณลดลง ซึ่งหมายความว่าขยะที่นำออกไปขายนั้นมีปริมาณที่น้อยลงกว่าปีที่ผ่านมา ทำให้ทราบได้ว่าปริมาณขยะจากแหล่งกำเนิด นั่นคือ จากครัวเรือน มีปริมาณที่ลดลง การจัดการขยะในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน จึงถือว่าประสบความสำเร็จในส่วนของจำนวนขยะที่ลดลง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

1. กระบวนการทำงานซึ่งเป็นการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิล ซึ่งมีโครงสร้างการทำงานในรูปแบบคณะกรรมการ ประกอบไปด้วย ประธานธนาคารวัสดุรีไซเคิล ซึ่งชาวบ้านจะเรียกว่า ผู้จัดการธนาคาร พนักงานบัญชีและการเงิน พนักงานจัดเก็บรายได้ และพนักงานจดบันทึก ซึ่งตำแหน่งนั้นเป็นเพียงตำแหน่งที่แต่งตั้งขึ้น แต่ในทางปฏิบัติ คณะกรรมการทุกคนล้วนช่วยกันทำงานในทุก ๆ ด้าน รูปแบบการบริหารงาน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ (1) คณะกรรมการ ที่ดำเนินงานธนาคารวัสดุรีไซเคิล เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขยะและการจัดการขยะ เป็นผู้มีประสบการณ์และเป็นที่เชื่อถือ มีความเสียสละเพื่อส่วนร่วม และได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านในการดำเนินงานคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิลทั้ง 6 คน เป็นคณะกรรมการชุดเดิมตั้งแต่เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2550 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งการดำรงตำแหน่งนี้มาตลอดระยะเวลาตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน เกิดจากความไว้เนื้อเชื่อใจ การให้ความเคารพ และการมีความพึงพอใจในตัวคณะกรรมการชุดนี้ ที่ดำเนินงานธนาคารวัสดุรีไซเคิลด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ อีกทั้งยังช่วยสร้างชื่อเสียงให้กับทางชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ให้มีชื่อเสียงในระดับประเทศ จนกลายเป็นห้องเรียนการเรียนรู้ ด้านการจัดการขยะ(2)สมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิลเป็นผู้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน ให้ความสามัคคี และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิลคือชาวบ้านชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พริมพรรณ จันทุมา (2557) พบว่า ผู้นำและคณะกรรมการธนาคารฯ เป็นผู้ที่มีจิตอาสา เสียสละเวลามาปฏิบัติหน้าที่ มีความศรัทธา มีความเชื่อมั่นจริงจังในการทำงานทั้งที่ไม่มีค่าตอบแทน และการบริหารจัดการ มีการวางแผน การจัดการ การประสานงาน การควบคุมงานอย่างเป็นระบบคณะกรรมการทุกคนในธนาคารขยะรีไซเคิลบ้านคำนางรวยสามารถปฏิบัติหน้าที่แทนกันได้ทุกตำแหน่งเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานธนาคารขยะรีไซเคิลบ้านคำนางรวย

2. การมีส่วนร่วมของชาวบ้านชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานซึ่งชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานใช้กระบวนการมีส่วนร่วม เข้ามาใช้การดำเนินงานจัดการขยะ พบว่าด้านขั้นตอนการส่วนร่วม ในขั้นการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ซึ่งพบว่าปัญหาขยะเป็นหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไข แล้วร่วมกันหาแนวทางแก้ไข โดยมีโครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิลเข้ามาเป็นตัวกระตุ้นในการจัดการขยะ แล้วทำการประชมคม เพื่อหาความเห็นชอบจากคนในชุมชน เมื่อผ่านความเห็นชอบให้ก่อตั้งธนาคารจึงร่วมกันวางแผนการดำเนินการ และร่วมกันสรรหาคณะกรรมการเพื่อเข้ามาทำงาน เมื่อได้คระกรรมการเข้ามาทำก็ คณะกรรมการร่วมกันวางแผนร่วมกับคนในชุมชน เพื่อร่วมกันวางแผนงานดำเนินโครงการ เพื่อกำหนดทิศทางและหลักการปฏิบัติ จนได้รูปแบบการจัดการขยะของชุมชนบ้าน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สบสา-หนองฟาน จากนั้นสมาชิกของธนาคารเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามรูปแบบที่ได้กำหนดไว้ ในส่วนของการร่วมรับผลประโยชน์นั้น ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกของธนาคารวัสดุรีไซเคิลหรือไม่ ทุกคนก็จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกันจากธนาคารโดยผลกำไรที่ได้ทำการแบ่งสันปันส่วนแล้วนั้น ส่วนหนึ่งจะเข้าสู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน ผลที่ได้นี้เป็นรูปแบบของผลประโยชน์ทางอ้อม และในส่วนของการมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน สมาชิกและคนในชุมชนสามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอนของการทำงาน รวมทั้งมีการแถลงผลการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลในทุกสิ้นปีการดำเนินงาน ในส่วนของขั้นตอนการมีส่วนร่วมนี้สอดคล้องกับข้อสรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วมของผู้ศึกษา และสอดคล้องกับ โกวิทย์ (2545) และจินตวีร์ (2554) เกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมกันประเมินติดตามผล นอกจานี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่องคนเมืองบัวไม่กลัวขยะ (ออนไลน์, 2556) ซึ่งเป็นโครงการวิจัย การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านเมืองบัวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า มีการดำเนินงานร่วมกันกับทุกภาคส่วน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อหาทางออกในการจัดการขยะเริ่มต้นจากการหาต้นตอของขยะ สร้างกลุ่มเยาวชนช่วยสำรวจพื้นที่ และข้อมูลขยะจากครัวเรือนไปหาพื้นที่สาธารณะ จากการสอบถาม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาทางเลือกในการจัดการขยะ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม เข้าสู่เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อมองหาตัวอย่างที่ดีเชิงบวก ทำการเรียนรู้จากสิ่งที่ดีที่มีอยู่ แล้วนำทางเลือกที่ได้นำมาจัดการปัญหา โดยเน้นการจัดการในระดับครัวเรือนจนทำให้เกิดการจัดการขยะอย่างยั่งยืน และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของบัญชา (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่พบว่า การใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนภาคครัวเรือน ให้ความร่วมมือบริหารจัดการขยะมูลฝอยร่วมกับเทศบาล การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เป็นวิธีสร้างมวลชนสัมพันธ์ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในครัวเรือน และยังสอดคล้องกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยได้ทำการสรุปไว้ 5 ขั้นตอน นั้น คือ ด้านขั้นตอนการส่วนร่วม ผู้วิจัยสามารถสรุปขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา มีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน

3. การเรียนรู้จากข้อผิดพลาดในอดีต ถือเป็นประโยชน์ที่ได้รับจากประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานด้านการจัดการขยะ ซึ่งสามารถนำมาเชื่อมโยงอดีตและปัจจุบัน เพื่อสร้างแรงกระตุ้น และการตระหนักถึงคุณค่าของการจัดการขยะ ทั้งนี้การเรียนรู้และนำข้อผิดพลาดในอดีตมาเป็นบทเรียนของชุมชนนั้นสามารถช่วยสร้างกลยุทธ์และหลักการดำเนินงานของการจัดการขยะโดยธนาคารวัสดุรีไซเคิลได้เป็นอย่างดี ทำให้คณะกรรมการเกิดการสั่งสมประสบการณ์และทักษะใน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การวิเคราะห์ และหาหนทางการแก้ไขปัญหา รวมทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์กับกิจกรรมอื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นในชุมชนได้ และทั้งนี้ความสำคัญของอดีตที่มีผลต่อปัจจุบัน คือ การเข้าใจถึงปัญหา สาเหตุของปัญหา และผลกระทบของปัญหา จนกลายเป็นกระบวนการเรียนรู้และเกิดรูปแบบการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานอย่างยั่งยืน

4. การได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วพบว่า มีการสนับสนุนด้านการนำเสนอรูปแบบและช่วยสนับสนุนการพัฒนา จนได้รูปแบบการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตลอดจนสนับสนุนด้านงบประมาณและอุปกรณ์การดำเนินงาน ทั้งนี้ยังช่วยเหลือในด้านการศึกษาดูงาน เพื่อนำกลับมาปรับปรุงและประยุกต์ใช้กับทางชุมชน และยังผลักดันให้กลายเป็นห้องเรียนการจัดการขยะ โดยธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสบ-หนองฟาน ซึ่งทำให้คระกรรมการกลายเป็นครูผู้สอนชุมชนอื่นๆ ที่อยู่ในเครือข่าย ทำให้เป็นกลไกสำคัญในการช่วยผลักดันให้ต้องดำเนินการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการขยะของชุมชนต่อไปในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของลินดารัตน์ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลตำบลเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ในการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร ผลการศึกษาพบว่า การสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยประสบความสำเร็จโดยได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหารเทศบาล ในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ธนาพร ประสิทธิ์นราพันธุ์ (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการขยะชุมชน กรณีศึกษาบ้านดงม่อนกระทิง เทศบาลนครลำปาง พบว่า ปัจจัยที่มีผลการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนโดยเป็นการหนุนเสริมการดำเนินงานของชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอยปัจจัยการรับรู้ข่าวสาร ผู้นำ การมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ และเทศบาลนครลำปาง

5.3 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

การจัดการขยะในชุมชนจะเกิดผลสำฤทธิ์จะต้องเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมที่จะรับผิดชอบต่อปัญหาขยะที่เกิดขึ้น จึงจะประสบความสำเร็จในการจัดการได้ ซึ่งข้อเสนอแนะที่ผู้ศึกษาขอเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะในชุมชน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิล

1.1 เพิ่มการประชาสัมพันธ์ รณรงค์ ทบทวนความรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการคัดแยกขยะในครัวเรือนให้ข้อมูลข่าวสาร ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องในด้านการคัดแยกขยะใน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ครัวเรือนและหมั่นตรวจสอบติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งจัดหาวิธีจูงใจใหม่ ๆ ในการดึงครัวเรือนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกธนาคารเพิ่มขึ้น

1.2เพิ่มวันเปิดธนาคารฯ เพื่อรับฝาก/ซื้อวัสดุรีไซเคิลซึ่งในปัจจุบันเปิดทำการทุกวันอาทิตย์สุดท้ายของเดือน โดยอาจจะเพิ่มวันรับฝาก/ซื้อ เป็นเปิดทำการในวันอาทิตย์ที่ 2และ 4 ของเดือน กล่าวคือ 1 เดือนเปิดทำการ 2 อาทิตย์

1.3 มีการสำรวจครัวเรือน เกี่ยวกับการจัดการขยะ และให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการขยะและการคัดแยกขยะ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความมั่นใจ และช่วยลดปัญหาการแยกขยะถูกๆ ผิดๆ ในบางครัวเรือนลงได้

1.4 ควรมีการจัดทำสถิติปริมาณขยะที่เกิดภายในชุมชน เพื่อดูการเปลี่ยนแปลงของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นภายในชุมชน และจะเป็นการอัพเดทข้อมูลเกี่ยวกับขยะที่เกิดขึ้นภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

2. ข้อเสนอแนะต่อสมาชิกธนาคารวัสดุรีไซเคิล

2.1 ควรมีการแลกเปลี่ยนความรู้และตรวจสอบซึ่งกันและกันในการจัดการขยะของคนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ซึ่งในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเครือญาติเดียวกัน เมื่อมีการพูดคุยแลกเปลี่ยน และตักเตือนกันเองภายในชุมชน น่าจะเป็นทางออกดีในการเพิ่มศักยภาพการจัดการขยะในครัวเรือน

2.2 การจะเพิ่มจำนวนสมาชิกให้แก่ธนาคารฯ สมาชิกเดิมควรเป็นเสียงสะท้อนและเป็นกระบอกเสียงให้แก่ธนาคารฯ ถึงผลดีและผลเสียที่ได้รับ ซึ่งสมาชิกเป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้นนั้นโดยตรง

3. ข้อเสนอแนะต่อองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว

3.1 จัดหางบประมาณสนับสนุนแก่ธนาคารวัสดุรีไซเคิลเพิ่มเติม เช่น ขยายตลาดสินค้าประดิษฐ์จากวัสดุรีไซเคิลวางแผนการขายวัสดุรีไซเคิลให้ได้ราคาสูง ของบประมาณสนับสนุนจากองค์กรภายนอก รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว เป็นต้นรวมทั้งช่วยเหลือในเรื่องของการจัดทำคู่มือเกี่ยวกับธนาคารวัสดุรีไซเคิล และอุปกรณ์สำนักงานต่าง ๆ แก่ธนาคารฯ หรือเข้ามาช่วยเหลือในด้านการรับซื้อ ซึ่งธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน รับซื้อในราคาที่ต่ำกว่าร้านรับซื้อของเก่าเอกชน ซึ่งหา อบต. เข้ามาสนับสนุนงบประมาณส่วนต่าง ย่อมก่อให้เกิดแรงจูงใจและคณะกรรมการเกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

3.2ทำการประเมินศักยภาพของธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน รวมทั้งกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันระหว่างคณะกรรมการและชาวบ้าน เพื่อเพิ่มศักยภาพแก่ธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

3.3 ควรจัดทำข้อมูล กฎระเบียบ นโยบาย เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน ให้กับทางธนาคารวัสดุรีไซเคิลบ้านสบสา-หนองฟาน และทำการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ

3.4วางแผนและทดลองทำธนาคารวัสดุรีไซเคิลเคลื่อนที่โดยทำงานคล้ายคลึงกับรถรับซื้อของเก่า แต่ใช้รูปแบบการรับซื้อและฝากถอนในรูปแบบของธนาคารวัสดุรีไซเคิล

3.5อบต. ควรจัดทำสถิติปริมาณขยะในแต่ละครัวเรือน ของแต่ละชุมชน โดยให้ทางชุมชนแต่ละชุมชน กำหนดและร่วมกันหาแนวทางในการทำสถิติ เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลของขยะที่แท้จริง อันจะนำไปสู่ความเข้าใจในพฤติกรรมการบริโภค และพฤติกรรมการทิ้งขยะของคนในชุมชน

5.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

จากการศึกษาเรื่อง การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้วอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่เป็นเพียงการศึกษาการจัดการขยะเพียงชุมชนเดียว และการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา เพื่อให้สามารถนำผลการศึกษานำไปใช้ประโยชน์และทำการต่อยอดเพื่อพัฒนาการจัดการขยะโดยชุมชน ยังมีประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจ ซึ่งผู้ศึกษาขอเสนอแนะเพื่อการศึกษาในครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรวิจัยกระบวนการขยายรูปแบบการดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิลบ้านสบสา-หนองฟาน จากการดำเนินเพียงเฉพาะหมู่บ้านสบสา-หนองฟาน โดยขยายเป็นระดับตำบล เพื่อสร้างรูปแบบการดำเนินงานในระดับตำบล และเพื่อให้ชุมชนสามารถกำหนดราคาวัสดุรีไซเคิลที่จะรับซื้อเองได้ รวมทั้งยังเป็นการส่งเสริมการจัดการขยะอย่างครบวงจรในระดับตำบล

2. ควรวิจัยกระบวนสร้างคนรุ่นใหม่ในแต่ละชุมชนที่มีกระบวนการจัดการขยะ หรือการดำเนินเกี่ยวกับขยะ เพื่อเข้ามาสืบทอดการดำเนินงานของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน และเกิดความต่อเนื่อง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บรรณานุกรม

กัญญา จาอ้าย. 2549. “**การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่**”. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2547). การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างครบวงจร คู่มือสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. รายงานฉบับสมบูรณ์ : โครงการนำร่องเพื่อสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์สาธิตเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล:http://www.ertc.deqp.go.th/ertc/images/stories/user/ct/จัดตั้งศูนย์สาธิต/2-community%20west.pdf (12 ธันวาคม 2554).

กลุ่มบริหารกฎหมายสาธารณสุข กรมอนามัย. (2554)**.** พระราชบัญญัติการสาธารณสุข (ฉบับที่ 2) ปี 2550. Retrived April 02, 2012. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://www.203.157.64.26/ewtadmin/ewt/laws/. (11 พฤศจิกายน 2554).

โกวิทย์ พวงงาม. 2545. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. ม.ป.ท.

จินตวีร์ เกษมศุข. (2554). การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชูชีพ ศิริ. 2549. “**การจัดการขยะในเขตเทศบาลตำบลบ้านกาด อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่**”. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.

ทศพล กฤตยพิสฐ. 2538. “ **การมีส่วนร่วมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เขตหนองจอกที่มีผลต่อ โครงการ/กิจกรรมการพัฒนาตามแนวทาง “บรม” และ “บวร” เพื่อสร้างสรรค์อุดมการณ์ แผ่นดินทอง หนองจอก กรุงเทพมหานคร**”. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ทำนอง ภูเกิดพิมพ์. 2551. แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน. แหล่งข้อมูล: https://www.gotoknow.org/posts/334443. (11 พฤศจิกายน 2557).

ธนาพร ประสิทธิ์นราพันธุ์. 2544. "**การจัดการขยะชุมชน กรณีศึกษาบ้านดงม่อนกระทิง เทศบาลนครลำปาง**". การค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. 2546. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร: 598 Print.

นภาปวีณ์ เมสนุกูล. 2553. ถอดบทเรียนการจัดการขยะชุมชนจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จเพื่อเป็นแนวทางการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังด้ง หมู่ 1 ตำบลวังด้ง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี, ว. วิชาการงานพัฒนาที่ชุมชนเป็นแกนหลัก 1, 1 (ก.ย. 2553) : 131-137.

บัญชา สุวรรณสิทธิ์. 2550. "**การจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่**". การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปวันพัสชร์ บุญยะชัยชนะ. 2552. "**การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการขยะในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่**". การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พรพนิดา มุจลินทโมลี. 2548. "**กระบวนการจัดการปัญหากับความเข้มแข็งของชุมชน**". วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พริมพรรณ จันทุมา. 2553. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของธนาคารขยะรีไซเคิลบ้านคำนางรวย ตำบลคำน้ำแซบ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี, วิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 6(5) : 94-107.

พูลศักดิ์ ประณุทนรพล. (2540). ปัญหาขยะในยุค 2000. กรุงเทพฯ: เอกสารประกอบการอภิปราย วันที่ 13 – 15 สิงหาคม 2540 ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มาริสา สุรินทร์. 2551. "**การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการ ในเขตเทศบาลตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่**". การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ลินดารัตน์ ลักษณ์รุจิ. 2547. "**การมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลตำบลเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ในการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร**". การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วันชัย วัฒนศัพท์. 2536. การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาองค์กร. กรุงเทพฯ : กองรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

วรรณวิมล แพ่งประสิทธิ์. 2551. **“การจัดทำร่างแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอย เทศบาลตำบลแม่ใจ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา”**. การค้นคว้าแบบอิสระ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศรัทธาธิป มาประสพ. 2551. “**การจัดการขยะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศูนย์สารสนเทศราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2542: ความหมายขยะมูลฝอย. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://rirs3.royin.go.th/dictionary.asp (11 พฤศจิกายน 2554).

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. โครงการนำร่องเพื่อสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์สาธิตเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://www.ertc.deqp.go.th/ertc/images/stories/user/ct/จัดตั้งศูนย์สาธิต/2-community%20west.pdf. (11 พฤศจิกายน 2556).

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. คนเมืองบัวไม่กลัวขยะ. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://tv.trf.or.th/index.php/2014-01-22-10-13-19/152-2014-07-27-12-00-00. (12 ธันวาคม 2557).

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. (2543). นโยบายและกฎหมายด้านการจัดการมูลฝอยของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: คำปาย อิมเมจจิ้ง.

อัมพร แก้วหนู. 2554. แผนชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ตำบลบัวใหญ่ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แบบสัมภาษณ์*องค์กรสนับสนุนการ*จัดการขยะโดยชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

เพื่อการศึกษาเรื่อง การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

โดย

นาย ปรัทญ์ ปัญโญ นักศึกษาปริญญาโท สาขาส่งเสริมการเกษตร

คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นข้อมูลประกอบการค้นคว้าแบบอิสระ ของหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ข้อมูลต่างๆ ที่ศึกษาเป็นเชิงวิชาการ และจะไม่มีผลสะท้อนกลับในแง่ลบแก่ท่านผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด รวมทั้งทำการเก็บข้อมูลเป็นความลับ จึงขอความอนุเคราะห์ และขอรับรองจะนำข้อมูลที่ได้ นำไปใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น และขอขอบคุณมาณโอกาสนี้

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์สำหรับองค์กรสนับสนุนการจัดการขยะชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เนื้อหาประกอบด้วย 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านการจัดการและการมีส่วนร่วมขององค์กรด้านการจัดการขยะของชุมชน

ตอนที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะ

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ทำให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการขยะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

วันเดือนปีที่สัมภาษณ์ ……

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านการจัดการขยะ

1.1 ในการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ท่านหรือองค์กรของท่านมีส่วนร่วมหรือการเชื่อมโยงในการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานอย่างไรบ้าง (จุดเริ่มต้นจากปีไหนถึงปีไหน ขอข้อมูลการทำงาน) (Timeline).....

.....

.....

.....

.....

1.2 ในส่วนของการก่อตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิลฯ ท่านและองค์กรของท่านมีส่วนช่วยเหลืออย่างไรบ้าง (จุดเริ่มต้นจากปีไหนถึงปีไหน ขอข้อมูลการทำงาน) (Timeline).....

.....

.....

.....

.....

1.3 รูปแบบการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ท่านและองค์กรของท่านมีส่วนร่วมหรือช่วยเหลือ อย่างไรบ้าง .....

.....

.....

.....

.....

.....

1.4 ท่านคิดว่ารูปแบบการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานมีความสำคัญอย่างไรบ้างต่อชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน และต่อองค์กรของท่าน.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตอนที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะ

2.1 ท่านหรือองค์กรของท่าน มีความคิดเห็นด้านผลที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดการขยะของชุมชนบ้านสา-หนองฟานอย่างไร (พฤติกรรมของคนในชุมชน การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 ผลของการจัดการขยะชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ส่งผลอย่างไรต่อองค์กรของท่านบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ

ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการจัดการขยะของคนในชุมชนบ้านสบสา – หนองฟาน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการขยะ

4.1 ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน มีปัญหาด้านการดำเนินการจัดการขยะในปัจจุบันอย่างไรบ้าง ที่ควรได้รับการแก้ไข รวมทั้งท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้างเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แบบสัมภาษณ์คณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

เพื่อการศึกษาเรื่อง การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

โดย

นาย ปรัทญ์ ปัญโญ นักศึกษาปริญญาโท สาขาส่งเสริมการเกษตร

คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นข้อมูลประกอบการค้นคว้าแบบอิสระ ของหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ข้อมูลต่างๆ ที่ศึกษาเป็นเชิงวิชาการ และจะไม่มีผลสะท้อนกลับในแง่ลบแก่ท่านผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด รวมทั้งทำการเก็บข้อมูลเป็นความลับ จึงขอความอนุเคราะห์ และขอรับรองจะนำข้อมูลที่ได้ นำไปใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น และขอขอบคุณมาณโอกาสนี้

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์สำหรับองค์กรสนับสนุนการจัดการขยะชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เนื้อหาประกอบด้วย 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านการจัดการและการมีส่วนร่วมขององค์กรด้านการจัดการขยะของชุมชน

ตอนที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะ

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ทำให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการขยะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านการจัดการขยะ

1.1 ในการจัดการขยะภายในครัวเรือนของท่าน มีรูปแบบการจัดการอย่างไร(ช่วงก่อนเริ่มโครงการจัดการขยะโดยชุมชน โครงการชุมชนถังขยะทองคำ)

ขยะแห้ง.....

....

.....

ขยะเปียก.....

.....

.....

ขยะอันตราย .....

.....

.....

.....

.....

1.2 ในช่วงของโครงการจัดการขยะโดยชุมชน ภายใต้โครงการชุมชนถังขยะทองคำชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน มีรูปแบบการดำเนินงานอย่างไร (จุดเริ่มต้น คณะกรรมการ การปฏิบัติงาน Timeline)

.....

.....

.....

.....

1.3 มีรูปแบบการจัดการขยะในช่วงของโครงการจัดการขยะโดยชุมชน ภายใต้โครงการชุมชนถังขยะทองคำอย่างไร

ขยะแห้ง .....

.....

.....

.....

ขยะเปียก.....

.....

.....

.....

ขยะอันตราย .....

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.4 การดำเนินงานของธนาคารวัสดุรีไซเคิล มีรูปแบบการดำเนินงานอย่างไรบ้าง (ขั้นตอนกระบวนการ คณะกรรมการ รวมทั้ง Timeline).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.5 การจัดการขยะภายในครัวเรือนมีรูปแบบการจัดการอย่างไร(ช่วงโครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิล)

ขยะแห้ง.....

.....

.....

ขยะเปียก.....

.....

.....

ขยะอันตราย .....

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตอนที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะ

2.1 ท่านมีความคิดเห็นด้านผลที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดการขยะของชุมชนบ้านสา-หนองฟาน อย่างไร (พฤติกรรมของคนในชุมชน การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 ผลของการจัดการขยะชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ส่งผลอย่างไรต่อตัวท่านบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ

ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการจัดการขยะของคนในชุมชนบ้านสบสา – หนองฟาน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการขยะ

4.1 ท่านคิดว่าชุมชนของท่าน มีปัญหาด้านการดำเนินการจัดการขยะในปัจจุบันอย่างไรบ้าง ที่ควรได้รับการแก้ไข รวมทั้งท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้างเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แบบสัมภาษณ์*คนในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน* **ด้านการจัดการขยะโดยชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่**

เพื่อการศึกษาเรื่อง การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

โดย

นาย ปรัทญ์ ปัญโญ นักศึกษาปริญญาโท สาขาส่งเสริมการเกษตร

คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นข้อมูลประกอบการค้นคว้าแบบอิสระ ของหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ข้อมูลต่างๆ ที่ศึกษาเป็นเชิงวิชาการ และจะไม่มีผลสะท้อนกลับในแง่ลบแก่ท่านผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด รวมทั้งทำการเก็บข้อมูลเป็นความลับ จึงขอความอนุเคราะห์ และขอรับรองจะนำข้อมูลที่ได้ นำไปใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น และขอขอบคุณมาณโอกาสนี้

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์สำหรับองค์กรสนับสนุนการจัดการขยะชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน เนื้อหาประกอบด้วย 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านการจัดการและการมีส่วนร่วมขององค์กรด้านการจัดการขยะของชุมชน

ตอนที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะ

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ทำให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการขยะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านการจัดการขยะ

1.1 ในการจัดการขยะภายในครัวเรือนของท่าน มีรูปแบบการจัดการอย่างไร(ช่วงก่อนเริ่มโครงการจัดการขยะโดยชุมชน โครงการชุมชนถังขยะทองคำ)

ขยะแห้ง.....

.....

.....

ขยะเปียก.....

.....

.....

ขยะอันตราย .....

.....

.....

1.2 ในการจัดการขยะภายในครัวเรือนของท่าน มีรูปแบบการจัดการอย่างไร(ช่วงโครงการจัดการขยะโดยชุมชน โครงการชุมชนถังขยะทองคำ)

ขยะแห้ง.....

.....

.....

ขยะเปียก.....

.....

.....

ขยะอันตราย .....

.....

.....

1.3 ในการจัดการขยะภายในครัวเรือนของท่าน มีรูปแบบการจัดการอย่างไร(ช่วงโครงการจัดการขยะโดยชุมชน โครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิล)

ขยะแห้ง.....

.....

.....

ขยะเปียก.....

.....

.....

ขยะอันตราย .....

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.4 ท่านได้เข้าร่วมโครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน หรือไม่ อย่างไร และได้มีส่วนร่วมกับโครงการนี้อย่างไรบ้าง .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.5 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรบ้างต่อคณะกรรมการธนาคารวัสดุรีไซเคิลชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตอนที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะ

2.1 ท่านมีความคิดเห็นด้านผลที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดการขยะของชุมชนบ้านสา-หนองฟาน อย่างไร (พฤติกรรมของคนในชุมชน การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 ผลของการจัดการขยะชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ส่งผลอย่างไรต่อตัวท่านบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ

ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการจัดการขยะของคนในชุมชนบ้านสบสา – หนองฟาน

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการขยะ

4.1 ท่านคิดว่าชุมชนของท่าน มีปัญหาด้านการดำเนินการจัดการขยะในปัจจุบันอย่างไรบ้าง ที่ควรได้รับการแก้ไข รวมทั้งท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้างเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

โจทย์วิจัยต่อยอด

การศึกษาเรื่องการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่เน้นกระบวนการเข้าไปมีส่วนร่วมระหว่างผู้ศึกษาและชาวบ้านในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับบริบทชุมชนเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งขั้นตอนกระบวนการทำงานของชุมชน และความต้องการในด้านต่าง ๆ ของชาวบ้านในชุมชนบ้านสาสบ-หนองฟาน และยังส่งผลให้ผู้ศึกษาเห็นถึงความสำคัญของแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งในด้านเอกสาร บทความ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะโดยชุมชน นอกจากนี้ผู้ศึกษาต้องเข้าถึงชุมชน เพื่อให้ได้ผลการศึกษาและเพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการและปัจจัยที่ทำให้การจัดการขยะในชุมชนบ้านสาสบ-หนองฟาน ประสบความสำเร็จ ซึ่งเมื่อทราบถึงกระบวนที่แท้จริง อันจะส่งผลให้ชุมชนอื่นอื่น ๆ ที่สนใจ สามารถนำไปใช้ได้จริง อันจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากการเข้าไปศึกษาในชุมชน ทำให้ผู้ศึกษาทราบถึงกระบวนการดำเนินงานที่แท้จริงของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงกับทางชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะประยุกต์ในการตั้งคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงวิชาการ และข้อมูลเชิงลึก เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา และง่ายต่อการจัดเรียงลำดับข้อมูล ซึ่งผู้ศึกษาต้องแสดงถึงความกระตือรือร้นและความจริงใจในการตั้งคำถาม และการพูดคุย

ในส่วนของกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ทำให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้ขั้นตอนการเตรียมงานกระบวนการดำเนินงานที่แท้จริง ก่อให้เกิดความกล้าแสดงออก กล้าพูดคุย และได้ใช้ไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า รวมทั้งการตั้งคำถามและการพูดคุย เพื่อไม่ให้เกิดการหลุดกรอบของข้อมูลที่ต้องการ ซึ่งขั้นตอนการดำเนินงานช่วยส่งเสริมทักษะการประสานงานของผู้ศึกษาในการติดต่อประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะของชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน ซึ่งทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งขั้นตอนการสนทนากลุ่ม ช่วยเสริมทักษะการพูด และการใช้เครื่องมือในการวิจัยเพิ่มมากขึ้น เช่น เครื่องมือ Timeline บัตรคำ เป็นต้น รวมทั้งเพิ่มทักษะการสังเกตและการจดบันทึกและการจับประเด็น ทั้งนี้ยังต้องใช้ทักษะการสรุปเนื้อหาและเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งการสนทนากลุ่มทำให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมโดยคนในชุมชน และการตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านสบสา-หนองฟาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ผู้ศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ นำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและสามารถนำไปใช้ได้จริงในครัวเรือนของตนเอง ซึ่งในด้านของการพัฒนาชุมชนอันก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนนั้น ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานประสบความสำเร็จในด้านการจัดการขยะ ทำให้เกิดความเข้าใจ ความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอของทางชุมชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำกระบวนการที่ได้เรียนรู้จากชุมชนบ้านสบสา-หนองฟานกลับไปใช้ได้กับชุมชนของตนเองได้เป็นอย่างดี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – สกุล	นายปรัทญ์ ปัญโญ
วัน เดือน ปี เกิด	11 พฤษภาคม พ.ศ. 2530
ประวัติการศึกษา	- พ.ศ. 2542 สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านเปียง (รัฐบำรุง) อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ - พ.ศ. 2545 สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ - พ.ศ. 2548 สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ - พ.ศ. 2552 สำเร็จการศึกษาปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ.) สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved